

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน
ของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

โดย

นายสมคิด สายเจริญ
อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ
สำนักงานอัยการสูงสุด

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560 – 2561

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของ
ผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1
ลักษณะวิชา การเมือง
ผู้วิจัย นายสมคิด สายเจริญ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 60

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยมีขอบเขตการวิจัยมุ่งเน้นศึกษาสภาพปัญหาที่พบในกระบวนการใช้สิทธิตั้งแต่การเข้าถึงสิทธิ กระบวนการในชั้นศาลและการบังคับคดี โดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากวิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิ และข้อมูลทุติยภูมิจากการทบทวนวรรณกรรมและสถิติที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ไม่มีการบัญญัติให้ตัดสิทธิซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ พบปัญหาและอุปสรรคสำคัญการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 หลายประการ เช่น การไม่ทราบถึงสิทธิ การขาดความเข้าใจในการรวบรวมเอกสารหลักฐานและการจัดทำคำร้อง การไม่มีองค์กรรับผิดชอบช่วยเหลือผู้เสียหายในการใช้สิทธิในศาล การใช้สิทธิตามกฎหมายทั้งสองฉบับที่ซ้ำซ้อนเกินกว่าค่าเสียหายจริง การไม่ได้รับชดใช้เนื่องจากจำเลยไม่มีทรัพย์สินเพียงพอ และการที่รัฐไม่สามารถใช้สิทธิไล่เบี่ยค่าตอบแทนที่จ่ายให้แก่ผู้เสียหายออกจากจำเลยในคดีอาญา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า รัฐควรพิจารณาแก้ไขบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิ และกำหนดให้มีหน่วยงานช่วยเหลือผู้เสียหายในการดำเนินคดีและการบังคับคดีตามคำสั่งของศาล นอกจากนี้ควรพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจสมสิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ไล่เบี่ยเอาค่าตอบแทนที่ได้จ่ายให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติดังกล่าวออกจากผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลได้ เพื่อไม่ให้รัฐต้องรับภาระด้านงบประมาณมากเกินไป นอกจากนี้ควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้มาตรการในการบังคับคดีโดยการหักเงินจากการทำงานของนักโทษ และขยายฐานของค่าสินไหมทดแทนให้รวมไปถึงการใช้แรงงานโดยสมัครใจ และการส่งเสริมให้จำเลยชวนชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแม้จะอยู่ระหว่างการจำคุกเพื่อเป็นเหตุในการบรรเทาโทษ (ลดโทษ) อีกทางหนึ่ง

ABSTRACT

Title Guidelines for Increasing the Efficiency in Exercising of Claims of the Injured in Criminal Cases According to Session 44/1 of the Criminal Procedure Code

Field Politics

Name Mr. Somkid Saicharoen **Course** NDC **Class** 60

This research is aimed at studying the state of problems found in the claims of the injured in criminal cases according to Session 44/1 of the Criminal Procedure Code in order to propose guidelines for increasing the efficiency in exercising of the civil claims of the injured in criminal cases according to Session 44/1 of the Criminal Procedure Code. The scope of the research focuses on the problems encountered in the right to access, Court process and enforcement, by methods of collecting primary data from in-depth interview and secondary data from literature reviews and related statistics. It is found that the provisions of the law relating to the claims of the injured in criminal cases under Session 44/1 of the Criminal Procedure Code, and the Compensation for the Injured and the Replacement Costs and Expenses for Defendants in Criminal Cases Act B.E. 2544 are not obliged to disqualify each other. Some major problems and obstacles to exercising the rights of the injured are found such as unawareness of the right, lack of understanding of document collection and application process, lack of organization to assist the injured in exercising its right, the exercise of the two redundancy rights exceeding the actual damages, insufficiency of the defendant's property for making compensation and that the State cannot take recourse to compensation paid to the injured by the defendant in criminal cases. The researcher, therefore, has recommended that the State should consider amendments of Session 44/1 of the Criminal Procedure Code requiring the inquiry officials to inform the injured of the right and establishing a public agency to assist the injured in the prosecution and enforcement of Court orders. Also, the State should consider amendments of the Compensation for the Injured and the Replacement Costs and Expenses for Defendants in Criminal Cases B.E. 2544 empowering the State agency to recourse against the criminal offender who has been prosecuted in Court for compensation paid to the injured in accordance with the Act in order not to overstate the State budget. Moreover, feasibility studies on taking enforcement action by deducting money from the work of prisoners and on extending the base of claims to include voluntary labour should be conducted, together with encouraging the defendant to pay compensation even being in jail as the ground for reduction of punishment alternatively.

คำนำ

แม้ว่ามาตรการในการเยียวยาความเสียหายทางแพ่งให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม อันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) จะมีผลใช้บังคับมานานกว่าสิบปีแล้วก็ตาม แต่กลับพบว่าการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามบทบัญญัติดังกล่าว ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย โดยผู้เสียหายมีแนวโน้มเลือกการรับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งจ่ายจากงบประมาณประจำปีของรัฐแทนการใช้สิทธิเรียกร้องผ่านกระบวนการทางศาลเอาากับผู้กระทำความผิด ส่งผลให้เกิดภาระด้านการงบประมาณของภาครัฐที่ค่อนข้างสูงมากในแต่ละปี ทั้งที่ความจริงแล้วระบบเยียวยาโดยรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ควรเป็นระบบที่มาเยียวยาผู้เสียหายเบื้องต้นในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดเนื่องจากเจ้าพนักงานยังจับกุมตัวผู้กระทำความผิดไม่ได้ หรือกรณีที่จับกุมตัวได้แล้วแต่ผู้กระทำความผิดเป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินเพียงพอชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายได้เต็มจำนวน โดยในท้ายที่สุดผู้กระทำความผิดควรต้องมีส่วนร่วมในการเยียวยาบรรเทาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของตน

การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เพื่อเสนอแนะแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายจากผู้กระทำความผิดอาญาตามบทกฎหมายดังกล่าว เพื่อลดการพึ่งพาระบบเยียวยาโดยรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของมาตรการการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมโดยให้ผู้กระทำความผิดอาญามีส่วนร่วมในการเยียวยาความเสียหายที่ก่อให้เกิดกับผู้เสียหายมากที่สุด อันจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยรวมในการสร้างความมั่นคงด้านงบประมาณและความมั่นคงด้านสังคมของชาติต่อไป

(นายสมคิด สายเจริญ)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง-ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
วิธีดำเนินการวิจัย	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
คำจำกัดความ	6
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีการเยียวยาความเสียหายทางแพ่ง	
แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา	7
แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและทฤษฎีการลงโทษ	8
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้เสียหายในคดีอาญา	12
แนวคิดเกี่ยวกับปฎิญาญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวก	
ให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985	14
แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหาย	
ในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1	19
แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาตาม	
พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย	
คดีอาญา พ.ศ. 2544	23
มาตรการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศ	27
สถิติที่เกี่ยวข้อง	30
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
กรอบแนวคิดของการวิจัย	38
สรุป	39

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมาย	
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1	40
หลักเกณฑ์และกระบวนการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย	
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1	40
เปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และพระราชบัญญัติ	
ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544	51
การใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในปัจจุบัน	55
สรุป	61
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตาม	
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1	63
ปัญหาด้านการเข้าถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	
มาตรา 44/1	64
ปัญหาด้านองค์กรผู้รับผิดชอบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งตาม	
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1	65
ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	
มาตรา 44/1	66
ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล	68
ปัญหาด้านความซ้ำซ้อนกับการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน	
ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544	69
แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา	
ความอาญา มาตรา 44/1	72
สรุป	83
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	85
สรุป	85
ข้อเสนอแนะ	87
บรรณานุกรม	91
ภาคผนวก	96
ผนวก ก หนังสือเวียนของสำนักงานอัยการสูงสุด เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการ	
ดำเนินการเพื่อขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และแบบหนังสือ	
แจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน	97

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ผนวก ข ตัวอย่างแบบคำร้องเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 44/1	100
ผนวก ค แบบสอบถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	102
ประวัติย่อผู้วิจัย	108

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	ตารางเปรียบเทียบระหว่างกระบวนการยุติธรรมตามแนวคิดแบบ แก้แค้นทดแทนกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมแบบสันติ	11
2-2	ตารางแสดงสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	23
2-3	ตารางแสดงผลการดำเนินงานของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 (ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 – เดือนมีนาคม 2560)	31
2-4	ตารางแสดงผลการดำเนินงานของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 (ตั้งแต่เดือนเมษายน 2560 – เดือนกันยายน 2560)	32
2-5	ตารางแสดงผลการดำเนินงานของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 (ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2560 – เดือนธันวาคม 2560)	33

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
3-1	กระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาแผ่นดิน	42
3-2	แบบหนังสือแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน	58

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลัก บนพื้นฐานที่ว่ารัฐมีภาระหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม หากมีผู้ใดกระทำความผิดอาญาขึ้นย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความบกพร่องของรัฐในการคุ้มครองปกป้องพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม รัฐจึงมีภาระหน้าที่ในการนำตัวผู้กระทำความผิดอาญามาเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความรับผิดทางอาญา โดยผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาจะต้องรับผิดทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ซึ่งโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน อันเป็นโทษในลักษณะที่รัฐใช้อำนาจเหนือผู้กระทำความผิดเพื่อเยียวยาพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดนั้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบปลอดภัยของสังคมส่วนรวมและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความยำเกรงไม่กระทำความผิดซ้ำอีก แต่โทษในทางอาญาดังกล่าวมิได้มีลักษณะบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำความผิดอาญาไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย ชื่อเสียง เสรีภาพ และทรัพย์สิน ทำให้เหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาจะต้องไปดำเนินการฟ้องร้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเพื่อเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน เพิ่มเติมจากการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินโดยพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เป็นคดีต่างหาก จึงอาจกล่าวได้ว่าแม้ผู้กระทำความผิดอาญาจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายเพื่อรับโทษทางอาญาแล้วก็ตาม ก็ไม่มีหลักประกันว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาให้บรรเทาหมดไป

ต่อมานานาอารยประเทศได้คำนึงถึงความสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมทั้งในด้านการคุ้มครองการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงการอำนวยความสะดวกเรียกร้องให้มีการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม โดยองค์การสหประชาชาติได้มีการรับรองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม (The Rights of Victims of Crime) อันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานไว้ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) สำหรับประเทศไทยเองได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเยียวยาให้ความช่วยเหลือต่อผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเช่นกัน โดยเมื่อปี พ.ศ. 2544 ได้มีการ

ประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 อันเป็นระบบเยียวยาโดยรัฐ และต่อมาในปี พ.ศ. 2548 รัฐได้ขยายช่องทางในการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ด้วยการเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาเพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนโดยไม่จำเป็นต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่างหาก เพื่อลดภาระด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล

อย่างไรก็ดีแม้ว่ามาตรการในการเยียวยาความเสียหายทางแพ่งให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 อันเป็นระบบเยียวยาโดยผู้กระทำความผิดใช้บังคับมาเป็นเวลากว่าสิบปีแล้วก็ตาม แต่กลับพบว่าการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามบทบัญญัติดังกล่าวยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ทั้งที่ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานอัยการสูงสุดและสำนักงานศาลยุติธรรมได้กำหนดแนวทางพัฒนาการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเพื่อการใช้สิทธิยื่นคำร้องขอรับค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มาโดยตลอด อาทิเช่น การมีหนังสือแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายทราบแล้วก็ตาม นอกจากนี้ยังพบสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีด้วยว่าภายหลังศาลมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้ว ผู้เสียหายมีฐานะเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาในการบังคับตามคำพิพากษาก็ตาม แต่ผู้เสียหายยังคงมีภาระในเรื่องของการสืบหาทรัพย์และจำต้องเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีแพ่ง นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ยากจนไม่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินมีค่าก็ย่อมทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถใช้สิทธิบังคับตามคำพิพากษาได้จริง ด้วยเหตุนี้ผู้เสียหายบางส่วนจึงเลือกไม่ดำเนินการยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้วหันไปพึ่งพามาตรการการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นระบบเยียวยาโดยรัฐที่ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิผ่านหน่วยงานของรัฐโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยเมื่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 มีคำวินิจฉัยให้จ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายก็สามารถดำเนินการยื่นคำขอรับเงินได้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด โดยเงินที่จะจ่ายให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 นี้ มาจากเงินงบประมาณประจำปีของรัฐ

จากสถิติข้อมูลของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาที่มีการเผยแพร่บนเว็บไซต์ของกรมคุ้มครองสิทธิ กระทรวงยุติธรรม พบว่าในปีงบประมาณ 2560 (ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือนกันยายน 2560) คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายมี

คำวินิจฉัยให้จ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่ขอรับความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 เป็นเงินจำนวนประมาณ 590,000,000 บาท (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, ออนไลน์, 2560) อันถือเป็นภาระด้านการงบประมาณของภาครัฐที่ค่อนข้างสูงมาก ซึ่งความจริงแล้วระบบเยียวยาโดยรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ควรเป็นระบบที่มาเยียวยาผู้เสียหายหลังจากที่ผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องจากผู้กระทำความผิดได้เนื่องจากเจ้าพนักงานจับตัวผู้กระทำความผิดไม่ได้ หรือจับได้แต่ผู้กระทำความผิดเป็นคนยากจนทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถได้รับการชดใช้รัฐจึงเข้ามาเพื่อเยียวยาในส่วนนี้

ดังนั้นหากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังมิได้ให้ความสำคัญต่อการหาแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ย่อมทำให้เจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวที่มุ่งหมายให้ผู้เสียหายได้รับการบรรเทาผลร้ายที่ได้รับจากการกระทำความผิดอาญาของผู้กระทำความผิดอาญาผ่านการเยียวยาโดยผู้กระทำความผิดผ่านกระบวนการที่สะดวก รวดเร็ว และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่อาจบรรลุได้ นอกจากนี้การที่ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ยังคงมีอยู่ อาจส่งผลเป็นการเบี่ยงเบนการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายจากการเรียกร้องเอาจากผู้กระทำความผิดอาญาโดยตรงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องการเยียวยาจากภาครัฐ ทำให้เกิดผลกระทบด้านภาระทางงบประมาณของรัฐ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เพื่อเสนอแนะแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายจากผู้กระทำความผิดอาญาอันเป็นมาตรการเยียวยาหลักเพื่อลดการพึ่งพาระบบเยียวยาโดยรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านโครงสร้างมาตรการการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมโดยให้ผู้กระทำความผิดอาญามีส่วนร่วมในการเยียวยาความเสียหายที่ก่อให้เกิดกับผู้เสียหายมากที่สุด โดยผลการศึกษานี้จะเป็นข้อมูลให้แก่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะคุ้มครองประโยชน์ของผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในฐานะมาตรการเยียวยาหลักเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าตอบแทนเพื่อความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์จากจำเลยผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในฐานะมาตรการหลักในการเยียวยาความเสียหายเป็นสำคัญ ในส่วนของหลักการช่วยเหลือและการชดเชยความเสียหายจากภาครัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นระบบเยียวยาโดยรัฐ โดยจะทำการศึกษาโดยสังเขปเฉพาะการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอันเกิดจากการกระทำผิดทางอาญา ไม่รวมถึงผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดหรือบกพร่อง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างกับระบบเยียวยาโดยผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยไม่พิจารณาลึกในรายละเอียด

2. ขอบเขตด้านประชากร มุ่งเน้นศึกษาแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิด้านการดำเนินคดีอาญา ประกอบด้วยพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านคดีอาญา ทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด รวม 11 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาบทบัญญัติกฎหมาย แนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมาย รวมถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ทฤษฎีการลงโทษในคดีอาญา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้เสียหายในคดีอาญา แนวคิดเกี่ยวกับปัญญาสากว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985 แนวคิดเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศและบทบาทอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานอัยการในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในคดีอาญาและคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของประชาชนและภาครัฐ

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ดำเนินการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้กำหนดเอาไว้ในหัวข้อขอบเขตของการวิจัย ข้อ 2 เพื่อสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการดำเนินคดีอาญาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์ในการช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่อในคดีอาญาผ่านกระบวนการใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เปรียบเทียบกับหลักการช่วยเหลือและการชดเชยความเสียหายจากภาครัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 พิจารณาร่วมกับข้อมูลผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านคดีอาญา (ข้อมูลปฐมภูมิ) โดยใช้วิธีการผสมผสานข้อมูลเข้าด้วยกัน แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดมาใช้วิเคราะห์แนวโน้มสภาพปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในปัจจุบัน พร้อมทั้งนำแนวคิดเกี่ยวกับมาตรการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศ และความเห็นของนักนิติศาสตร์มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในฐานะมาตรการหลักในการเยียวยาความเสียหายทางแพ่งแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยมีนำหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดมารองรับข้อสรุปจากการศึกษาวิจัยอย่างเป็นเหตุเป็นผลและนำไปปฏิบัติได้จริง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในฐานะมาตรการเยียวยาหลัก และความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าตอบแทนเพื่อความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544
2. ทำให้ทราบสภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1
3. ทำให้สามารถเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

คำจำกัดความ

ผู้เสียหาย	หมายถึง	บุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
คดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา	หมายถึง	คดีแพ่งที่มีมูลหรือเหตุจากการกระทำความผิดอาญา ในลักษณะละเมิด เป็นเหตุให้ผู้เสียหายสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้นมีมูลจากละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420
สิทธิเรียกร้องทางแพ่ง	หมายถึง	สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดกับชีวิต ร่างกาย สิทธิและเสรีภาพ ชื่อเสียง และทรัพย์สินที่ต้องสูญเสียไปจากการกระทำความผิดทางอาญาจากจำเลย
ผู้เสียหายโดยนิตินัย	หมายถึง	ผู้เสียหายซึ่งมิได้มีส่วนร่วมหรือก่อในการกระทำความผิดเสียเอง และมีได้ยินยอมให้มีการกระทำความผิดต่อตน
ค่าสินไหมทดแทน	หมายถึง	ค่าสินไหมทดแทนตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคสอง ได้แก่ 1. การคืนทรัพย์สินที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด 2. การใช้ราคาทรัพย์สิน 3. ค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใดๆที่เกิดขึ้น
คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์	หมายถึง	คดีอาญาที่พนักงานอัยการได้ยื่นคำฟ้องจำเลยต่อศาลยุติธรรม และผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีการเยียวยาความเสียหาย ทางแพ่งแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา

สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการบรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายที่ได้รับจากการถูกกระทำความผิดอาญาจัดเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายไทยปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 (ระบบเยียวยาโดยรัฐ) และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 (ระบบเยียวยาโดยจำเลยในคดีอาญาซึ่งมีพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้ระบบเยียวยาโดยผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรเป็นมาตรการหลักที่ถูกต้องใช้เพื่อการเยียวยาความเสียหายที่เกิดกับผู้เสียหายแทนการพึ่งพิงสิทธิเรียกร้องตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 เพื่อเป็นการลดภาระด้านเงินงบประมาณของรัฐและเพื่อบรรเทาผลกระทบเชิงจิตใจของผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากผู้กระทำความผิดอาญา การวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นต้องทบทวนวรรณกรรมในสองส่วนหลัก ประการแรกคือองค์ความรู้ในเรื่องสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาทั้งในระบบการเยียวยาโดยรัฐและระบบการเยียวยาโดยผู้กระทำความผิด และประการที่สองคือแนวโน้มมาตรการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศ

ในบทที่ 2 นี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี กฎหมาย สถิติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายและความช่วยเหลือของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ โดยมีลำดับการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและทฤษฎีการลงโทษ
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้เสียหายในคดีอาญา
3. แนวคิดเกี่ยวกับปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985
4. แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

5. แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
6. มาตรการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศ
7. สถิติที่เกี่ยวข้อง
8. วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบความคิดของการวิจัย
10. สรุป

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและทฤษฎีการลงโทษ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

จากแนวความคิดเรื่องหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของรัฐ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นรัฐย่อมเป็นผู้เสียหายและเป็นผู้มีอำนาจดำเนินคดีอาญา เว้นแต่จะเป็นความผิดบางประเภทที่ไม่มีประโยชน์สาธารณะเข้ามาเกี่ยวข้องรัฐอาจผ่อนคลายเป็นเอกชนที่ เป็นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนี้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศภาคพื้นยุโรป โดยเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและผลการสอบสวนฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด การที่รัฐจะต้องฟ้องผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่มีหลักการดำเนินคดีอาญาที่ใช้บังคับเป็นที่แพร่หลาย 2 แนวคิด ได้แก่ (อนิวรรณ ม่วงวิเศษ, 2553 : 9-11)

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

แนวความคิดการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเริ่มต้นเมื่อเจ้าพนักงานได้ทราบว่ามี การกระทำความผิดขึ้น พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องทำการสอบสวนดำเนินคดีทันทีไม่ว่าจะมีผู้ใดร้องทุกข์หรือกล่าวโทษเกี่ยวกับการกระทำนั้นแล้วหรือไม่ และหากสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วเห็นว่าบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริงพนักงานอัยการก็มีหน้าที่ตามกฎหมายในการดำเนินการฟ้องร้องผู้ต้องหาเป็นคดีต่อศาลในทุกกรณี หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษที่มุ่งเน้นการทดแทนความผิดหรือการแก้แค้นเป็นสำคัญ ในขณะที่แนวคิดตามแนวคิดนี้ถือว่าเป็นหลักประกันความเสมอภาคในทางกฎหมายและคุ้มครองเจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้องกับการสอบสวนและการฟ้องคดีในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจนี้เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่ตรงกันข้ามกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือเมื่อมีการกระทำความผิดขึ้นพนักงานสอบสวนอาจไม่ดำเนินการสอบสวนในบางกรณีได้ และถึงแม้ว่าจะได้ทำการสอบสวนแล้วหากพนักงานอัยการคำนึงถึงผลได้ผลเสียที่สังคมจะได้รับจากการดำเนินคดีและผลร้ายที่เกิดแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องจากการฟ้องคดีแล้วเห็นว่าไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดแม้ว่าผู้ต้องหาจะได้กระทำความผิดจริง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเหตุผลในแต่ละคดีไป

สำหรับประเทศไทยพนักงานอัยการดำเนินคดีอาญาตามหลักดุลพินิจ เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้มีบทบัญญัติบังคับให้พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีอาญาเมื่อมีพยานหลักฐานฟังว่ามีการกระทำความผิดในทุกคดี โดยพนักงานอัยการยังคงมีดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีดังกล่าวได้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 ประกอบกับระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลการทบทต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นธรรมและสอดคล้องกับสภาพสังคม สถานการณ์บ้านเมือง ตลอดจนแนวนโยบายของชาติในแต่ละช่วงเวลา ด้วยการคำนึงถึงประโยชน์และผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ ความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ เพิ่มเติมจากการพิจารณาถึงความเพียงพอของพยานหลักฐานในการฟ้องคดี

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ

ตามทฤษฎีอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษสามารถจัดแบ่งตามเหตุผลและจุดประสงค์ของการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาได้เป็น 4 ทฤษฎี แตกต่างกันไปตามเหตุผลของการบังคับใช้กฎหมาย สภาพบ้านเมือง และวัฒนธรรมในแต่ละสังคม ดังนี้

2.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนความผิด (Retributive Theory) (ณัฐรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2560 : 3)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนความผิดนี้มีที่มาจากระบบการเมืองการปกครอง ศาสนา และระบบสังคมในสมัยอดีตที่ผู้มีอำนาจปกครองจะใช้วิธีการลงโทษเพื่อเป็นการตอบแทนผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษในลักษณะ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เน้นการใช้วิธีการที่รุนแรง ทั้งการประหารชีวิต การลงทัณฑ์ หรือการทรมานด้วยรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สาสมกับความผิดที่ผู้นั้นได้กระทำความผิดไปเพื่อให้ผู้กระทำความผิดสารภาพ และเพื่อให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกถึงความผิดในการกระทำของตนเอง เนื่องจากทฤษฎีนี้มองว่าบุคคลทุกคนที่เป็นผู้กระทำความผิดมีเจตจำนงเสรี (Free Will) ในการที่จะคิดตัดสินใจ และกระทำการด้วยตนเอง เมื่อบุคคลนั้นได้ตัดสินใจทำสิ่งใดลงไปย่อมต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองอย่างเต็มที่

2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันหรือข่มขู่ยับยั้งหรือแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory) (สกล นิศารัตน์, 2545 : 72 ; ณัฐรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2560 : 3-4)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันหรือข่มขู่ยับยั้งหรือแบบอรรถประโยชน์นี้มาจากแนวคิดที่ว่า การลงโทษนั้นสามารถข่มขู่และยับยั้งตัวผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษรวมถึงบุคคลอื่นที่เห็นตัวอย่างเกิดความเกรงกลัวโทษจนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก โดยแนวคิดของทฤษฎีนี้ไม่ได้คำนึงเพียงผลการลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิดอย่างเดียวแต่ได้คำนึงถึงผลที่จะมีต่อประชาชนทั่วไปด้วยการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง โดยมีวัตถุประสงค์หลักสองประการคือ เพื่อยับยั้งตัวผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษไม่ให้กระทำความผิดซ้ำอีกเพราะเกิดความเกรงกลัวในโทษที่ได้รับอันเป็นผลให้ตัดโอกาสที่จะกระทำความผิดขึ้นอีก และเพื่อยับยั้งบุคคลอื่นมิให้กระทำความผิดเนื่องจากได้เห็นผลร้ายของการกระทำความผิดและการได้รับโทษจนไม่อยากจะกระทำความผิดเพราะเกรงกลัวโทษ อันเป็นแนวทางเพื่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นนั่นเอง

2.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitative Theory)

(ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2560 :4)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนี้มีแนวคิดว่าการลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดีเพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำผิดซ้ำและพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ โดยมีแนวคิดที่ว่ารัฐควรต้องมีการให้การเรียนรู้ การอบรม การฝึกอาชีพ ให้เพียงพอที่เขาจะใช้ดำเนินชีวิตได้ รวมทั้งการพยายามช่วยให้ผู้กระทำผิดไม่รู้สึกรังเกียจจากการที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว

2.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)

(อนันต์ ลิขิตธนสมบัติ, 2557 : 18)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคมนี้มีแนวคิดว่าการลงโทษผู้กระทำผิดความผิดควรมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัย ทฤษฎีนี้มีหลักการสำคัญคือแก้ไขฟื้นฟูและอบรมผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษโดยเน้นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ส่วนการลงโทษจะเน้นให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล เช่น การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำผิดอาญา

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมแนวสันติ (วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์,

2544 : 48-52)

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมแนวสันติ (Restorative Justice) จัดอยู่ในทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมและการลงโทษ โดยมีหลักการว่าการกระทำความผิดอาญาหรืออาชญากรรมนั้นเป็นการกระทำที่กระทบต่อตัวบุคคลและความสัมพันธ์ของบุคคลมากกว่าเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย แนวความคิดนี้ให้ความสำคัญกับการให้เหยื่ออาชญากรรมและสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมโดยตรงในการแก้ไขผลกระทบจากอาชญากรรมและความสูญเสียที่เกิดแก่ตัวผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมแนวสันตินี้นอกจากจะให้ความสำคัญกับบทบาทที่สำคัญของเหยื่ออาชญากรรมและสมาชิกในชุมชนแล้วยังคงให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิดซึ่งจะต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในการฟื้นฟูความเสียหายทั้งทางความรู้สึกและการสูญเสียที่เป็นตัวเงิน เมื่อมีโอกาสอันควรรัฐควรมีกลไกจัดให้ทั้งฝ่ายผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายมีโอกาสได้พบปะพูดคุยเจรจาทกลงเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งการดำเนินการตามแนวทางที่ย่อมมีส่วนร่วมทำให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกปลอดภัยขึ้นจากการมีกลไกส่งเสริมให้ข้อขัดแย้งระหว่างฝ่ายผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายได้รับการแก้ไขรวมทั้งสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางนี้ โดยแนวทางของกระบวนการยุติธรรมแนวสันตินี้แตกต่างจากแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมแบบเดิมที่เน้นการทดแทนการกระทำความผิดหรือการเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดเท่านั้น

อย่างไรก็ดีมาตรการที่จะใช้เพื่อดำเนินการให้บรรลุตามแนวความคิดนี้ยังคงมีหลากหลายแตกต่างกันไปตามแต่บริบทของแต่ละสังคม แต่วิธีการหลักที่ใช้กันอยู่ในขณะนี้ล้วนมีพื้นฐานมาจากการที่ทุกฝ่ายได้มีโอกาสเข้าร่วมเจรจาทกลงโดยสมัครใจเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยมีบุคลากรผู้เชี่ยวชาญที่ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีการเจรจาและไม่ได้มีอิทธิต่อฝ่ายผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย ปัจจุบันหลายประเทศในโลกเริ่มให้ความสำคัญกับแนวทางนี้ในรูปแบบของการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim-Offender

Meditation) นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมแนวสันติยังก่อให้เกิดความคิดที่ว่ารัฐต้องหันมาให้ความสนใจกับเหยื่อหรือผู้เสียหายในคดีอาญาไม่เพียงแต่ว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเท่านั้น แต่ผู้เสียหายจะต้องกลายเป็นผู้ที่มีบทบาทอันสำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามแนวสันตินี้ เพราะเหตุว่ากระบวนการยุติธรรมตามแนวทางสันติมีสมมติฐานว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำที่ส่งผลโดยตรงต่อปัจเจกบุคคล ดังนั้นผู้ที่ได้รับผลโดยตรงจากอาชญากรรม (ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน) จึงต้องมีโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขข้อขัดแย้งนั้นด้วย โดยกระบวนการยุติธรรมตามแนวคิดแบบสันตินี้มีความแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมตามแนวคิดแบบแก้แค้นทดแทนในยุคอดีตหลายประการ ดังสามารถสรุปได้ตามตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 ตารางเปรียบเทียบระหว่างกระบวนการยุติธรรมตามแนวคิดแบบแก้แค้นทดแทนกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมแบบสันติ

แนวคิดแบบแก้แค้นทดแทน	แนวคิดกระบวนการยุติธรรมแนวสันติ
1. อาชญากรรมเป็นการกระทำความผิดหรือกระทำรุนแรงต่อรัฐ	1. อาชญากรรมเป็นความรุนแรงที่กระทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยผู้กระทำผิด
2. เน้นที่การดำเนินความผิดของผู้กระทำผิดที่ได้กระทำในอดีต	2. เน้นที่การแก้ไขปัญหา ภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบในอนาคต
3. ใช้รูปแบบของการต่อสู้คดีที่เป็นกระบวนการ	3. ใช้การพบปะพูดคุยและการเจรจาตกลง
4. ใช้การลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้ง ป้องกัน	4. ใช้การชดใช้ความเสียหายโดยผู้กระทำผิดเป็นวิธีการให้คู่กรณีคืนดีกัน อันเป็นเป้าหมายของการไกล่เกลี่ย
5. ความยุติธรรมถูกกำหนดโดยวัตถุประสงค์และกระบวนการ เช่น กฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง	5. ความยุติธรรมถูกกำหนดในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ไมตรีที่ถูกต้อง
6. อาชญากรรมเป็นความขัดแย้งอันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่จะต้องถูกควบคุมและปราบปรามโดยรัฐ	6. อาชญากรรมถูกยอมรับในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ขัดแย้ง จึงต้องยอมรับคุณค่าของความขัดแย้ง
7. ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับถูกแทนที่โดยความเสียหายของบุคคลอื่น	7. เน้นความสำคัญของการชดเชยความเสียหายในทางสังคมของผู้เสียหาย
8. ชุมชนเป็นเพียงองค์ประกอบย่อยๆ เป็นการดำเนินการแทนในนามรัฐ	8. ชุมชนเป็นผู้สนับสนุนที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมแนวสันติ
9. สนับสนุนให้เกิดการแข่งขัน หรือการชิงดีชิงเด่น ส่งเสริมความสำคัญเป็นการเฉพาะราย	9. สนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือกันเพื่อช่วยเหลือกัน

ตารางที่ 2-1 ตารางเปรียบเทียบระหว่างกระบวนการยุติธรรมตามแนวคิดแบบแก้แค้นทดแทนกับ
แนวคิดกระบวนการยุติธรรมแบบสันติ (ต่อ)

แนวคิดแบบแก้แค้นทดแทน	แนวคิดกระบวนการยุติธรรมแนวสันติ
10. รัฐดำเนินการโดยตรงต่อผู้กระทำผิด กล่าวคือ ผู้เสียหายถูกเมินเฉย ผู้กระทำผิดถูกดำเนินคดีหรือลงโทษ	10. ยอมรับบทบาทของผู้เสียหายและผู้กระทำผิดต่อปัญหาและการแก้ไขปัญหา กล่าวคือ ยอมรับสิทธิและความต้องการของผู้เสียหายและสนับสนุนให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อการกระทำของตน
11. ความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดถูกกำหนดโดยการลงโทษ	11. ความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดถูกกำหนดจากความเข้าใจถึงผลกระทบจากการกระทำผิดและช่วยเหลือแก้ไขให้เกิดความถูกต้อง
12. เป็นภาระหน้าที่ของผู้กระทำผิดจะต้องชดใช้ให้กับสังคมและรัฐ	12. ยอมรับถึงภาระหน้าที่ของผู้กระทำผิดต่อผู้เสียหาย
13. การตอบโต้เน้นที่พฤติกรรมของผู้กระทำผิดในอดีต	13. การตอบโต้เน้นที่ผลของความเสียหายที่เกิดจากพฤติกรรมของผู้กระทำผิด
14. การประณามหรือตราบาปต่ออาชญากรไม่สามารถลบเลือนได้	14. การประณามหรือตราบาปต่ออาชญากรสามารถลบเลือนได้โดยกระบวนการยุติธรรมแนวสันติ
15. ไม่มีการสนับสนุนให้เกิดการสำนึกผิดและการให้อภัย	15. มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการสำนึกผิดและการให้อภัย
16. ขึ้นอยู่กับการดำเนินการของตัวแทนที่เป็นมืออาชีพ (เช่น ทนาย พนักงานอัยการ ศาล ฯลฯ)	16. เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงของผู้ที่ได้รับผลของอาชญากรรม (ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและชุมชน)

ที่มา : วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, 2544 : 53-54

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้เสียหายในคดีอาญา

1. ความหมายของผู้เสียหายในคดีอาญา

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 786) ได้บัญญัติความหมายของ “ผู้เสียหาย” ว่าในทางอาญาหมายถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนตามที่กฎหมายกำหนด ความหมายในทางอักษรนี้สอดคล้องกับความหมายที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 2 ในประมวลกฎหมายนี้

(1)...

...

(4) “ผู้เสียหาย” หมายความว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6

ซึ่งมาตรา 4, 5 และ 6 บัญญัติว่า

มาตรา 4 ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นหญิงมีสามี หญิงนั้นมีสิทธิฟ้องคดีได้เองโดยมิต้องได้รับอนุญาตของสามีก่อน ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 5 (2) สามีมีสิทธิฟ้องคดีอาญาแทนภริยาได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยา

มาตรา 5 บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลเฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล

(2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาเฉพาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น

มาตรา 6 ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือเป็นผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาล หรือซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถจะทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้นๆ ญาติของผู้นั้น หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอาจร้องต่อศาลขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้ เมื่อได้ไต่สวนแล้วให้ศาลตั้งผู้ร้องหรือบุคคลอื่น ซึ่งยินยอมตามที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เมื่อไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทนให้ศาลตั้งพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทน ห้ามมิให้เรียกค่าธรรมเนียมในเรื่องขอตั้งเป็นผู้แทนเฉพาะคดี

คำว่า “ผู้เสียหาย” นี้มีนักวิชาการหลายท่านที่เห็นว่ามีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “เหยื่อ” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม” โดยประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ (2531 : 125) ได้ให้นิยามของคำว่า “เหยื่อ” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม” ว่าหมายถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิดซึ่งมิได้หมายความว่าผู้ได้รับความเสียหายจากการก่อเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากการเสียหายด้วย

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล (2535 : 111) ได้ให้ความหมายของ “เหยื่ออาชญากรรม” ว่าหมายถึงเหยื่อที่เกิดจากการกระทำผิดอาญา และการกระทำผิดนั้นจะต้องเกิดความเสียหายรุนแรงต่อเหยื่อ เช่น ถูกฆ่า ถูกทำร้าย ถูกข่มขืน ถูกลักทรัพย์ ถูกชิงทรัพย์หรือปล้นทรัพย์ เป็นต้น และที่สำคัญคือเหยื่อจะต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดด้วย หรือที่เรียกว่า “เหยื่อหรือผู้เสียหายที่แท้จริง” (Innocent Victim) ซึ่งในทางกฎหมายศาลเองก็ได้ให้นิยามของผู้เสียหายตามประมวลวิธี

พิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ไว้ในทำนองเดียวกันว่า แม้ว่าผู้หนึ่งจะได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดอาญาบุคคลนั้นจะต้องเป็น “ผู้เสียหายโดยนิตินัย” ด้วยจึงจะเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือบุคคลนั้นต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดหรือยินยอมให้มีการกระทำความผิดต่อตน เช่น ผู้ที่ร่วมสมัครใจเข้าวิวาททำร้ายกับผู้กระทำผิดอีกฝ่ายหนึ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 223-224/2513) หรือหญิงที่ยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูกถือว่าหญิงนั้นมีส่วนร่วมในการกระทำผิดด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 954/2502) ย่อมไม่ใช่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4)

2. ทฤษฎีการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม (แนวคิดและทฤษฎีสันับสนุนการสืบสวน, 2561 : 150-151 ; นพพร วิวัฒนาภรณ์, 2555 : 7-9)

2.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของเหยื่อ (Victim Precipitation Theory) โดย Marvin Wolfgang นักอาชญาวิทยาได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ว่าเหยื่อบางคนอาจมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นการกระตุ้นให้ตนเองต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่นำไปสู่การบาดเจ็บหรือความตายได้ เช่น เมื่อมีเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นตัวเหยื่ออาจเป็นผู้ใช้คำขู่ คำทำร้าย หรืออาจพุดยั่วยุ จนอีกฝ่ายหนึ่งลงมือทำร้าย หรืออาจเป็นกรณีที่เหยื่อเองอาจนิ่งเฉยไม่หลีกเลี่ยงภัยที่เกิดขึ้น

2.2 ทฤษฎีรูปแบบของชีวิต (Life Style Theory) โดย Gary Senson และ David Brownfield นักอาชญาวิทยาได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ว่ารูปแบบของวิถีชีวิตของคนอาจทำให้ตนเองตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ วิถีชีวิตที่จัดได้ว่ามีความเสี่ยงสูงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เช่น เด็กหนุ่มวัยรุ่นยอมมีวิถีชีวิตที่มีความเสี่ยงสูงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากกว่าบุคคลในวัยทำงานซึ่งมีวุฒิภาวะและความยับยั้งที่มากกว่า

2.3 ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activities Theory) โดย Lawrence Cohen และ Marcus Felson นักอาชญาวิทยาได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ว่ากิจวัตรประจำวันของบุคคลอาจทำให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ ตัวอย่างของกิจวัตรประจำวันหรือพฤติกรรมที่บุคคลทำเป็นประจำจนทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เช่น การดื่มสุราหรือของมีนเมาจนขาดสติ การออกจากบ้านในเวลากลางคืน หรือการแต่งตัวด้วยเครื่องประดับมีค่าราคาแพงไปในที่ชุมชน เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกธรรมชาติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985

นานาชาติประเทศเริ่มขับเคลื่อนแนวคิดด้านเหยื่ออาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาอย่างเป็นรูปธรรมในการประชุมว่าด้วยการลงโทษและการราชทัณฑ์นานาชาติ ณ กรุงปารีส เมื่อปี ค.ศ.1895 และการประชุม ณ กรุงบรัสเซลส์ เมื่อปี ค.ศ. 1900 อย่างไรก็ตามการประชุมดังกล่าวยังไม่ก่อให้เกิดข้อสรุปใดๆอย่างเป็นรูปธรรม ต่อมาเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1940-1950 สังคมโลกเริ่มมีการให้ความสนใจผู้เสียหายมากขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากผลงานของ Han Von Hentig ในหนังสือเรื่อง “The Criminal and His Victim” จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยเยลในปี ค.ศ.1948

ทำให้นักอาชญาวิทยาเริ่มเล็งเห็นว่าผู้เสียหายเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการก่ออาชญากรรม และได้เกิดวิชาที่เรียกว่า “ศาสตร์ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม” (Science of Victim or Victimology) นอกจากนี้ นักอาชญาวิทยายังเห็นว่าการชดใช้เป็นการแก้แค้นอย่างมีเหตุผลที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับผิดชอบต่อการกระทำที่ผ่านมาของตน แต่ระบบความยุติธรรมที่มีอยู่ในเวลาดังกล่าวยังไม่ให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายเท่าที่ควร ต่อมาได้มีการรื้อฟื้นทบทวนหลักการชดใช้ค่าเสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการพิจารณาถึงเรื่องการชดใช้ค่าเสียหายในการประชุมระหว่างประเทศครั้งต่างๆ ดังนี้ (วุฒิสกดิ์ เอมะสุวรรณ, 2555 : 17-20)

1. การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยอาชญาวิทยาครั้งที่ 6 ณ กรุงแมดริด ประเทศสเปน ในวันที่ 21-27 กันยายน ค.ศ. 1970

2. การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยวิทยาการผู้ถูกกระทำร้าย ครั้งที่ 1 ณ เมืองเยรูซาเลม ประเทศอิสราเอล ในวันที่ 2-6 กันยายน ค.ศ. 1973

3. การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยวิทยาการผู้ถูกกระทำร้าย ครั้งที่ 2 ณ เมืองบอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ในวันที่ 5-11 กันยายน ค.ศ. 1976

การศึกษาในเรื่องเหยื่ออาชญากรรมทำให้นานาประเทศเริ่มหันมาให้ความสนใจกับเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น ส่งผลให้มีการศึกษาในเรื่องการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม

ในเวลาต่อมาผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเริ่มมีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนอย่างชัดเจนในกลุ่มประเทศตะวันตก ทำให้แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเริ่มถูกนำเข้าสู่การกำหนดเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อเหยื่ออาชญากรรมขององค์การสหประชาชาติ และจากการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาความไม่เป็นธรรมที่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมถูกละเลยและไม่ได้รับการคำนึงถึงอย่างเพียงพอ องค์การสหประชาชาติจึงได้มีมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 40/34 ในวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) โดยมีปรัชญาพื้นฐานส่งเสริมให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาได้รับการยอมรับและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปฏิญญานี้ได้วางหลักการให้ความสำคัญกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญาโดยการกำหนดมาตรฐานการคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and Fair Treatment)

2. การได้รับค่าชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution)

3. การได้รับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ (Compensation)

4. การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Assistance)

สำหรับมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยนี้ ได้แก่ การได้รับค่าชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution) และการได้รับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ (Compensation) ซึ่งมีหลักการในรายละเอียดดังนี้

1. การได้รับค่าชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution)

หลักการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำความผิดเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดจากผู้กระทำความผิด ในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างโอกาสที่ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายจะได้รับการฟื้นฟู

ภายใต้ปณิญาสากล่าวด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ได้บัญญัติหลักการเกี่ยวกับการได้รับค่าชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดไว้ในมาตรา 8 ถึงมาตรา 11 ดังนี้

Restitution

8. Offenders or third parties responsible for their behavior should, where appropriate, make fair restitution to victims, their families or dependents. Such restitution should include the return of property or payment for the harm or loss suffered, reimbursement of expenses incurred as a result of the victimization, the provision of services and the restoration of rights.
9. Governments should review their practices, regulations and laws to consider restitution as an available sentencing option in criminal cases, in addition to other criminal sanctions.
10. In cases of substantial harm to the environment, restitution, if ordered, should include, as far as possible, restoration of the environment, reconstruction of the infrastructure, replacement of community facilities and reimbursement of the expenses of relocation, whenever such harm results in the dislocation of a community.
11. Where public officials or other agents acting in an official or quasi-official capacity have violated national criminal laws, the victims should receive restitution from the State whose officials or agents were responsible for the harm inflicted. In cases where the Government under whose authority the victimizing act or omission occurred is no longer in existence, the State or Government successor in title should provide restitution to the victims.

กล่าวโดยสรุปปณิญาสากล่าวด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ได้กำหนดมาตรฐานการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดไว้ดังนี้ (วุฒิสกัตต์ เอมะสุวรรณ, 2555 : 26-27)

1. ผู้กระทำความผิดหรือบุคคลที่สามซึ่งต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนควรดำเนินการเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัว หรือทายาท นอกจากนี้ การชดเชยค่าเสียหายดังกล่าวควรรวมถึงการคืนทรัพย์สิน การชดใช้ความเสียหายหรือการสูญเสียที่เกิดขึ้น รวมถึงการชดใช้ค่าใช้จ่ายที่เสียไปเนื่องจากการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม การจัดทำให้มีการช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรืออาชญากรรม และการชดเชยสิทธิที่เสียไป (มาตรา 8)

2. รัฐต้องทบทวนแนวปฏิบัติ กฎระเบียบ และกฎหมายต่างๆ เพื่อพิจารณาให้การชดใช้โดยให้การชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดเป็นทางเลือกในการลงโทษที่เป็นไปได้ในคดีอาญา เพิ่มเติมไปจากบทลงโทษทางอาญาประการอื่น (มาตรา 9)

3. ในคดีที่เป็นการกระทำความเสียหายอย่างมีนัยสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม การชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดควรรวมถึงการทำให้สภาวะแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพเดิมเท่าที่จะเป็นไปได้ การสร้างสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานขึ้นมาใหม่ทดแทนสิ่งอำนวยความสะดวกที่ชุมชนต้องเสียไปและการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดหาที่อยู่ใหม่เมื่อความเสียหายนั้นเป็นเหตุให้ชุมชนต้องเคลื่อนย้ายออกจากที่อยู่เดิม (มาตรา 10)

4. หากว่าเจ้าพนักงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่อื่นๆซึ่งกระทำการในฐานะเจ้าพนักงานหรือกึ่งเจ้าพนักงานได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาและสร้างความเสียหายให้แก่บุคคล ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกรณีนี้จะต้องได้รับการชดเชยจากรัฐ (มาตรา 11)

วัตถุประสงค์ของการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ (วุฒิสกดิ์ เอมะสุวรรณ, 2555 : 20-21)

1. เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้รับการบรรเทาลดหย่อนผ่อนโทษหรือใช้มาตรการผ่อนปรนอื่นๆ เมื่อผู้กระทำความผิดทำการชดใช้เยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายตามความจำเป็นและเหมาะสมแก่กรณี

การชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดที่กล่าวมาข้างต้นนี้มีใช้เป็นมาตรการเพื่อตอบโต้แก่แค้นผู้กระทำความผิด แต่ถือได้ว่าเป็นมาตรการบรรเทาความเสียหายให้กับผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมควบคู่ไปกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอย่างหนึ่ง โดยเป็นไปเพื่อสมานความเข้าใจ ยุติหรือลดความบาดหมางระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย ดังนั้นจึงเป็นการสมควรที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะพิจารณาใช้มาตรการในการให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายเพื่อส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้รู้สำนึกผิด เปลี่ยนแปลงความประพฤติ และทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ความเสียหาย

2. การได้รับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญาโดยรัฐ (Compensation)

ภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ได้บัญญัติหลักการเกี่ยวกับการได้รับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐไว้ในมาตรา 12 และมาตรา 13 ดังนี้

Compensation

12. When compensation is not fully available from the offender or other sources, States should endeavour to provide financial compensation to:

- (a) Victims who have sustained significant bodily injury or impairment of physical or mental health as a result of serious crimes;
- (b) The family, in particular dependants of persons who have died or become physically or mentally incapacitated as a result of such victimization.

13. The establishment, strengthening and expansion of national funds for compensation to victims should be encouraged. Where appropriate, other funds may also be established for this purpose, including those cases where the State of which the victim is a national is not in a position to compensate the victim for the harm.

แนวคิดการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยรัฐมีเหตุผลสนับสนุน 2 ประการ ดังนี้ (วุฒิสกดิ์ เอมะสุวรรณ, 2555 : 29-31 ; นิธิพัฒน์ เรืองวิวัฒน์โรจน์, 2552 : 19-20)

1. แนวคิดว่ารัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมและพิทักษ์คุ้มครองพลเมืองของตนให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย จิตใจ ตลอดจนทรัพย์สิน หากเกิดการกระทำผิดอาญาขึ้นย่อมเป็นการสะท้อนว่ารัฐไม่สามารถคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมนั้นได้ เมื่อผู้กระทำความผิดมิได้ชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างเต็มจำนวน รัฐก็ควรมีหน้าที่รับผิดชอบในฐานะได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ปกครองและควรมีส่วนรับผิดชอบในกรณีที่ไม่สามารถให้ความคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของประชาชนได้ตามสมควรด้วยการการช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการขยายบริการทางด้านสวัสดิการสังคมโดยรัฐสมควรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะผู้ตกเป็นผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีการจับกุมตัวผู้กระทำผิดได้หรือไม่หรือต้องมีการลงโทษผู้กระทำผิดให้ชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาเสียก่อน หากประชาชนต้องตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม รัฐซึ่งเป็นสถาบันมหาชนก็ควรมีความรับผิดชอบเบื้องต้นในการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายจากกองทุนสาธารณะ ดังนั้นปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 มาตรา 12 จึงได้กำหนดหลักการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐไว้ว่าเมื่อการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไม่สามารถได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนจากผู้กระทำผิดหรือโดยทางอื่น รัฐต้องพยายามจัดให้มีการชดเชยความเสียหายทางการเงินแก่ผู้เสียหาย ดังนี้

1. ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือได้รับความเสียหายแก่ร่างกายหรือจิตใจอันเป็นผลจากการกระทำผิดอาญาที่ร้ายแรงและบุคคลดังกล่าวต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดอาญานั้น

2. ครอบครัวของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องอยู่ในความอุปการะของบุคคลที่ต้องเสียชีวิตหรือไร้ความสามารถอันเนื่องมาจากการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมจากการกระทำผิดอาญาในข้อ 1

นอกจากนี้มาตรา 13 ของปฏิญญาดังกล่าวได้เสนอให้มีการจัดตั้งกองทุนระดับชาติเพื่อชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม รวมไปถึงกองทุนอื่นๆที่มีวัตถุประสงค์ในการทำงานเดียวกัน

แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

แนวความคิดในการดำเนินการทางแพ่งเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐนั้นมีความแตกต่างจากการดำเนินการในทางอาญาเพราะในการดำเนินการทางแพ่งนั้นรัฐซึ่งเป็นคู่กรณีกับเอกชนจะได้รับหรือเสียประโยชน์โดยตรง ส่วนหลักการทางอาญานั้นเป็นเรื่องที่รัฐไม่ได้เสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดเพียงแต่ถือว่ารัฐซึ่งมีหน้าที่รักษาความเรียบร้อยของสังคมได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดความผิดด้วย (นิติพัฒน์ เรื่องวิวัฒนาการ, 2552 : 38-39)

องค์กรอัยการเป็นองค์กรสำคัญในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่อำนวยความสะดวกทางอาญาให้แก่คู่ความทุกฝ่ายในคดี โดยพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในภาพรวมอยู่ 3 ประการ ได้แก่ อำนาจในการอำนวยความสะดวกทางอาญา (การฟ้องคดี และการดำเนินคดีอาญาแทนรัฐและผู้เสียหาย) อำนาจในการคุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐ (การฟ้องคดี และการดำเนินคดีแพ่งแทนรัฐ การเป็นทนายว่าต่างแก่ต่างคดีอาญาหรือคดีแพ่งแทนรัฐ และการบังคับคดีตามคำพิพากษาบางกรณี) และอำนาจในการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน

เมื่อมีผู้กระทำความผิดอาญาเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหายถือได้ว่าบุคคลนั้นกระทำละเมิดต่อผู้เสียหายด้วย ผู้เสียหายจึงมีสิทธิฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยหรือผู้ต้องหาฐานละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยผู้เสียหายอาจเลือกฟ้องเป็นคดีแพ่งโดยลำพังหรือมีฉะนั้นผู้เสียหายอาจยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้วยตนเองก็ได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 บัญญัติเกี่ยวกับการที่ผู้เสียหายใช้สิทธิยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาว่า “การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง” ซึ่งการที่ผู้เสียหายใช้สิทธิดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้วยตนเองเช่นนี้กฎหมายมิได้ยกเว้นค่าธรรมเนียมให้ (ประยูทธ เพชรคุณ, 2554 : 40)

อย่างไรก็ดีในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ในคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดคืนเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” และมาตรา 44 บัญญัติว่า “การเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนตามมาตราก่อน พนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะเวลาใดระหว่างที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ใน

ศาลชั้นต้นก็ได้ คำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา” ให้อำนาจพนักงานอัยการในการยื่นคำร้องให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการดำเนินคดีกับจำเลยด้วย

เหตุผลที่กฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการฟ้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เนื่องจากถือว่าเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา กฎหมายจึงมุ่งที่จะรวมการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีเนื้อหาหรือมูลคดีเรื่องเดียวกันเข้าด้วยกันเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลและคู่ความ อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ก็ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายในการได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำผิดได้อย่างทั่วถึงเพราะการใช้สิทธิทางแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 นั้น ถูกจำกัดให้ทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเพียง 9 ฐานความผิด ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร อีกทั้งค่าสินไหมทดแทนที่จะเรียกได้ก็มีเพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น พนักงานอัยการจะใช้อำนาจเรียกให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ นอกจากการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินไม่ได้ ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเองโดยเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆ เหมือนคดีแพ่งทั่วไป ทำให้เกิดภาระและความยุ่งยากแก่ผู้เสียหาย (นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒน์โรจน์, 2552 : 39-42)

ต่อมาการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของไทยได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 โดยในชั้นของการยกร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คณะผู้กร่างได้พิจารณาศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดและรูปแบบการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา 2 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ (บรรหาร คำลา, 2549 : 25-31)

1. รูปแบบของประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบ Common Law ซึ่งเป็นระบบที่ให้ศาลมีคำสั่งให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนไปในคดีอาญาถือเป็นระบบที่รัฐดำเนินการแทนผู้เสียหาย แต่ระบบนี้มีข้อจำกัดเนื่องจากผู้เสียหายมิได้เป็นผู้ยื่นคำร้องเอง ประกอบกับการสั่งให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนนั้นศาลจะสั่งได้ในจำนวนเงินที่จำกัดไว้ตามกฎหมาย หากศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำผิดอาญาชดเชยค่าสินไหมทดแทนไม่เต็มตามความเสียหายที่ได้รับจริง ผู้เสียหายต้องไปดำเนินการฟ้องร้องทางแพ่งเพิ่มเติมทำให้คดียังไม่เสร็จสิ้นเด็ดขาด

2. รูปแบบที่ใช้ในภาคพื้นยุโรปหรือในประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบ Civil Law ซึ่งเป็นระบบที่กำหนดให้ผู้เสียหายเป็นผู้เริ่มคดีและเข้ามาในคดีเพื่อขอค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาเมื่อผู้เสียหายเข้ามาในคดีอาญาเพื่อขอค่าสินไหมทดแทนแล้วให้ถือว่าเป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะไปฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งอีก

โดยคณะผู้กร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ได้เลือกรูปแบบที่ 2 ซึ่งมีผลดีในด้านที่จะไม่เป็นภาระของรัฐและทำให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสแสดงความประสงค์ต้องการของตน โดยบัญญัติเพิ่มเติม มาตรา 44/1 ว่า

ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตาม บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วน แพ่งนั้น ทั้งนี้ คำร้องดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวน ค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมี คำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีค่าขอประการอื่นที่มีใช้ค่าขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอัน เนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามีได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องใน คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้

มาตรา 44/1 นี้เป็นมาตรการให้ผู้เสียหายเรียกร้องค่าเสียหายเพิ่มเติมในคดีอาญาที่มี พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพิ่มเติมจากอำนาจของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 43 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายทุกประเภท ด้วยความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย เพื่อลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลและกระบวนการพิจารณาที่ไม่ จำเป็น และเพื่อให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นไปด้วยความถูกต้องเที่ยงธรรมมากที่สุด

บทบัญญัติมาตรา 44/1 ได้กล่าวถึงหลักการเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหาย เพื่อบังคับให้จำเลยคดีอาญาซึ่งมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตนดังนี้ (ประยูร เพชรคุณ, 2554 : 43-49 ; วุฒิสักดิ์ เอมะสุวรรณ, 2555 : 35-48)

1. ประเภทของคดีที่ขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้

ประเภทคดีที่กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องต่อศาลตามมาตรา 44/1 วรรคหนึ่งเพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน ได้แก่ คดีอาญาที่การกระทำความผิดทางอาญาที่พนักงานอัยการฟ้องจำเลยนั้นทำให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหายทางแพ่งที่ เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือมีมูลเหตุมาจากการกระทำความผิดอาญา และเฉพาะแต่คดีที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์เท่านั้น ซึ่งหากเป็นคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลด้วยตนเองผู้เสียหายย่อม ไม่มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 นี้ได้ และผู้เสียหายรายอื่นย่อมไม่มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องบังคับให้ จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาได้

2. ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 คือผู้เสียหายและต้องเป็นผู้เสียหายที่ ปรากฏอยู่ในคำฟ้องของพนักงานอัยการโจทก์และเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ด้วย

3. การยื่นคำร้อง

3.1 ระยะเวลายื่นคำร้อง

ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนศาลเริ่มการสืบพยาน ส่วนกรณีที่คดีไม่มีการสืบพยานได้แก่ กรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องและคดีนั้นมิใช่คดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น ซึ่งมาตรา 176 ได้บัญญัติให้ศาลพิจารณาคดีโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ กรณีเช่นนี้ผู้เสียหายจะต้องยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือมีคำพิพากษาในคดีอาญา

3.2 แบบของคำร้อง

คำร้องตามมาตรา 44/1 ถือเป็นคำฟ้องอย่างหนึ่งซึ่งต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและต้องแสดงจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องด้วย กล่าวคือเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อเรียกร้องได้ดีเพื่อที่จำเลยจะสามารถใช้สิทธิให้การต่อสู้คำร้องขอของผู้เสียหายได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ คำร้องจะมีคำขอประการอื่น เช่น การขอให้ศาลมีคำสั่งเพื่อจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาไม่ได้ และคำร้องของผู้เสียหายต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต้องยึดถือข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเช่นเดียวกับฟ้องของพนักงานอัยการ ผู้เสียหายจะเพิ่มข้อหาหรือข้อเท็จจริงไม่ได้

โดยที่คำร้องตามมาตรา 44/1 ถือเป็นคำฟ้องอย่างหนึ่ง ดังนั้นหากพนักงานอัยการได้ดำเนินการเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายก็ไม่อาจยื่นคำร้องเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินได้อีก เนื่องจากจะเป็นการฟ้องซ้อน อย่างไรก็ตามหากผู้เสียหายจะเรียกร้องให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่างอื่นที่ไม่ใช่การเรียกทรัพย์สินหรือราคาที่สูงสูญเสียไปจากการกระทำผิดคดีก็สามารถทำได้ เช่น การยื่นคำร้องเพื่อเรียกร้องให้จำเลยชดใช้ดอกเบี้ยตามกฎหมาย เป็นต้น

4. ค่าสินไหมทดแทนที่มีสิทธิเรียกร้องได้

“ค่าสินไหมทดแทน” ที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีความหมายตรงกับคำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” ที่ผู้ทำละเมิดจะต้องชดใช้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่ การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายใดๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย”

5. มาตรการบังคับตามคำร้องหลังศาลมีคำพิพากษา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” เมื่อพิจารณามาตรการบังคับในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายดังกล่าวแล้วเห็นว่าผู้เสียหายจะต้องดำเนินการบังคับคดีดังเช่นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีแพ่ง โดยเป็นหน้าที่ที่ผู้กระทำความผิดในฐานะที่ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องชำระค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หากไม่ชำระผู้เสียหายก็ต้องดำเนินการบังคับคดีโดยนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยเพื่อขายทอดตลาดบังคับคดีต่อไป

สิทธิของผู้เสียหายในการได้รับชดใช้ค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสามารถกล่าวโดยสรุปได้ตามตารางที่ 2-2

ตารางที่ 2-2 ตารางแสดงสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คดี	ผู้มีสิทธิเรียกร้อง	ฐานความผิด	ค่าเสียหาย	ข้อดี/ข้อเสีย
1. คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา (มาตรา 40)	ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาล	เฉพาะฐานความผิดที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา	ชีวิต ร่างกาย อนามัย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน	ข้อดี สามารถเรียกร้องได้ทุกฐานความผิดและเพื่อความเสียหายทุกประเภท ข้อเสีย - ใช้ระยะเวลาการพิจารณายาวนาน - เสียค่าใช้จ่าย เช่น ค่าธรรมเนียมศาล ค่าทนายความ
2. พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา (มาตรา 43)	พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอต่อศาลไปพร้อมกับคำฟ้อง	ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก รับของโจร	เรียกทรัพย์สินหรือราคาที่สูงสูญเสียไปจากการกระทำผิด	ข้อเสีย จำกัดเฉพาะฐานความผิดและค่าเสียหายที่กฎหมายกำหนด
3. พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา (มาตรา 44/1)	ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอต่อศาลที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี	ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน	ค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือความเสียหายในทางทรัพย์สิน	ข้อดี - สามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ทุกฐานความผิดและเพื่อความเสียหายทุกประเภท - วิธีการไม่ยุ่งยากและไม่เสียค่าใช้จ่าย

ที่มา : สุชาติ จันทร์พวง และคณะ, 2555 : 43

แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

การชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีแนวคิดที่มาจากปัญหาความรุนแรงของอาชญากรรมซึ่งผู้ที่ตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมยังไม่ได้รับการ

เยียวความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินเท่าที่ควร ที่ผ่านมารัฐเริ่มมีการทบทวนระบบปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีแนวโน้มในการสร้างมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำผิดอาญาเป็นสำคัญ โดยสิ่งที่เริ่มมีการพิจารณาอย่างจริงจังคือการจัดให้รัฐมีมาตรการทางกฎหมาย ทางบริหาร และทางสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอย่างเหมาะสมและเท่าเทียมกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำผิด นอกจากนี้ นักวิชาการและนักอาชญาวิทยาหลายท่านต่างมีแนวคิดที่จะให้รัฐชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา พอสรุปได้ดังนี้ (วุฒิสภาคัด เอมะสุวรรณ, 2555 : 35-48)

1. รัฐมีหน้าที่จะต้องให้ความพิทักษ์คุ้มครองพลเมืองของตนให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย ดังนั้นรัฐควรจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมซึ่งได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมนั้นเสียเองในเมื่อผู้กระทำผิดไม่สามารถจะชดเชยค่าเสียหายได้

2. รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อความล้มเหลวที่ไม่อาจพิทักษ์ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้ นอกจากนี้การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมยังถูกมองว่าเป็นความรับผิดชอบของรัฐที่เท่าเทียมกับการช่วยเหลือของรัฐที่มีต่อคนพิการและการจ่ายเงินทดแทนแก่คนว่างงาน

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 สืบเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 245 บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น จึงมีความจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติดังกล่าวเพื่อรองรับสิทธิดังกล่าว โดยแนวคิดที่สนับสนุนระบบเยียวความเสียหายแก่ผู้เสียหายโดยรัฐนี้ คือแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการ (เสวก ภาคศักดิ์, 2543 : 23-24 ; นภาพร สุทธิวงษ์, 2555 : 19-20)

แนวความคิดรัฐสวัสดิการ (Welfare State) เป็นแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งสะท้อนความจำเป็นที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมในฐานะที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาร้ายแรง แนวความคิดเรื่องรัฐสวัสดิการนี้ให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของสมาชิกในสังคม รัฐสวัสดิการเกิดขึ้นจากแนวคิดที่สวัสดิการสำหรับประชาชนแต่ละคนมีความสำคัญ รัฐจึงมีหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมด้วยเหตุผลพื้นฐานดังนี้

1. รัฐมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม หากรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้รัฐจึงควรต้องรับผิดชอบ

2. รัฐสมควรให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม

บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กล่าวถึงหลักการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย

ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาโดยตนมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และในกรณีที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนให้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวตกแก่ทายาทที่ได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (มาตรา 6) ทั้งนี้ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะต้องเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยนิตินัยด้วย กล่าวคือต้องไม่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือเป็นผู้ยินยอมให้มีการกระทำความผิดต่อตน หรือการกระทำความผิดนั้นต้องมีได้มีมูลมาจากการที่ตนเองมีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนในกรณีที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมถูกทำร้ายถึงตายหรือถูกฆ่า สิทธิเรียกค่าตอบแทนตกแก่ทายาทโดยธรรม 6 ลำดับ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ได้แก่ ผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน ปู่ย่าตายาย และลุงป้าน้าอา

2. ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหาย

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 17 และรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดความผิดที่รัฐจะช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายให้ต้องเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา ดังนั้นลักษณะของความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหายให้ต้องเป็นการกระทำความผิดต่อผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และผลของการกระทำที่ทำให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมต้องเสียชีวิตหรือได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

3. ประเภทของการชดเชยความเสียหาย

ประเภทของการชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหายโดยกำหนดให้เป็นเงินทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อตอบแทนความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาของผู้อื่น (มาตรา 3) และเพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายอย่างเป็นธรรม รัฐจึงได้ออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย โดยกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายให้จ่ายตามที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้จ่ายจริง แต่ไม่เกินจำนวนเงินขั้นสูงที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2546 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2559) และให้คำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำผิด สภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย (มาตรา 18 วรรคท้าย)

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2546 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2559) ข้อ 3 ได้กำหนดอัตราค่าตอบแทนสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญา ดังนี้

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล (รวมค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตรารวันละไม่เกิน 1,000 บาท) ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 40,000 บาท

(2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ (รวมค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตรารวันละไม่เกิน 1,000 บาท) ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 20,000 บาท

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการงานได้ตามปกติให้จ่ายในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในท้องที่จังหวัดที่ประกอบการงาน ณ วันที่ไม่สามารถประกอบการงานได้ เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการงานได้ตามปกติ

(4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ(3) ให้จ่ายตามจำนวนที่คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 50,000 บาท

ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ข้อ 3 ของกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2546 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2559) ได้กำหนดอัตราค่าตอบแทนสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญา ดังนี้

(1) ค่าตอบแทน ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่ 30,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000 บาท

(2) ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวน 20,000 บาท

(3) ค่าอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกิน 40,000 บาท

(4) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) (3) ให้จ่ายตามจำนวนที่คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 40,000 บาท

4. การยื่นคำขอ

ในการยื่นคำขอ ผู้มีสิทธิยื่นคำขอไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำขอแทนผู้เสียหายสามารถยื่นคำขอพร้อมเอกสารต่างๆ ต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาหรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัดทุกจังหวัดภายในกำหนดระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด ตามมาตรา 22 และประกาศคณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เรื่องการกำหนดให้หน่วยงานเป็นสำนักงาน และมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

5. การจ่ายเงิน

เมื่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา หรือศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยให้จ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย ผู้มีสิทธิยื่นคำขอต้องยื่นคำขอรับเงินต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้มีสิทธิไม่ดำเนินการยื่นคำขอรับเงินภายในระยะเวลาดังกล่าว ทางสำนักงานจะมีหนังสือแจ้งซ้ำเพื่อให้มาดำเนินการ หากผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับเงินภายในระยะเวลาที่กำหนด ทางสำนักงานจะจ่ายเงินให้ภายใน 15 วันนับแต่วันที่มายื่นแบบคำขอรับเงิน ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายใน 30 วันนับแต่วันได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้ถือเป็นที่สุด

อย่างไรก็ดีเมื่อรัฐได้จ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนแล้ว รัฐไม่สามารถสวมสิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไต่เบียดเอาจากผู้กระทำผิดได้

6. การเรียกเงินคืนและการดำเนินคดี

ในกรณีที่ปรากฏในภายหลังต่อเจ้าหน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้อำนวยการ คณะอนุกรรมการฯ หรือคณะกรรมการฯ ว่าการกระทำที่ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนนั้นไม่เป็นความผิดอาญาหรือไม่มีการกระทำเช่นนั้น คณะกรรมการฯ จะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายคืนค่าตอบแทนให้แก่กระทรวงยุติธรรมภายใน 30 วัน นับแต่ที่ได้รับแจ้ง หากผู้เสียหายไม่คืนเงินก็จะมีคดีดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

มาตรการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศ

มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในแต่ละประเทศแตกต่างกันไปตามปรัชญากฎหมาย ปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจ และอุดมการณ์ทางการเมืองของประเทศนั้นๆ

ตัวอย่างรูปแบบมาตรการในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในต่างประเทศ มีดังนี้

1. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (นิพิพัฒน์ เรืองวิวัฒน์โรจน์, 2552 : 45-49 ; วุฒิสักดิ์ เอเมะสุวรรณ, 2555 : 61-64)

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีระบบกฎหมายเป็นแบบประมวล (Civil Law) โดยใช้วิธีพิจารณาในการพิสูจน์ความเสียหายทางแพ่งไปพร้อมกับการพิจารณาเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดเพื่อให้วิธีพิจารณาในคดีที่เกี่ยวข้องกันเสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน โดยกฎหมายมีการบัญญัติให้เป็นสิทธิของผู้เสียหายที่มีสิทธิจะเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งสามารถยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาได้ โดยเมื่อปี ค.ศ. 1976 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ตราพระราชบัญญัติชดเชยความเสียหายแก่เหยื่อ ค.ศ. 1976 (Victim Compensation Act 1976) เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดและดำเนินคดีในศาลอาญาเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายได้ หากคำร้องของผู้เสียหายมีมูล ศาลจะพิจารณาตัดสินคดีเพื่อพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดอาญาของจำเลย สำหรับจำนวนค่าเสียหายที่ศาลจะกำหนดนั้นเป็นดุลพินิจของศาลโดยพิจารณาจากพฤติการณ์ที่เกิดขึ้น พยานหลักฐาน ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สาเหตุที่แท้จริงของความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งการใช้ดุลพินิจของศาลจะต้องให้เหตุผลประกอบในคำพิพากษาด้วย

นอกเหนือจากการให้สิทธิผู้เสียหายที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากจำเลยแล้ว สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังมีโครงการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย (Crime Victim Compensation Program) โดยผู้ที่สามารถร้องขอ ได้แก่ ผู้เสียหายและทายาทของผู้เสียหาย โดยบุคคลดังกล่าวจะต้องรายงานอาชญากรรมต่อพนักงานตำรวจและให้รายละเอียดเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ และรายละเอียดเกี่ยวกับการบาดเจ็บ การสูญเสียชีวิต หรือความเสียหายหรือสูญเสียของทรัพย์สิน ค่าตอบแทนความเสียหายดังกล่าว รวมถึงค่ารักษาพยาบาล

ร่างกายและสภาพจิต การฟื้นฟูและบำบัดร่างกาย ค่าใช้จ่ายในพิธีศพ ค่าเลี้ยงดูบุตร ค่าบริการในการหาคนงานใหม่ ฯลฯ ค่าตอบแทนดังกล่าวกฎหมายมิได้กำหนดเพดานขั้นสูงไว้อย่างใด โดยหน่วยงานที่ดูแลในเรื่องนี้คือ Ministry of Work and Social Order

2. สหรัฐอเมริกา (วิระศักดิ์ แสงสารพันธ์, 2544 : 122-123 ; นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒน์โรจน์, 2552 : 53-57 ; วุฒิสักดิ์ เอมะสุวรรณ, 2555 : 70-74)

สหรัฐอเมริกามีระบบกฎหมายเป็นแบบจารีตประเพณี (Common Law) ซึ่งความรับผิดชอบตามกฎหมายของผู้กระทำความผิดจะเกิดขึ้นหลังจากที่ได้พิจารณาพิสูจน์ความผิดของจำเลยแล้ว โดยนับแต่ปี ค.ศ. 1982 ระบบกระบวนการบริหารยุติธรรมทางอาญาได้มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยสภาองค์กรสได้มีการตรากฎหมายคำสั่งชดเชยค่าเสียหายให้แก่เหยื่อ (Mandatory Victims Restitution Act 1996 หรือ MVRA) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 เมษายน ค.ศ.1996 MVRA ได้รวบรวมกระบวนการในการออกคำสั่งชดเชยค่าเสียหายและกำหนดบทบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายภายหลังจากที่มีการตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยการกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งในคำพิพากษาของคดีอาญา ซึ่งกระบวนการในการสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญานี้ได้ถูกนำไปใช้เป็นเงื่อนไขในขั้นตอนการคุมประพฤติผู้ต้องขังที่จะได้รับการปล่อยตัวด้วย

แนวคิดสำคัญของกฎหมาย MVRA คือ การให้อำนาจศาลที่พิจารณาคดีอาญาสั่งให้มีการชดเชยค่าเสียหายตามความเป็นจริงเต็มจำนวนในคดีที่มีพยานหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด โดยในคดีดังต่อไปนี้ศาลต้องมีคำสั่งให้ฝ่ายจำเลยชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพในทางเศรษฐกิจของจำเลยซึ่งถูกพิพากษาลงโทษ

1. อาชญากรรมร้ายแรงที่ได้ให้คำนิยามในประมวลกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา
2. การกระทำความผิดต่อทรัพย์สินซึ่งกระทำโดยการฉ้อโกงหรือการหลอกลวง หรือการฉ้อโกงผ่านสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์
3. การกระทำความผิดอาญาซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้สินบนเกี่ยวกับผลผลิตของผู้บริโภค
4. การกระทำความผิดทางเพศ
5. การแสวงหาประโยชน์จากการค้ากามหรือกระทำความผิดทางเพศต่อผู้เยาว์ และการใช้ความรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว

อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นสำหรับการออกคำสั่งชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในกรณีของการกระทำความผิดต่อทรัพย์สินในกรณีที่ศาลพบข้อเท็จจริงว่าจำนวนของผู้เสียหายมีจำนวนมากจนการชดเชยค่าเสียหายไม่สามารถปฏิบัติได้ หรือการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุหรือจำนวนความสูญเสียของผู้เสียหายจะทำให้เกิดความยุ่งยากหรือทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้าจนเกินไป

สำหรับขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาของศาลนั้น หลังจากที่มีการตัดสินว่าจำเลยได้กระทำความผิดแล้วศาลจะสั่งให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติทำการรวบรวมเพื่อรายงานต่อศาลก่อนการพิพากษา ซึ่งรายงานดังกล่าวจะมีการรวบรวมรายการความเสียหายต่างๆ ของผู้เสียหายตามจำนวนเงินค่าเสียหายในกรณีที่มีการตกลงกัน รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางเศรษฐกิจของจำเลย

แต่ละคน และเพื่อให้ค่าแถมสมบูรณ์พนักงานคุมประพฤติจะสอบถามผู้เสียหายถึงผลกระทบและความเสียหายที่เหยื่อได้รับทั้งด้านร่างกาย ชีวิตความเป็นอยู่ จิตใจ การเงิน และสังคม จากนั้นศาลจะพิจารณามีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ความเสียหายจากโดยอาศัยพยานหลักฐานที่สมบูรณ์และถูกต้องในการเยียวยาความเสียหายทางการเงินที่ผู้เสียหายได้รับ อันเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับชดใช้สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น ส่วนในชั้นของการบังคับคดีจะมีหน่วยงานฟ้องร้องทางการเงิน (Financial Litigation Unit) หรือ FLU ทำหน้าที่เป็นผู้บังคับให้เป็นไปตามคำสั่งชดใช้ตามคำพิพากษา โดย FLU จะติดตามบังคับให้ชดใช้ตามคำสั่งเป็นเวลา 20 ปี นับจากวันที่ศาลพิพากษา โดยจะเป็นผู้กำหนดขั้นตอนในการรวบรวมหนี้ทางการเงินเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายหรือเหยื่อจะได้รับการชดใช้เต็มตามความเสียหาย

3. ประเทศญี่ปุ่น (ณภัทร สร้อทนต์ และคณะ, ออนไลน์, 2561 : 5-30)

การให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่เหยื่ออาชญากรรมในประเทศญี่ปุ่นเริ่มต้นขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ยุค ค.ศ. 1940 โดยมีวัตถุประสงค์ของการให้ความช่วยเหลือเยียวยาเพื่อคืนความปลอดภัยให้แก่เหยื่ออาชญากรรมและประชาชน ซึ่งโดยมากเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับการจราจรเพื่อช่วยให้ผู้เสียหายได้รับการช่วยเหลือเยียวยาทางการเงิน แต่ยังมีได้มีแนวคิดในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่เหยื่ออาชญากรรมเป็นการทั่วไปทุกกรณี ต่อมาในปี ค.ศ. 1980 ประเทศญี่ปุ่นเริ่มมีแนวคิดการให้ความช่วยเหลือเยียวยาทางการเงินแก่เหยื่ออาชญากรรมเป็นการทั่วไป จากนั้นในปี ค.ศ. 2004 ประเทศญี่ปุ่นได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหายจากการกระทำผิดอาญาขึ้นเรียกว่า “กฎหมายพื้นฐานว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม” กฎหมายฉบับนี้นอกจากจะมีการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมในทางการเงินแล้ว ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาทางด้านจิตใจของผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาอีกด้วยเพื่อให้มีความคุ้มครองแก่เหยื่ออาชญากรรมตามหลักสิทธิมนุษยชน ป้องกันมิให้มีความเสียหายเกิดขึ้นกับเหยื่ออาชญากรรมซ้ำอีก ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกลาง หน่วยงานปกครองตนเองส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครจากภาคเอกชนในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่เหยื่ออาชญากรรม อย่างไรก็ตามเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมนี้มีเงินที่รัฐจะจ่ายให้กับผู้เสียหายจากการกระทำผิดในทางอาญาทุกคน แต่รัฐจะจ่ายให้กับเหยื่ออาชญากรรมใน 3 กรณี คือ

1. ในกรณีเหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตายและมีทายาทที่ยังมีชีวิตอยู่
2. ในกรณีเหยื่ออาชญากรรมได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง
3. ในกรณีเหยื่ออาชญากรรมตกเป็นผู้พิการ

ทั้งนี้แม้ว่าจะเข้าเงื่อนไขการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมแล้ว แต่หากปรากฏข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการ ดังต่อไปนี้ คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะแห่งชาติสามารถพิจารณาไม่จ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมทั้งหมดหรือบางส่วนได้ กล่าวคือ

1. เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดมีความเกี่ยวพันในทางเครือญาติกัน ทั้งนี้รวมถึงกรณีที่ผู้เสียหายจากการกระทำผิดอาญาและผู้กระทำความผิดเป็นสามีภรรยาที่มีได้จดทะเบียนสมรสด้วย

2. การที่เหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำผิดอาญานั้นขึ้น หรือเป็นผู้มีส่วนผิดในการกระทำผิดอาญานั้น

3. ในกรณีที่ตามมาตราฐานของวิญญูชน เหยื่ออาชญากรรมหรือทายาทของเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดนั้นมีความเกี่ยวพันกันหรือมีเหตุผลอื่น

เมื่อคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดซึ่งเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคำขอรับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมเห็นว่ามีควมจำเป็นก็สามารถสอบถามและร้องขอให้หน่วยงานที่มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวน หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรสาธารณะ หรือเอกชน รายงานข้อมูลที่เป็นไปได้ สำหรับที่มาของเงินงบประมาณเพื่อจ่ายเป็นเงินช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญานั้นมาจากเงินงบประมาณทั่วไปที่รัฐบาลจัดสรรให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จากการวิจัยของณภัทร สร้อฑฒ์ และคณะ (ออนไลน์, 2561 : 29-31) พบว่า ปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นเผชิญกับปัญหาระบบเงินช่วยเหลือยังไม่เพียงพอที่จะช่วยเหลือให้เหยื่ออาชญากรรมได้ทั่วถึงและครบถ้วน

สถิติที่เกี่ยวข้อง

ตามที่ได้กล่าวถึงในบทที่ 1 ว่าปัญหาประการหนึ่งในการใช้สิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 คือ ผู้เสียหายยังคงมีภาระในเรื่องของการสืบหาทรัพย์สินและต้องเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีแพ่ง รวมทั้งในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ยากจนไม่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินมีค่าก็ย่อมทำให้ผู้เสียหายอาจไม่สามารถใช้สิทธิบังคับตามคำพิพากษาได้จริง ด้วยเหตุนี้ผู้เสียหายบางส่วนจึงเลือกไม่ดำเนินการยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้วหันไปพึ่งพามาตรการการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นระบบเยียวยาโดยรัฐ โดยผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิผ่านหน่วยงานของรัฐโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการนำคดีขึ้นสู่ศาล และเงินที่จะจ่ายให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 นั้นมาจากเงินงบประมาณประจำปีของรัฐ จึงถือเป็นภาระด้านการงบประมาณของภาครัฐที่ค่อนข้างสูงมากในแต่ละปี ดังจะเห็นได้จากสถิติจำนวนเงินงบประมาณของภาครัฐที่ได้ใช้ในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาภายใต้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือนธันวาคม 2560 ซึ่งรวบรวมโดยสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ปรากฏตามตารางที่ 2-3 ถึงตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-3 ตารางแสดงผลการดำเนินงานของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 (ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 – เดือนมีนาคม 2560)

ประจำเดือน	ประเภทผู้ยื่นคำขอ	ผู้ยื่นคำขอ	ผลการพิจารณาคณะกรรมการฯ / คณะอนุกรรมการฯ				ผลการพิจารณาจากศาลอุทธรณ์			ผลการจ่ายเงิน	
			รวม	ไม่จ่าย	จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	ไม่จ่าย	จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	จำนวน (ราย)	จำนวนเงิน (บาท)
ตุลาคม 2559	ผู้เสียหาย	1,079	789	242	547	29,944,329.75	0	0	-	334	14,392,239.00
	จำเลย	68	59	54	5	820,432.00	0	0	-	3	349,000.00
	รวมทั้งสิ้น	1,147	848	296	552	30,764,761.75	0	0	-	337	14,741,239.00
พฤศจิกายน 2559	ผู้เสียหาย	843	854	327	527	28,371,708.00	16	2	30,000.00	1,442	63,377,316.25
	จำเลย	69	40	38	2	656,500.00	0	0	-	15	2,076,868.00
	รวมทั้งสิ้น	912	894	365	529	29,028,208.00	16	2	30,000.00	1,457	65,454,184.25
ธันวาคม 2559	ผู้เสียหาย	668	850	236	614	32,689,631.00	6	1	10,700.00	1,522	75,267,819.75
	จำเลย	38	120	109	11	1,870,200.00	1	0	-	11	1,975,593.00
	รวมทั้งสิ้น	706	970	345	625	34,559,831.00	7	1	10,700.00	1,533	77,243,412.75
มกราคม 2560	ผู้เสียหาย	508	1,006	314	692	37,434,742.60	3	1	15,000.00	528	26,147,691.13
	จำเลย	28	64	55	9	1,551,240.00	4	0	-	1	278,500.00
	รวมทั้งสิ้น	536	1,070	369	701	38,985,982.60	7	1	15,000.00	529	26,426,191.13
กุมภาพันธ์ 2560	ผู้เสียหาย	433	1,043	309	734	38,171,285.25	9	1	70,000.00	927	47,839,860.50
	จำเลย	34	66	63	3	420,500.00	8	0	-	6	1,021,300.00
	รวมทั้งสิ้น	467	1,109	372	737	38,591,785.25	17	1	70,000.00	933	48,861,160.50
มีนาคม 2560	ผู้เสียหาย	630	1,836	579	1,257	65,554,667.16	11	2	113,110.00	1,141	65,531,872.37
	จำเลย	47	62	58	4	332,300.00	1	0	-	10	1,741,940.00
	รวมทั้งสิ้น	677	1,898	637	1,261	65,886,967.16	12	2	113,110.00	1,151	67,273,812.37

ที่มา : สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, ออนไลน์, 2560 ข : 2

ตารางที่ 2-4 ตารางแสดงผลการดำเนินงานของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 (ตั้งแต่เดือนเมษายน 2560 – เดือนกันยายน 2560)

ประจำเดือน	ประเภทผู้ยื่นคำขอ	ผู้ยื่นคำขอ	ผลการพิจารณาคณะกรรมการฯ / คณะอนุกรรมการฯ				ผลการพิจารณาจากศาลอุทธรณ์			ผลการจ่ายเงิน	
			รวม	ไม่จ่าย	จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	ไม่จ่าย	จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	จำนวน (ราย)	จำนวนเงิน (บาท)
เมษายน 2560	ผู้เสียหาย	477	1,441	414	1,027	55,097,637.35	1	0	-	17	750,000.00
	จำเลย	23	43	41	2	72,400.00	0	0	-	-	-
	รวมทั้งสิ้น	500	1,484	455	1,029	55,170,037.35	1	0	-	17	750,000.00
พฤษภาคม 2560	ผู้เสียหาย	764	1,162	414	748	38,401,465.80	7	3	67,500.00	-	-
	จำเลย	43	62	47	15	2,232,470.00	2	0	-	-	-
	รวมทั้งสิ้น	807	1,224	461	763	40,633,935.80	9	3	67,500.00	-	-
มิถุนายน 2560	ผู้เสียหาย	824	1,008	412	596	32,538,513.30	12	0	-	2	50,000.00
	จำเลย	30	22	18	4	967,348.00	4	1	3,870.00	-	-
	รวมทั้งสิ้น	854	1,030	430	600	33,505,861.30	16	1	3,870.00	2	50,000.00
กรกฎาคม 2560	ผู้เสียหาย	546	1,669	660	1,009	52,527,127.00	14	2	32,000.00	-	-
	จำเลย	31	56	49	7	857,400.00	10	0	-	-	-
	รวมทั้งสิ้น	577	1,725	709	1,016	53,384,527.00	24	2	32,000.00	-	-
สิงหาคม 2560	ผู้เสียหาย	677	1,152	394	758	39,611,959.85	10	4	37,330.00	3,427	177,137,383.48
	จำเลย	46	56	55	1	169,600.00	7	0	-	19	2,165,540.00
	รวมทั้งสิ้น	723	1,208	449	759	39,781,559.85	17	4	37,330.00	3,446	179,302,923.48
กันยายน 2560	ผู้เสียหาย	1,575	957	338	619	33,309,832.75	9	1	80,000.00	2,325	119,573,828.52
	จำเลย	28	64	61	3	760,100.00	3	0	-	5	1,123,248.00
	รวมทั้งสิ้น	1,603	1,021	399	622	34,069,932.75	12	1	80,000.00	2,330	120,697,076.52
รวมทั้งสิ้น	ผู้เสียหาย	9,024	13,767	4,639	9,128	483,652,899.81	98	17	455,640.00	11,665	590,068,011.00
	จำเลย	485	714	648	66	10,710,490.00	40	1	3,870.00	70	10,731,989.00
	รวมทั้งสิ้น	9,509	14,481	5,287	9,194	494,363,389.81	138	18	459,510.00	11,735	600,800,000.00

ที่มา : สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, ออนไลน์, 2560 ข : 3

ตารางที่ 2-5 ตารางแสดงผลการดำเนินงานของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 (ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2560 – เดือนธันวาคม 2560)

ประจำเดือน	ประเภทผู้ยื่นคำขอ	ผู้ยื่นคำขอ	ผลการพิจารณาคณะกรรมการฯ / คณะอนุกรรมการฯ				ผลการพิจารณาจากศาลอุทธรณ์			ผลการจ่ายเงิน	
			รวม	ไม่จ่าย	จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	ไม่จ่าย	จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	จำนวน (ราย)	จำนวนเงิน (บาท)
ตุลาคม 2560	ผู้เสียหาย	628	1,001	358	643	34,618,102.25	-	-	-	545	31,267,106.33
	จำเลย	37	-	-	-	-	-	-	-	4	344,800.00
	รวมทั้งสิ้น	665	1,001	358	643	34,618,102.25	-	-	-	549	31,611,906.33
พฤศจิกายน 2560	ผู้เสียหาย	592	1,488	542	946	48,851,393.50	18	3	50,536.00	547	27,356,653.50
	จำเลย	25	53	47	6	1,017,570.00	11	-	-	3	848,000.00
	รวมทั้งสิ้น	617	1,541	589	952	49,868,963.50	29	3	50,536.00	550	28,204,653.50
ธันวาคม 2560	ผู้เสียหาย	610	1,548	550	998	50,593,358.14	8	-	-	1,332	72,242,335.50
	จำเลย	16	81	70	11	1,899,394.00	8	-	-	4	731,470.00
	รวมทั้งสิ้น	626	1,629	620	1,009	52,492,752.14	16	-	-	1,336	72,973,805.50
รวมทั้งสิ้น	ผู้เสียหาย	1,830	4,037	1,450	2,587	134,062,853.89	26	3	50,536.00	2,424	130,866,095.33
	จำเลย	78	134	117	17	2,916,964.00	19	-	-	11	1,924,270.00
	รวมทั้งสิ้น	1,908	4,171	1,567	2,604	136,979,817.89	45	3	50,536.00	2,435	132,790,365.33

ที่มา : สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, ออนไลน์, 2560 ค : 2

ในการศึกษาสถิติตามตารางที่ 2-3 ถึงตารางที่ 2-5 ผู้วิจัยจะพิจารณาเฉพาะสถิติการขอรับความช่วยเหลือโดยผู้เสียหายในคดีอาญาไม่รวมถึงจำเลยในคดีอาญาโดยเน้นพิจารณาสถิติจำนวนผู้ยื่นคำขอ ผลการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ตลอดจนผลการจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 อย่างไรก็ตามสถิติที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญารวบรวมข้างต้นนี้มีลักษณะการนำเสนอโดยยึดช่วงเวลาเป็นสำคัญ โดยยังมีได้สะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานที่ต่อเนื่องดังจะเห็นได้จากข้อมูลในเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม 2560 ในตารางที่ 2-3 พบว่ามีจำนวนเรื่องผลการพิจารณาของคณะกรรมการฯ มากกว่าจำนวนเรื่องที่มีผู้ยื่นคำขอ (ผู้เสียหาย) ในช่วงเดียวกัน อันแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการพิจารณาเรื่องค้างพิจารณาแต่เดิมด้วย ในขณะที่เดียวกันการยื่นคำขอของผู้เสียหายในช่วงเวลานั้นๆ ก็ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าคณะกรรมการฯ มีกรอบระยะเวลาดำเนินการพิจารณาอย่างไร และสถิติการพิจารณาสำหรับคำขอที่ได้ยื่นในเดือนปัจจุบันจะไปปรากฏในอีกกี่เดือนข้างหน้า อีกทั้งยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่าจำนวนผลการจ่ายเงินที่ปรากฏในแต่ละเดือนนั้นเป็น

ผลการจ่ายเงินจากการพิจารณาค่าขอของผู้เสียหายที่ยื่นเมื่อเดือนและปีใด ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเพื่อให้เป็นการสะดวกและมีประสิทธิภาพ ในการศึกษาข้อมูลสถิติตามตารางที่ 2-3 ถึงตารางที่ 2-5 จึงจะศึกษาสถิติในเชิงภาพรวมเพื่อสะท้อนปริมาณค่าขอของผู้เสียหายและปริมาณงบประมาณที่รัฐต้องจัดสรรเพื่อชดเชยความเสียหายในแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยไม่พิจารณาเชิงลึกในรายละเอียด ทั้งนี้ จากสถิติตามตารางที่ 2-3 ถึงตารางที่ 2-5 พบข้อมูลดังนี้

1. ในช่วงปีงบประมาณ 2560 (ระหว่างเดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือนกันยายน 2560) มีผู้เสียหายที่ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 รวมจำนวน 9,024 ราย โดยคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาได้พิจารณาค่าขอแล้วเสร็จ รวม 13,767 เรื่อง แบ่งเป็นพิจารณาจ่าย จำนวน 9,128 ราย และพิจารณาไม่จ่าย จำนวน 4,639 ราย โดยในปีงบประมาณ 2560 มีการเบิกจ่ายเงินจำนวน 590,068,011 บาท

2. ในช่วงไตรมาสแรกของปีงบประมาณ 2561 (ระหว่างเดือนตุลาคม 2560 ถึงเดือนธันวาคม 2561) มีผู้เสียหายที่ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 รวมจำนวน 1,830 ราย โดยคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาได้พิจารณาค่าขอแล้วเสร็จ รวม 4,037 เรื่อง แบ่งเป็นพิจารณาจ่าย จำนวน 2,587 ราย และพิจารณาไม่จ่าย จำนวน 1,450 ราย โดยในปีงบประมาณ 2560 มีการเบิกจ่ายเงินจำนวน 130,866,095.33 บาท

อย่างไรก็ดีจากการค้นหาสถิติจำนวนผู้เสียหายซึ่งยื่นคำร้องเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามหลักเกณฑ์มาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้วิจัยยังไม่พบว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด หรือสำนักงานศาลยุติธรรมได้มีการรวบรวมข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบเพียงพอที่จะใช้ในการอ้างอิงโดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะทำการรวบรวมแนวโน้มจำนวนการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายตามมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิในด้านคดีอาญาซึ่งอยู่ในกระบวนการใช้สิทธิตามบทบัญญัติดังกล่าวโดยตรง จากหลากหลายพื้นที่ของประเทศ แล้วนำเสนอข้อมูลในภาพรวมในบทที่ 3 และบทที่ 4 ต่อไป

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนตำรา งานเขียน วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย ผ่านการสืบค้นฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทางวิชาการ ในเบื้องต้นพบวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาของผู้แต่งหลายท่านในสองลักษณะหลัก คือ การใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยเป็นการศึกษาแนวทางการใช้สิทธิด้านใดด้านหนึ่งเป็นสำคัญ แต่ยังไม่พบวรรณกรรมและงานวิจัยที่ทำการศึกษาโดยเจาะจงในประเด็นการวิเคราะห์หลักการใช้สิทธิตามบทบัญญัติทั้งสองว่าการใช้

สิทธิในแนวทางใดควรเป็นแนวทางหลักและแนวทางเสริม หรือจะมีมาตรการส่งเสริมการใช้สิทธิอย่างไรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ไม่ซ้ำซ้อน หรือเป็นภาระก้ำกับบประมาณภาครัฐจนเกินสมควร อีกทั้งวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มีการจัดทำเป็นเวลามากกว่า 5 ปี จึงทำให้ข้อมูลโดยเฉพาะเรื่องของสถิติที่เกี่ยวข้องไม่เป็นปัจจุบัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าผลงานวิจัยที่สำคัญและแนวความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ได้แก่

นิติพัฒน์ เรื่องวิวัฒนาการ (2552) ได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และความเหมาะสมในบทบาทขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนามาตรการชดเชยค่าสินไหมทดแทนโดยผู้กระทำผิดที่เหมาะสมต่อไป โดยนิติพัฒน์ เรื่องวิวัฒนาการ (2552 : 121-124) ได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาระบบการชดเชยค่าสินไหมทดแทนโดยผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ดังนี้

1. ศาลยุติธรรมควรมีบทบาทในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในรูปแบบอื่นอันมิใช่ตัวเงินโดยคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้เสียหายเป็นสำคัญ และเพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางกฎหมายจึงควรมีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้อำนาจศาลยุติธรรมกำหนดค่าเสียหายในรูปแบบอื่นอันมิใช่ตัวเงิน (โดยความพึงพอใจของผู้เสียหาย) ทำให้ผู้เสียหายได้รับความรู้สึกว่าได้รับการดูแลเอาใจใส่ในการเยียวยาความเสียหายจากองค์กรในกระบวนการยุติธรรม

2. ในเรื่องของการแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ควรมีการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม โดยควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้เริ่มแจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหายและดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายของผู้เสียหาย

3. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ควรให้อำนาจกับพนักงานอัยการในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องเข้ามาในคดีในการดำเนินการทางแพ่งให้กับผู้เสียหายเพื่อให้การดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และ มาตรา 44/1 เป็นการดำเนินการโดยรัฐเกิดเอกภาพเป็นระบบ

4. การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามุ่งเน้นในการดำเนินการบังคับคดีกับทรัพย์สินของผู้กระทำผิดมากเกินไปโดยไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการยืดหยุ่นในการบังคับคดีกับผู้กระทำผิดเป็นอย่างอื่นนอกจากวิธีการยึดทรัพย์ของผู้กระทำผิดมาชำระหนี้เท่านั้น ส่งผลให้มาตรการบังคับคดีในระบบการชดเชยค่าสินไหมทดแทนโดยผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ไม่อาจเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะในสถานะความเป็นจริงผู้กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นผู้ยากจนหรือมีรายได้น้อย ไม่มีความสามารถจะชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ซึ่งอาจเป็นเพราะวิธีการยึดทรัพย์ของผู้กระทำผิดอาจไม่เพียงพอส่งผลให้ผู้เสียหายไม่ได้รับชำระหนี้ จึงควรเพิ่มมาตรการบังคับคดีเพิ่มเติม เช่น มาตรการในการบังคับคดีโดยหักเงินจากการทำงานของนักโทษหรือในกรณีมาตรการในการกำหนดให้ผู้ถูกคุมประพฤติจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นเงื่อนไขการคุมประพฤติ ในกรณีที่ศาล

พิพากษาการลงโทษในคดีอาญาและมีคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ศาลจะกำหนดให้ผู้ถูกคุมประพฤติจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นเงินแต่ละงวดโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้และเหมาะสมกับระยะเวลาการคุมประพฤติเป็นเงื่อนไขการคุมประพฤติ

5. ควรมีการจัดตั้งกองทุนแห่งการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจากเงินงบประมาณแผ่นดิน โดยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเมื่อมีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กองทุนค่าสินไหมทดแทนที่จะดำเนินการบังคับไล่เบี้ยให้ผู้กระทำความผิดชดใช้คืนแก่กองทุนค่าสินไหมทดแทน ซึ่งจะเป็นหลักประกันให้ผู้เสียหายว่าจะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเต็มตามสิทธิที่มีตามคำพิพากษาของศาล

วุฒิสภาคัด เอมะสุวรรณ (2555) ได้ทำการศึกษาข้อจำกัดของมาตรการในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมต่อไป โดยวุฒิสภาคัด เอมะสุวรรณ (2555 : 113-115) ได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนามาตรการในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ดังนี้

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งสิทธิไม่ว่าสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เช่นเดียวกับการแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาเพื่อให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้รับรู้เข้าใจถึงสิทธิในการที่จะดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย

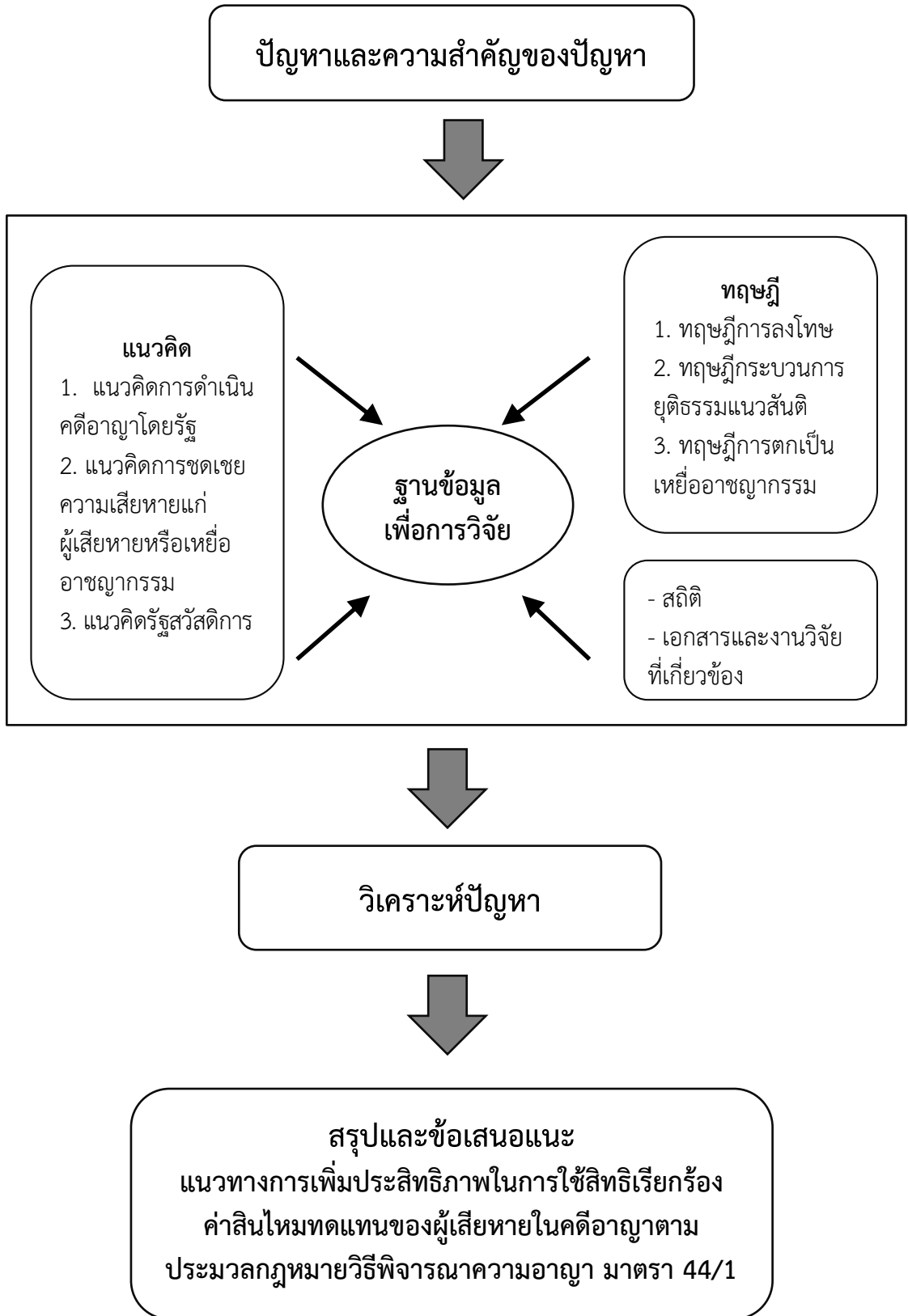
2. ในส่วนของมาตรการบังคับในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการแต่กำหนดให้ผู้เสียหายต้องดำเนินการเองโดยถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่จะต้องใช้วิธีการบังคับดังเช่นเดียวกับในคดีแพ่งด้วยการยึดทรัพย์อายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดมาชำระหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งอาจทำให้ผู้เสียหายอาจไม่ได้รับชำระหนี้จริงในท้ายที่สุด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงมาตรการบังคับคดีอาญาโดยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 ว่า “เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 หากค่าสินไหมทดแทนนั้นเข้าหลักเกณฑ์ที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นผู้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติดังกล่าว และหากมีการชดใช้ตามพระราชบัญญัตินั้นก่อนแล้ว ต้องนำมาหักกับค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษานี้ โดยค่าสินไหมทดแทนที่อยู่นอกเหนือพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวให้ผู้เสียหายมีสิทธิบังคับคดีกับผู้กระทำความผิดในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา” และเพิ่มเติมข้อความเป็นวรรคที่สองของมาตรา 50 ดังกล่าวว่า “เมื่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้ว ให้มีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้กระทำความผิดในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา แต่ทั้งนี้การใช้สิทธิไล่เบี้ย ต้องไม่กระทบสิทธิของผู้เสียหายในการบังคับคดีเพื่อชำระค่าเสียหายที่ยังไม่ได้รับการชดใช้” โดยเหตุผลที่ใช้วิธีการเช่นนี้มีที่มาจากแนวคิดการดำเนินคดีและการช่วยเหลือ

ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐและแนวความคิดการใช้โดยผู้กระทำผิดนำมาผสมผสานกันตลอดจนคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนและเงินงบประมาณที่นำมาจ่ายเพื่อช่วยเหลืออีกด้วย โดยหากกำหนดให้จ่ายค่าเสียหายทุกประเภทแล้ว ก็จะเป็นปัญหาในเรื่องเงินงบประมาณที่รัฐต้องนำมาจัดสรรในส่วนนี้มากเกินไป และหากรัฐไม่จ่ายเงินให้ผู้เสียหายเลยไม่ว่าความผิดฐานใดแล้วให้ผู้เสียหายดำเนินการบังคับคดีเองก็จะเป็นภาระแก่ผู้เสียหายมากเกินไปเช่นกัน

3. ควรกำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องเพื่อขอรับค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ด้วยว่าได้มีการใช้สิทธิดังกล่าวด้วยหรือไม่และดำเนินการไปถึงขั้นตอนใด และในทำนองเดียวกันต้องกำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติดังกล่าวแจ้งข้อเท็จจริงว่ามีการใช้สิทธิทางศาลด้วยหรือไม่ ดำเนินการไปถึงขั้นตอนใด เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาของศาลในการมีคำพิพากษาให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือคณะกรรมการในการมีคำสั่งให้จ่ายค่าตอบแทนต่อไป โดยกำหนดในลักษณะบังคับหากไม่แจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าว ให้ศาลหรือคณะกรรมการมีอำนาจยกคำร้องขอได้ทันที เว้นแต่ที่ไม่ได้แจ้งเพราะความผิดพลาดหรือพลั้งเผลอ

4. ในส่วนรายได้ของรัฐที่จะนำมาจ่ายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมที่ใช้สิทธิยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ควรกำหนดแหล่งที่มาของเงินว่า นอกจากจะมาจากเงินงบประมาณของรัฐแล้ว ควรมีที่มาในทางอื่นด้วยไม่ว่าจะเป็นการหักรายได้ในการทำงานของผู้กระทำผิดที่เข้าไปทำงานในเรือนจำ การเฉลี่ยเงินจากค่าปรับของผู้กระทำหรือเงินประกันในการประกันตัวผู้ต้องหาที่ผิดสัญญาประกัน ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้กระทำผิดเป็นต้นเหตุในการกระทำผิดซึ่งทำให้เกิดความเสียหายอันเป็นเหตุที่จะต้องมีการจ่ายค่าทดแทนขึ้น ผู้กระทำผิดจึงควรมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนที่ได้กระทำต่อผู้เสียหายและสังคมส่วนรวมไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

สิทธิของผู้เสียหายที่ถูกกระทำความผิดอาญาในการได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจัดเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่นานาประเทศได้ให้ความสำคัญ และนำมาบัญญัติในกฎหมายภายในเพื่อรับรองสิทธิดังกล่าวอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม แนวคิดในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายนี้เริ่มพัฒนาขึ้นจากมุมมองทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยนานาชาติเริ่มมีแนวคิดกระบวนการยุติธรรมแนวสันติแทนที่แนวคิดแบบแก้แค้นทดแทน โดยแนวคิดกระบวนการยุติธรรมแนวสันติหรือแนวสมานฉันท์นี้ส่งเสริมให้ทั้งฝ่ายผู้กระทำความผิดและฝ่ายผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สำหรับระบบการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในปัจจุบันนี้มีทั้งระบบการเยียวยาโดยรัฐตามแนวคิดของรัฐสวัสดิการและระบบการเยียวยาโดยผู้กระทำความผิด สำหรับประเทศไทยใช้ระบบการเยียวยาทั้งสองระบบ โดยระบบการเยียวยาผู้เสียหายโดยรัฐปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ส่วนระบบการเยียวยาผู้เสียหายโดยผู้กระทำความผิดปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 อย่างไรก็ตามก็ยังไม่เป็นที่ชัดเจนในทางกฎหมายและนโยบายของภาครัฐว่าระบบใดควรจะถูกใช้เป็นมาตรการหลัก จึงอาจเกิดปัญหาได้ว่าการใช้สิทธิเยียวยาความเสียหายทั้งสองระบบนี้อาจเกิดความซ้ำซ้อน หรือทำให้ผู้เสียหายอาจตัดสินใจเลือกใช้แนวทางการเยียวยาที่สะดวก รวดเร็วกว่า และไม่มีปัญหาความยุ่งยากในการได้รับเงินเยียวยา ซึ่งการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ที่มีแหล่งที่มาของเงินเยียวยาจากงบประมาณของรัฐ ย่อมส่งผลให้ปัญหาเรื่องทางการเงินของจำเลยไม่ใช่อุปสรรคต่อการบังคับสิทธิเรียกร้อง จึงมีความเป็นไปได้ว่าผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาจะเลือกแนวทางการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 เป็นหลัก

ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมในบทนี้จะ เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการศึกษาเปรียบเทียบการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กับหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าตอบแทนเพื่อความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ในบทที่ 3 และจะถูกนำไปใช้พิจารณาประกอบกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิในด้านงานคดีของสำนักงานอัยการสูงสุดที่จะสะท้อนสภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในปัจจุบัน ในบทที่ 4 เพื่อเป็นเหตุผลสนับสนุนในการเสนอแนะแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 3

การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

การศึกษาในบทที่ 3 มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในฐานะมาตรการเยียวยาหลัก เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าตอบแทนเพื่อความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยมีลำดับการศึกษาดังนี้

1. หลักเกณฑ์และกระบวนการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1
2. เปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
3. การใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในปัจจุบัน

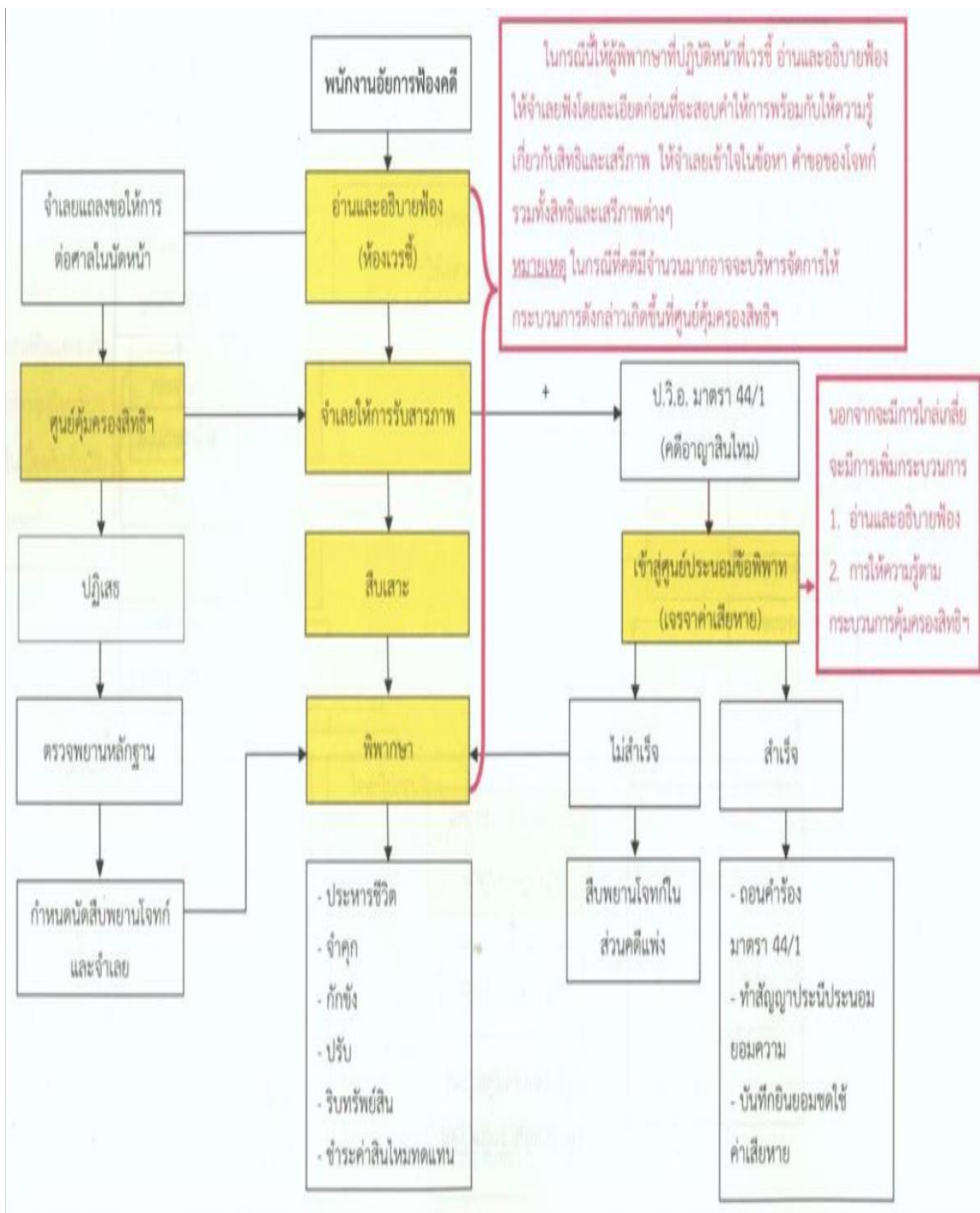
หลักเกณฑ์และกระบวนการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

ในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ไปแล้ว ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้วางหลักการเกี่ยวกับระบบเยียวยาผู้เสียหายโดยจำเลยในคดีอาญาซึ่งมีพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี อันเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 มาตรา 8 ซึ่งบัญญัติให้ผู้กระทำความผิดหรือบุคคลที่สามซึ่งต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนควรดำเนินการเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัว หรือทายาท นอกจากนั้นการชดเชยค่าเสียหายดังกล่าวรวมถึงการคืนทรัพย์สิน การชดเชยความเสียหายหรือการสูญเสียที่เกิดขึ้น การชดเชยค่าใช้จ่ายที่เสียไปเนื่องจากการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม การจัดให้มีการช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรืออาชญากรรม และการชดเชยสิทธิที่เสียไป และมาตรา 9 ซึ่งบัญญัติให้รัฐต้องทบทวนแนวปฏิบัติ กฎระเบียบ และกฎหมายต่างๆ เพื่อพิจารณาให้การชดเชยด้วยการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดเป็นทางเลือกในการลงโทษที่เป็นไปได้ใน

คดีอาญาเพิ่มเติมไปจากบทลงโทษทางอาญาประการอื่น ซึ่งมาตรา 44/1 นี้เป็นมาตรการที่กำหนดให้ ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาสามารถเรียกร้องค่าเสียหายในคดีอาญาที่มีพนักงานอัยการ เป็นโจทก์เพิ่มเติมจากค่าราคาทรัพย์สินซึ่งอยู่ในอำนาจที่พนักงานอัยการที่จะเรียกให้ได้ตามหลักเกณฑ์ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการ เยียวยาความเสียหายทุกประเภทด้วยความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย เพื่อลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ ศาลและกระบวนการพิจารณาที่ไม่จำเป็น และเพื่อให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นไปด้วยความ ถูกต้องเที่ยงธรรมมากที่สุด

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 44/1 สามารถสรุปกระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเมื่อพนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 3-1 กระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาแผ่นดิน

ที่มา : สำนักงานศาลยุติธรรม, ออนไลน์, 2560.

อย่างไรก็ดีในการใช้สิทธิตามบทบัญญัติกฎหมายมาตรา 44/1 นั้นมีประเด็นปัญหากฎหมายที่น่าสนใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังนี้

1. ประเด็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1

1.1 ผู้เสียหายมีส่วนผิด

ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่าศาลได้วางหลักการตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาว่า “ผู้เสียหาย” ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) นอกจากจะหมายถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดอาญาแล้ว บุคคลนั้นจะต้องเป็น “ผู้เสียหายโดยนิตินัย” ด้วย กล่าวคือบุคคลนั้นต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิด หรือยินยอมให้มีการกระทำความผิดต่อตนหรือเกี่ยวข้องพัวพันกับการกระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิด ภายหลังจากที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีผลใช้บังคับ ศาลไทยซึ่งเป็นผู้พิจารณาคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน(ศาลที่พิจารณาในส่วนของฟ้องคดีอาญา) ได้นำหลักเรื่องการเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยมาใช้วินิจฉัยประเด็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้เสียหายซึ่งมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ด้วย อาทิเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5419/2554, 8793/2556 และ 7807/2559 (ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา, ออนไลน์, 2561) ต่างวางหลักการในทำนองเดียวกันว่าเมื่อข้อเท็จจริงรับฟังเป็นที่ยุติว่าผู้เสียหายมีส่วนประมาทในความผิดที่เกิดขึ้นผู้นั้นจึงไม่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ย่อมไม่อาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีและไม่อาจยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในกรณีศาลได้มีคำสั่งรับคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมและร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไว้พิจารณาแล้ว แต่ต่อมาความปรากฏในชั้นพิจารณาว่าผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ยื่นคำร้องมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยแล้ว ศาลย่อมต้องมีคำสั่งยกคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมและคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน อย่างไรก็ตามเมื่อไม่นานมานี้ศาลฎีกาได้พิจารณาพิพากษากลับหลักการที่ว่าผู้เสียหายซึ่งมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยเท่านั้น โดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 14023/2557 ได้วินิจฉัยว่า

แม้ผู้ร้องจะยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น แต่คดีในส่วนอาญาได้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดไปก่อนแล้วจึงมีการพิจารณาพิพากษาคดีในส่วนแพ่งในภายหลังเช่นนี้ปัญหาว่าผู้ร้องมีส่วนประมาทด้วยมีผลทำให้ผู้ร้องมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย ไม่มีสิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 หรือไม่ จึงไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา แต่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาในคดีส่วนแพ่งการที่ผู้ร้องมีส่วนประมาทซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 442 ประกอบมาตรา 223 ศาลต้องพิเคราะห์พฤติการณ์ว่าฝ่ายใดเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไรนั้น

มิได้ทำให้ความเป็นผู้เสียหายของผู้ร้องในอันที่เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่ยื่นไว้ในคดีส่วนอาญาซึ่งถึงที่สุดแล้วสูญสิ้นไปแต่อย่างใด ผู้ร้องยังมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องจากการกระทำความผิดของจำเลยได้ตามบทบัญญัติดังกล่าวทุกประการ เพียงแต่จะเรียกได้มากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ว่าผู้ร้องกับจำเลยฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายยิ่งหย่อนกว่ากันเท่านั้น ดังนั้นที่จำเลยอ้างว่าผู้ร้องประมาทด้วยจึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยและไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจึงฟังไม่ขึ้น และต่อมาเมื่อไม่นานมานี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) ได้ยืนยันแนวทางใหม่นี้ โดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาได้วินิจฉัยในประเด็นว่า คำว่า “ผู้เสียหาย” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยหรือไม่ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้นั้น ย่อมมีความหมายในตัวว่าหมายถึงผู้ที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน จึงมีความหมายที่แตกต่างชัดกับความหมายของผู้เสียหายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ทั้งนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1 ได้บัญญัติว่า “ในประมวลกฎหมายนี้ ถ้าคำใดมีคำอธิบายไว้ให้ถือตามความหมายดังที่ได้อธิบายไว้ เว้นแต่ข้อความในตัวบทจะขัดกับคำอธิบายนั้น” ดังนั้น การพิจารณาว่าผู้ใดมีสิทธิยื่นคำร้องต้องพิจารณาจากสิทธิในทางแพ่ง ไม่ใช่กรณีที่จะนำความหมายของคำว่าผู้เสียหายในทางอาญา เช่น เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2) มาบังคับใช้ ความประมาทของผู้ร้อง (ผู้เสียหาย) เป็นข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 เท่านั้น ไม่ทำให้สิทธิของผู้ร้องที่จะขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหมดไป (ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา, ออนไลน์, 2561)

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นพ้องด้วยกับคำพิพากษาในแนวทางหลัง กล่าวคือ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 อยู่ในลักษณะ 3 หมวด 2 การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา พบว่าเนื้อหาของคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้นจัดเป็นคำฟ้องคดีแพ่งอย่างหนึ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดยจัดเป็นคดีแพ่งที่มีมูลหรือเหตุมาจากการกระทำความผิดอาญา เช่น การทำร้ายร่างกายนอกจากจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 แล้วยังเป็นเหตุให้เรียกค่าสินไหมทดแทนอันมีมูลจากการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ด้วย เพียงแต่มาตรา 44/1 ได้ถูกบัญญัติขึ้น เพื่อสร้างกลไกการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น โดยให้ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายและมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนอันมีมูลจากการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 สามารถยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาซึ่งมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้โดยไม่ต้องไปยื่นเป็นคำฟ้องแพ่งต่างหาก ซึ่งสิทธิของผู้เสียหายในทางอาญาและผู้เสียหายจากมูลละเมิดซึ่งมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งนั้นมีความแตกต่างกันอยู่ กล่าวคือ ผู้เสียหายในทางอาญาเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28) และมีอำนาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา

30) ซึ่งศาลไทยมีคำพิพากษาวางหลักการมาโดยตลอดว่าผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) นั้น ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วย ทั้งนี้ แตกต่างจากผู้เสียหายจากเหตุละเมิดซึ่งมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนโดยบทบัญญัติกฎหมายแพ่งมิได้มีข้อจำกัดว่าผู้ฟ้องคดีจะต้องไม่มีส่วนผิดหรือมีความเกี่ยวข้องกับเหตุละเมิดนั้นด้วย แม้ผู้ถูกกระทำละเมิดจะมีส่วนประมาทหรือส่วนผิดอยู่ด้วยผู้นั้นก็ยังสามารถฟ้องร้องผู้กระทำละเมิดอีกฝ่ายให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดได้ เพียงแต่จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีจะได้รับนั้น ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ว่าผู้ฟ้องคดีและผู้ถูกฟ้องคดี ฝ่ายใดมีส่วนผิดในเหตุละเมิดยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 442 ประกอบมาตรา 223

1.2 ผู้เสียหายที่เป็นคนต่างด้าว

มีประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับผู้เสียหายที่สามารถใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยว่าหากผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาเป็นบุคคลต่างด้าวแล้ว ผู้นั้นจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ด้วยหรือไม่ ในเรื่องนี้ วุฒิสักดิ์ เอมะสุวรรณ (2555 : 40) ได้ให้ความเห็นว่าหากได้จำแนกประเภทของสิทธิและเสรีภาพให้มีความชัดเจน โดยแยกลักษณะแห่งสิทธิบางประการที่มีมาแต่กำหนด (Basic Rights) หรือสิทธิมูลฐาน (Fundamental Rights) ออกจากสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง ซึ่งเกิดจากการรับรองของรัฐเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองระหว่างคนต่างด้าวกับบุคคลที่มีสัญชาติไทย โดยหากเป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐาน ความคุ้มครองย่อมครอบคลุมมนุษยทุกคนโดยไม่จำกัดสัญชาติ ในขณะที่สิทธิเสรีภาพของพลเมืองจะคุ้มครองเฉพาะบุคคลสัญชาติไทยเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือคนต่างด้าวมิสิทธิตามรัฐธรรมนูญเท่าเทียมกับคนไทยไม่ได้ โดยเฉพาะหากสิทธิและเสรีภาพเป็นสิทธิพลเมืองที่คนในชาติมิสิทธิ เช่น สิทธิการเลือกตั้ง แต่หากเป็นสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิขั้นพื้นฐาน คนต่างด้าวย่อมได้รับความคุ้มครอง เช่น สิทธิในทางอาญา สิทธิในชีวิต ร่างกาย เป็นต้น ซึ่งตามรัฐธรรมนูญได้บัญญัติสิทธิในทางอาญาโดยเฉพาะ มาตรา 40(5) ซึ่งมีหลักว่าผู้เสียหายมีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ประกอบกับมาตรา 30 ที่กำหนดว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างกันในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ ดังนั้น การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ย่อมมีผลไปถึงคนต่างด้าวด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ผู้วิจัยมีความเห็นเช่นเดียวกันว่าเมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายไทยขึ้นในราชอาณาจักรไทยแล้ว ผู้กระทำผิดไม่ว่าจะเป็นบุคคลสัญชาติไทยหรือคนต่างด้าวย่อมถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ในทางกลับกันผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดซึ่งเกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทย ไม่ว่าจะผู้เสียหายนั้นจะเป็นบุคคลสัญชาติไทยหรือคนต่างด้าวก็ตาม ย่อมมี

สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาบรรเทาความเสียหายจากผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรไทยเช่นเดียวกันด้วย

1.3 ผู้เสียหายที่เป็นส่วนราชการ (ตัวอย่างกรณีศึกษาคดีทุจริตระบายนายแบบรัฐต่อรัฐ หรือ จีทูจี)

ตั้งแต่บทบัญญัติมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีการใช้บังคับในปี พ.ศ. 2548 ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาซึ่งยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามบทบัญญัติดังกล่าว ได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีในความผิดอาญาทั่วไป แต่ต่อมา ในปี พ.ศ. 2559 ส่วนราชการของไทยซึ่งได้รับความเสียหายในคดีอาญาได้มีการใช้สิทธิยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยซึ่งเป็นเอกชนชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาเป็นครั้งแรกในคดีทุจริตระบายนายแบบรัฐต่อรัฐ หรือจีทูจี

ที่มาของเรื่องนี้สืบเนื่องจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) ได้มีหนังสือที่ ปช 0012/083 ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2558 ถึงอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ แจ้งมติคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะอนุกรรมการไต่สวนเรื่องกล่าวหา ร้องเรียน นายบุญทรง เตริยาภิรมย์ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น กรณีทุจริตโครงการรับจำนำข้าวและระบายนายแบบรัฐต่อรัฐ การกระทำของนายภูมิ สารผล ผู้ถูกกล่าวหาที่ 1 เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ และประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาระบายนายแบบรัฐต่อรัฐ นายบุญทรง เตริยาภิรมย์ ผู้ถูกกล่าวหาที่ 2 เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาระบายนายแบบรัฐต่อรัฐ พันตรี วีระวุฒิ วัจนะพุกกะ ผู้ถูกกล่าวหาที่ 3 เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และอนุกรรมการในคณะอนุกรรมการพิจารณาระบายนายแบบรัฐต่อรัฐ มีมูลความผิดอาญาในหลายฐานความผิด และการกระทำของนายมนัส สร้อยเพชร ผู้ถูกกล่าวหาที่ 4 เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ นายทิฆัมพร นาหวรทัต ผู้ถูกกล่าวหาที่ 5 เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานการค้าข้าวต่างประเทศ และรองอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ และนายอักรพงศ์ ช่วยเกลี้ยงหรือที่ปวีระระ ถูกกล่าวหาที่ 6 เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเลขานุการกรม และผู้อำนวยการสำนักงานการค้าข้าวต่างประเทศ มีมูลความผิดทางวินัยอย่างร้ายแรงและมีมูลความผิดอาญาในหลายฐานความผิด และมีมติว่าเอกชนจำนวน 15 ราย ผู้ถูกกล่าวหาที่ 11, 12 และ 16 ถึง 19 มีมูลความผิดอาญาฐานสนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวให้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 มาตรา 10 และมาตรา 12 ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 ตามประมวล

กฎหมายอาญา มาตรา 151 และมาตรา 157 ประกอบมาตรา 86 และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 123/1 ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 และคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้แจ้งให้กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ดำเนินการให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาซื้อขายข้าวแบบรัฐต่อรัฐกับบริษัทกวางตงหรือกวางตุง สเตชั่นเนรี แอนด์ สपोर्टติ้ง กู๊ด อิมพอร์ต แอนด์ เอ็กซ์พอร์ต คอปอร์เรชั่น จำกัด (Guangdong stationery & sporting goods imp.&exp. Corp.) และบริษัทไห่หนาน หรือไห่หล่า หรือไห่หนาน เกรน แอนด์ ออยล์ อินดัสเตรียล เทรตติ้ง จำกัด (Hainan grain oil industrial company) ชดใช้ค่าเสียหายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 73/1 ดังนั้นกระทรวงพาณิชย์จึงมีหนังสือกระทรวงพาณิชย์ด่วนมาก ที่ พณ 0302.1/6929 ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2558 ถึงอัยการสูงสุด เพื่อขอหารือปัญหาข้อกฎหมายเรื่องการเรียกค่าเสียหายจากภาคเอกชนที่ร่วมกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่รัฐในการทำสัญญาซื้อขายข้าวแบบรัฐต่อรัฐ โดยขอหารือว่า

1. การฟ้องคดีในความผิดซึ่งภาคเอกชนได้ร่วมกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในกรณีนี้ อายุความในการฟ้องคดีสำหรับภาคเอกชนเริ่มนับตั้งแต่เมื่อใด
2. การเรียกค่าเสียหายจากภาคเอกชนที่ร่วมกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งพิจารณาคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้หรือไม่

หากเห็นว่าสามารถดำเนินการได้ ขออัยการสูงสุดได้โปรดพิจารณามอบหมายพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องนี้มีประเด็นสำคัญคือการเรียกค่าเสียหายจากภาคเอกชนที่ร่วมกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าวข้างต้นถือเป็นการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาอันจะดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 หรือไม่ กล่าวคือ คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา หรือสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งต่อองค์การกระทำอันเป็นองค์ประกอบความผิดในทางอาญา ซึ่งการพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือไม่นั้นจะต้องปรากฏว่าความรับผิดชอบในทางแพ่งเกิดขึ้นจากการกระทำผิดอาญาโดยตรง แต่ถ้การกระทำใดแม้จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบในทางแพ่งและทางอาญา แต่ในการฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องแห่งกฎหมายแพ่งมิได้อาศัยมูลความผิดทางอาญาเลย ก็มิใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เช่น กรณีความรับผิดชอบในทางแพ่งมีมูลมาจากการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความประมาทเลินเล่อขงจเลย มิใช่มีมูลมาจากการกระทำความผิดในทางอาญา

อัยการสูงสุดได้พิจารณาแล้วมีหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ด่วนมาก ที่ อส 0005/1423 ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559 เรื่องปัญหาข้อกฎหมายเรื่องการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากภาคเอกชนที่ร่วมกันทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถึงปลัดกระทรวงพาณิชย์ แจ้งว่า สำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาแล้ว มีความเห็นดังนี้

1. ตามข้อหาหรือ 1 เนื่องจากคดีตามข้อหาหรือเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา อายุความในการฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51

2. ตามข้อหาหรือ 2 ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าเสียหายจากภาคเอกชนที่ร่วมกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 18

ดังนั้นเมื่ออัยการสูงสุดเป็นโจทก์ กรมการค้าต่างประเทศ ผู้ร้องที่ 1 องค์การคลังสินค้า ผู้ร้องที่ 2 องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ผู้ร้องที่ 3 กระทรวงพาณิชย์ ผู้ร้องที่ 4 และกระทรวงการคลัง ผู้ร้องที่ 5 ได้ยื่นฟ้องนายภูมิ สารผล ที่ 1 กับพวกรวม 21 คน เป็นจำเลยในคดีหมายเลขดำที่ อม.25/2558 ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และฟ้องห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงสีกิจทวี โยโสธร ที่ 1 กับพวกรวม 7 คน เป็นจำเลยในคดีหมายเลขดำที่ อม.1/2559 แล้วและศาลศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำสั่งให้รับคำฟ้องไว้ โดยให้รวมการพิจารณาคดีทั้งสองเข้าด้วยกัน เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2559 พนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากกรมการค้าต่างประเทศ ผู้ร้องที่ 1 องค์การคลังสินค้า ผู้ร้องที่ 2 องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ผู้ร้องที่ 3 กระทรวงพาณิชย์ ผู้ร้องที่ 4 และกระทรวงการคลัง ผู้ร้องที่ 5 ในฐานะผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ได้ยื่นคำร้องต่อศาลศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในคดีหมายเลขดำที่ อม.25/2558 คดีหมายเลขดำที่ อม.1/2559 ขอให้จำเลยที่ 7 ถึงที่ 15 จำเลยที่ 17 ถึงที่ 28 ร่วมกันชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ร้องทั้งห้า รวมเป็นเงินจำนวน 26,366,708,172.42 บาท ศาลมีคำสั่งรับคำร้องและไต่สวนพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องในรูปของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดยฝ่ายจำเลยยื่นคำให้การต่อสู้คดีส่วนแพ่งตามกฎหมาย คดีเริ่มไต่สวนเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2559 ไต่สวนแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2560

ท้ายที่สุดในส่วนของคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ศาลศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้พิพากษาให้บริษัท สยามอินดิก้า จำกัด จำเลยที่ 10 นายอภิชาติหรือเสี่ยเปียง จันทร์สกุลพร จำเลยที่ 14 และนายนิมลหรือโจ รักดี จำเลยที่ 15 ร่วมกันชดใช้ค่าเสียหายแก่กระทรวงการคลัง จำนวน 16,912,128,273.66 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี นับตั้งแต่วันที่รับมอบข้าวตามสัญญาแต่ละฉบับ จำเลยอื่นให้รับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายตามส่วนเช่นเดียวกัน (“สรุปคำพิพากษาจำคุก “บุญทรง-ภูมิ-เสี่ยเปียง” ชายข้าวจัญเจี๊ยะ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.posttoday.com/politic/news/511041, 2561>.)

การยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในคดีทุจริตจำนำข้าวนี้ ถือเป็นต้นแบบสำหรับส่วนราชการไทยซึ่งเป็นผู้เสียหายและได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาซึ่งพนักงานอัยการ

เป็นโจทก์ทั้งในคดีที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์ปชั่นที่มีภาคเอกชนเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดกับเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งภาครัฐไม่สามารถบังคับคดีใช้ค่าเสียหายในทางปกครองได้เช่นเดียวกับกรณีของการบังคับทางปกครองกับเจ้าพนักงานของรัฐผู้กระทำละเมิดให้รัฐเสียหาย รวมถึงกรณีภาพเอกชนกระทำผิดความผิดอย่างอื่นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ภาครัฐ

2. ประเด็นเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายจะเรียกได้

ในการยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ค่าสินไหมทดแทนซึ่งผู้เสียหายอาจเรียกได้นั้นต้องนำหลักเรื่องค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับใช้ ซึ่งตามมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติความหมายของ “ค่าสินไหมทดแทน” ไว้ว่า ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นรวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันได้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามในส่วน of ค่าสินไหมทดแทนที่จะพึงร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น มีความหมายจำกัดอยู่เพียงการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่เป็นตัวเงินค่าเสียหาย รวมถึงการเรียกให้ใช้ราคาทรัพย์สิน (เฉพาะในส่วนที่ไม่เข้าซ้อนกับการขอให้ใช้ราคาทรัพย์สินตามมาตรา 43 ซึ่งพนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอ) โดยไม่รวมไปถึงการเรียกให้จำเลยกระทำการอย่างอื่น ทั้งนี้ค่าสินไหมทดแทนที่ศาลจะสั่งให้แก่ผู้ร้องขอนั้นจะมากน้อยเพียงใดศาลจะวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด และในกรณีที่ความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้ต้องเสียหาย ศาลจะต้องนำบทบัญญัติแห่งมาตรา 223 มาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 442) ดังที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10534/2558 ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติไว้ว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา คดีนี้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติในคดีส่วนอาญาคงมีเพียงว่า จำเลยกระทำโดยประมาท ส่วนข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ตายมีส่วนประมาทหรือไม่ และใครประมาทมากกว่ากันอันเป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้น ศาลชั้นต้นยังมีได้วินิจฉัยและจำเลยได้อุทธรณ์ไว้แล้ว เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำผิดหรือไม่ และบทบัญญัติอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งในกรณีต่างฝ่ายต่างประมาททำให้เกิดมูลหนี้ละเมิดขึ้นนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 442 วางหลักให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 223 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และมาตรา 438 บัญญัติว่า ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ซึ่งการที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทนแค่ไหน เพียงใดนั้น ศาลย่อมที่จะต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานของโจทก์ร่วมที่ 1 และที่ 2 และจำเลยที่นำสืบมาว่าฝ่ายจำเลยหรือผู้ตายประมาทมากกว่ากันอย่างไรและเพียงใดด้วย จึงจะเป็นการดำเนินการตามอำนาจที่มีอยู่โดยชอบด้วยบทบัญญัติของกฎหมาย

ในคดีเกี่ยวกับการชดเชยโดยประมาท บางครั้งจะพบว่าผู้เสียหายมีส่วนผิด (ประมาท) ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าจำเลย ศาลอาจพิจารณาให้ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับตกเป็นพับไป

ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1582/2558 ซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าการวินิจฉัยคดีส่วนแพ่งสำหรับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 และเมื่อคดีอาญารับฟังได้ว่าโจทก์ที่ 2 มีความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 คำพิพากษาดังกล่าวย่อมผูกพันโจทก์ที่ 2 ว่าเหตุรถยนต์เฉี่ยวชนกันเกิดจากโจทก์ที่ 2 มีส่วนประมาทด้วยเมื่อความประมาทเกิดจากโจทก์ที่ 2 และจำเลยที่ 1 ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ค่าเสียหายที่โจทก์ที่ 2 จะได้รับจึงต้องตกเป็นพับ (ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา, ออนไลน์, 2561)

คำว่า “ค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันได้ก่อกำขึ้น” ซึ่งจัดเป็นคำสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 นั้นมีความหมายค่อนข้างกว้างขวาง พอสรุปหลักเกณฑ์ได้จากบทบัญญัติกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และแนวการปรับข้อกฎหมายของศาลไทยได้ดังนี้

1. ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย อนามัย และเสรีภาพ ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล และค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกิจการงาน (มาตรา 443) ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปและค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบกิจการงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วนทั้งในเวลาปัจจุบันนั้นและในเวลาอนาคต ทั้งนี้ถ้าในเวลาพิพากษาคดีเป็นพันวิสัยจะหยั่งรู้ได้ แม้ว่าความเสียหายนั้นได้มีแท้จริงเพียงใด ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้ (มาตรา 444) หากผู้ถูกกระทำถึงแก่ความตาย คำสินไหมทดแทนได้แก่ ค่าปลงศพรวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นๆ ตลอดจนคำสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามกฎหมายด้วย (มาตรา 443)

นอกจากนี้คำสินไหมทดแทนในกรณีทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายหรือให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยรวมถึงกรณีทำให้ผู้เสียหายเสียเสรีภาพก็ดี ถ้าผู้ต้องเสียหายมีความผูกพันตามกฎหมายจะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอกนั้น ผู้เสียหายสามารถเรียกคำสินไหมทดแทนสำหรับการที่ตนจะต้องใช้คำสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อที่เขาต้องขาดแรงงานอันนั้นด้วย (มาตรา 445)

2. ความผิดเกี่ยวกับชื่อเสียง ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อการจัดการตามควรเพื่อทำให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนดี และค่าเสียหาย บุคคลใดทำให้เขาต้องเสียหายแก่ชื่อเสียงเมื่อผู้ต้องเสียหายร้องขอศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นจัดการตามควรเพื่อทำให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนดีแทนให้ใช้ค่าเสียหายหรือทั้งให้ใช้ค่าเสียหายด้วย (มาตรา 447)

3. ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ได้แก่ ราคาทรัพย์สินที่จำเลยได้เอาไปหรือราคาทรัพย์สินอันลดน้อยลงเพราะบุบสลาย รวมถึงดอกเบี้ยในจำนวนเงินของราคาทรัพย์สินดังกล่าวด้วย (มาตรา 440) ตัวอย่างเช่น กรณีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตามฐานความผิดที่ระบุในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ซึ่งแม้ว่าพนักงานอัยการจะมีคำขอเรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่เสียหายในฟ้องคดีอาญาแล้วก็ตาม ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ต้องคืนนั้นเป็นเงินผู้เสียหายมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในเงินที่สูญเสียไปด้วย และแม้ว่าการเรียกเอาดอกเบี้ยนี้จะเป็นการเรียกร้องเพิ่มเติมจาก

ค่าความเสียหายต่อทรัพย์สินโดยตรง หากเป็นการเรียกร้องโดยสุจริต ผู้ร้องก็ยังคงได้รับยกเว้นในเรื่องค่าธรรมเนียมศาลด้วย ในเรื่องนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1885/2555 ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ว่า พนักงานอัยการมีคำขอให้จำเลยคืนเงินจำนวน 43,150 บาท แก่ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ร่วมจะยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้คืนเงินจำนวน 43,150 บาท แก่โจทก์ร่วมอีกไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสาม ดอกเบี้ยของเงินจำนวน 43,150 บาท ไม่ใช่ทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญหายไปเนื่องจากการกระทำผิด แต่เป็นค่าเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย เพราะฉะนั้นพนักงานอัยการจะมีคำขอเรียกค่าดอกเบี้ยแทนโจทก์ร่วมไม่ได้ โจทก์ร่วมจึงยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนดอกเบี้ยของต้นเงินจำนวน 43,150 บาท ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคหนึ่งได้ ซึ่งตามมาตรา 253 วรรคหนึ่ง มิให้เรียกค่าธรรมเนียมจากโจทก์ร่วม เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้เสียหายเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนสูงเกินสมควร หรือดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้เสียหายชำระค่าธรรมเนียมศาลทั้งหมดหรือบางส่วนได้ โจทก์ร่วมจึงไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมสำหรับการขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนดอกเบี้ยดังกล่าว (ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา, ออนไลน์, 2561)

เปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

การใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีความเหมือนและแตกต่างกันบางประการ สรุปได้ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิ

ผู้เสียหายซึ่งมีสิทธิได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) มีนิยามความหมายตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ส่วนผู้เสียหายซึ่งมีสิทธิได้รับการเยียวยาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติไว้เพียงว่าต้องเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี อันเป็นความหมายอย่างกว้าง ซึ่งเดิมที่ศาลไทยนำความหมายของผู้เสียหายตามมาตรา 2(4) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6 อันเป็นบทนิยามความหมายของ “ผู้เสียหาย” ในทางอาญามาปรับ

วินิจฉัย โดยยึดแนวทางว่าผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วย กล่าวคือ ต้องไม่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด โดยนัยนี้จะสอดคล้องกับนิยามความหมายคำว่า “ผู้เสียหาย” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

อย่างไรก็ดีต่อมาศาลไทยได้เปลี่ยวแนวทางการตีความคำว่า “ผู้เสียหาย” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายซึ่งมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดในการยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 ซึ่งล่าสุดศาลฎีกา โดยที่ประชุมใหญ่ มีคำพิพากษาฎีกาที่ 5400/2560 ยืนยันแนวทางวินิจฉัยความหมายของ คำว่า “ผู้เสียหาย” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ว่าหมายถึงผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นสิทธิทางแพ่ง อันแตกต่างจากความหมายของผู้เสียหายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ซึ่งหมายถึงผู้เสียหายในทางอาญา ที่จะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วย ดังนั้น ความผิดของผู้ร้อง (ผู้เสียหาย) นั้นเป็นข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 เท่านั้น แต่ไม่ทำให้สิทธิของผู้ร้องที่จะขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหมดไป

ดังนั้นจึงมีประเด็นพิจารณาต่อไปว่าหากยังไม่มี การแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามของ “ผู้เสียหาย” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แล้ว ก็ยังคงถือว่าผู้เสียหายซึ่งมีส่วนผิดอยู่ด้วย (มิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย) ย่อมไม่อาจยื่นคำร้องขอรับเงินทดแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งจะส่งผลให้ฐานจำนวนของการเป็นผู้เสียหายที่จะได้รับการเยียวยาจากรัฐแตกต่างจากฐานของการเป็นผู้เสียหายที่จะได้รับการเยียวยาโดยจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

2. ประเภทความผิดที่สามารถใช้สิทธิ

ประเภทความผิดที่ผู้กระทำความผิดต่อเสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) มาตรา 17 นั้น เป็นไปตามรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน (มาตรา 224 และมาตรา 238) ความผิดเกี่ยวกับเพศ (มาตรา 276 ถึงมาตรา 287) ความผิดต่อชีวิต (มาตรา 288 ถึงมาตรา 294) ความผิดต่อร่างกาย (มาตรา 295 ถึงมาตรา 300) ความผิดฐานทำให้แท้งลูก (มาตรา 301 ถึงมาตรา 305) ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา (มาตรา 306 ถึงมาตรา 308) ความผิดต่อเสรีภาพ (มาตรา 309, 310, 311, 312 ทวิ, 313) ความผิดฐานลักทรัพย์และวิงราวทรัพย์ (มาตรา 336) ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ (มาตรา 337, 339, 339 ทวิ, 340, 340 ทวิ) ความผิดฐานบุกรุก (มาตรา 365)

ส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น มิได้กำหนดประเภทฐานความผิดที่ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจ่ายชดใช้

ค่าสินไหมทดแทน เพียงแต่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือความเสียหายเชิงทรัพย์สินจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีที่ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งมีความหมายกว้างขวางกว่าพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เนื่องจากอำนาจฟ้องคดีอาญาของพนักงาน อัยการมิได้จำกัดแต่เพียงความผิดที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น แต่ยังรวมถึง กฎหมายอื่นๆที่กำหนดโทษทางอาญาด้วย

3. ขอบเขตและจำนวนค่าเสียหายซึ่งมีสิทธิเรียกร้อง

สำหรับขอบเขตค่าตอบแทนซึ่งผู้เสียหายจะเรียกค่าทดแทนได้ตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) เป็นไปตามที่ระบุในมาตรา 18 ส่วนหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทน เป็นไปตามที่ กำหนดในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งได้กำหนดบรรดาค่าตอบแทนอันได้แก่ค่าใช้จ่ายและ ค่าตอบแทนความเสียหายเท่าที่จ่ายจริง แต่ต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง โดยการ เรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่เป็นการตัดสิทธิหรือ ประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้ตามกฎหมายอื่น (มาตรา 5) การดำเนินการตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นี้เป็นมาตรการของรัฐเพื่อ ช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมให้ได้รับชดเชยค่าเสียหายโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการนำคดีขึ้น สู่ศาล เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก อันเป็นการลดภาระแก่ผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม มาตรการนี้ก็ยังมีข้อจำกัดในการให้ความช่วยเหลืออยู่ เช่น ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมบาง ประเภทเท่านั้นที่จะได้รับการชดเชยตามพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนของค่าเสียหายก็จำกัดจำนวนเงิน เอาไว้สำหรับความเสียหายอีกด้วย (วุฒิสักดิ์ เอมะสุวรรณ, 2555 : 34-35)

ทั้งนี้แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งไม่มี การกำหนดรายการค่าใช้จ่ายและค่าตอบแทนความเสียหายที่ผู้เสียหายจะร้องขอบังคับให้จำเลยชดเชย ไว้เป็นการเฉพาะ เพียงแต่ผู้ร้องจะต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวน เงินค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องในคำร้องให้ชัดเจนเพียงพอที่จำเลยจะเข้าใจได้ และผู้เสียหายยังคงมี หน้าที่นำสืบเกี่ยวกับความเสียหายดังกล่าวเช่นเดียวกับกรณีการเรียกร้องในคดีแพ่ง ทั้งนี้ผู้เสียหายไม่ สามารถมีคำร้องขออย่างอื่น (เช่น การขอให้จำเลยกระทำการบางอย่าง) ที่มีใช้คำขอบังคับจำเลย ชดเชยค่าสินไหมทดแทน

4. ระยะเวลาการใช้สิทธิ

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) มาตรา 22 กำหนดให้ผู้เสียหาย หรือทายาทซึ่งได้รับความ เสียหายที่มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการพิจารณา

ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา หรือคณะอนุกรรมการตาม มาตรา 14/1 ตามแบบที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญากำหนด ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด ทั้งนี้ในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงาน สอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 6/1 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ ดังกล่าวทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติด้วย

สำหรับผู้เสียหายซึ่งประสงค์ยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จะต้องยื่นคำร้องเข้าไปในคดีที่พนักงานอัยการได้เป็นโจทก์ฟ้องจำเลยก่อนมีการสืบพยานในคดีนั้น หรือในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานจะต้องยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี แต่หากพนักงานกำหนดเวลา ดังกล่าวแล้ว ผู้เสียหายก็ต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งต่างหากภายใต้อายุความทางแพ่ง

5. พยานหลักฐานและการพิจารณา

ในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) มาตรา 18 วรรคท้าย กำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพ ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย ซึ่งในการพิจารณาคำร้องขอ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจ สอบปากคำผู้ยื่นคำขอเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างๆตามคำขอ มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้ ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือเรียกข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการ พิจารณาได้ด้วย

สำหรับคำร้องขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น มีลักษณะเป็นคำฟ้องแพ่งซึ่งผู้กล่าวอ้างย่อมต้องมีหน้าที่เสนอ ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตน และจำเลยเองย่อมมีสิทธิให้การอย่างไรก็ได้ และเมื่อพนักงานอัยการสืบพยานเสร็จ (ในส่วนของ การพิสูจน์การกระทำความผิดอาญาของจำเลย) ศาลจะอนุญาตให้ผู้เสียหายนำพยานเข้าสืบถึงค่าสินไหมทดแทนได้เท่าที่จำเป็น หรือศาลจะพิจารณา พิพากษาคดีอาญาไปก่อนแล้วพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแพ่งในภายหลังก็ได้ (มาตรา 44/2 วรรคหนึ่ง) และเมื่อคำร้องขอตามมาตรา 44/1 มีลักษณะเป็นคำฟ้องแพ่ง ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของ ผู้เสียหายในส่วนแพ่งจึงควรต้องมีทนายความในการช่วยเหลือดำเนินการในการสืบพยานหลักฐาน แต่ หากความปรากฏต่อศาลว่าผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องนั้นเป็นผู้ยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น โดยทนายความที่ได้รับแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและ ค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด (มาตรา 44/2 วรรคสอง)

6. การได้รับเงินและการบังคับคดี

เมื่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พิจารณาอนุมัติให้จ่ายเงินค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายแล้ว กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ข้อ 8 กำหนดให้ผู้ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนยื่นคำขอรับเงินค่าตอบแทนตามแบบที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญากำหนด โดยเงินค่าตอบแทนซึ่งเบิกจ่ายนี้มาจากเงินงบประมาณประจำปีของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หากในปีใดเงินงบประมาณไม่เพียงพอจ่าย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจะขอรับการจัดสรรงบกลางเพิ่มเติมอีกทางหนึ่งด้วย

แต่สำหรับการใช้สิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น เมื่อศาลมีคำสั่งบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 ได้กำหนดให้ผู้เสียหายมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิและหน้าที่ในการบังคับคดีกับทรัพย์สินของจำเลยตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และผู้เสียหายจะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเต็มตามจำนวนที่ศาลมีคำสั่งหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่าจำเลยในคดีมีทรัพย์สินที่จะให้บังคับชำระหรือไม่ด้วย

การใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในปัจจุบัน

เนื่องจากการใช้สิทธิร้องขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ของผู้เสียหายจะกระทำได้อีกเมื่อได้ยื่นคำร้องเข้าไปในคดีอาญาซึ่งมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ดังนั้นการใช้สิทธิตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นนับแต่เวลาที่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องผู้กระทำความผิดอาญาเป็นจำเลยต่อศาล ซึ่งภายหลังจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีผลใช้บังคับแล้ว สำนักงานอัยการสูงสุดได้มีหนังสือเวียนสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0027(ปม)/ว 54 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554 เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 กำหนดแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่ โดยหนังสือเวียนดังกล่าวได้กำหนดแนวปฏิบัติดังนี้

1. ในคดีที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องและยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลไม่ว่าจะมีการสืบพยานในชั้นศาลหรือไม่ก็ตาม ให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีหนังสือแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยโดยทันที ในกรณีที่มีการสืบพยานให้แจ้งก่อนวันสืบพยานหรือในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้แจ้งก่อนวันที่ศาลมีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีพร้อมกับสอบถามด้วยว่าผู้เสียหายมีความประสงค์จะยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตามสิทธิดังกล่าวหรือไม่ ตามแบบหนังสือแจ้งสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด เว้นแต่คดี

ฟ้องด้วยวาจาและคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลและจำเลยให้การรับสารภาพ ซึ่งศาลมีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีภายในระยะเวลาที่ไม่อาจแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิดังกล่าวได้ทัน

2. หากผู้เสียหายมาพบพร้อมกับแจ้งความประสงค์ยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยดังกล่าวในข้อ 1

2.1 ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หากเห็นสมควรรับดำเนินการ ให้ลงรับในสารบบและบัญชีความแพ่งในวันที่ได้รับดำเนินการและส่งข้อมูลให้สำนักงานที่ดำเนินคดีแพ่งทราบ ให้พนักงานอัยการที่ดำเนินคดีอาญา ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากผู้เสียหายให้ดำเนินคดีในส่วนแพ่งทำคำร้องยื่นต่อศาลที่พิจารณาคดีนั้นก่อนวันสืบพยานหรือในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ยื่นคำร้องต่อศาลก่อนศาลมีคำวินิจฉัยชี้ขาด แต่หากเห็นว่าคดีมีความยุ่งยากซับซ้อนสมควรที่จะต้องดำเนินคดีเป็นคดีส่วนแพ่งโดยเฉพาะ ให้ทำความเข้าใจตามลำดับชั้นเสนออธิบดีอัยการสำนักงานคดีอาญาหรืออธิบดีอัยการภาคแล้วแต่กรณี เพื่อโอนเรื่องไปให้สำนักงานที่ดำเนินคดีแพ่งดำเนินการต่อไป เมื่อมีการโอนเรื่องไปแล้วให้มีหนังสือแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงเหตุที่ไม่อาจยื่นคำร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามสิทธิดังกล่าวในคดีอาญาด้วย

2.2 ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ใช่เป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐให้พนักงานอัยการที่ดำเนินคดีอาญาส่งเรื่องพร้อมสำเนาคำฟ้องให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนดำเนินการ ทั้งนี้ ให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนพิจารณาดำเนินการตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนต่อไป

เป็นที่สังเกตว่ากรณีการยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในคดีทุจริตระบายนโยบายของรัฐต่อรัฐ หรือทุจริต ตามที่ได้กล่าวในตอนต้นของบทนี้ เป็นกรณีการใช้สิทธิของผู้เสียหายที่เป็นส่วนราชการตามหลักเกณฑ์ ข้อ 2.2 ข้างต้นนั่นเอง

เกี่ยวกับแนวทางในการรับทราบสิทธิและการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น ได้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการดำเนินคดีอาญา รวมจำนวน 11 ท่าน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งในกรุงเทพมหานคร (จำนวน 2 ท่าน) และต่างจังหวัด (จำนวน 9 ท่าน) ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานคดีประมาณ 8 - 10 ปี รับผิดชอบสำนวนคดีอาญาโดยเฉลี่ย จำนวน 200 เรื่องต่อปี พบว่ามีการดำเนินการแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายทราบแตกต่างกันไป โดยมีจำนวน 4 ท่านที่แจ้งสิทธิคิดเป็นจำนวน 20% - 50% จากจำนวนสำนวนคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบ จำนวน 2 ท่านที่แจ้งสิทธิคิดเป็นจำนวน 50% - 80% จากจำนวนสำนวนคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบ และมีจำนวน 3 ท่านที่แจ้งสิทธิคิดเป็นจำนวนมากกว่า 80% ของจำนวนสำนวนคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบ และมี 2 ท่านที่แจ้งสิทธิคิดเป็นจำนวนน้อยกว่า 20% ของจำนวนสำนวนคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบ โดยพนักงานอัยการที่ทำการแจ้งสิทธิมากกว่า 80% ของจำนวนสำนวนคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบเป็นพนักงานอัยการที่ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง กรุงเทพมหานคร ส่วนพนักงานอัยการที่ทำการแจ้งสิทธิน้อยกว่า 20% ของจำนวนสำนวนคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบเป็นพนักงานอัยการที่ปฏิบัติงานในเขตจังหวัดภาคกลาง ในชั้นพิจารณาคดีพบว่า มี

ผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เข้าไปในคดีอาญา ซึ่งมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ คิดเป็นจำนวน 20% - 50% ของจำนวนคดีอาญาที่ผู้ตอบแบบ สัมภาษณ์เป็นผู้ว่าคดี จำนวน 4 ท่าน คิดเป็นจำนวน 51% - 80% ของจำนวนคดีอาญาที่ผู้ตอบแบบ สัมภาษณ์เป็นผู้ว่าคดี จำนวน 5 ท่าน และคิดเป็นจำนวนมากกว่า 80% ของจำนวนคดีอาญาที่ผู้ตอบ แบบสัมภาษณ์เป็นผู้ว่าคดี จำนวน 2 ท่าน โดยผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องทุกคนทราบถึงสิทธิตามกฎหมาย จากการแจ้งสิทธิของพนักงานอัยการ

การแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหาย ทราบพนักงานอัยการจะดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้ในหนังสือเวียนสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0027(ปผ)/ว 54 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554 โดยมีรูปแบบการแจ้งเป็นหนังสือตามแผนภาพที่ 3-2 ดังนี้

แผนภาพที่ 3-2 แบบหนังสือแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

(แบบหนังสือแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน)

สำนักงานอัยการ.....

วันที่.....

เรื่อง แจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

เรียน.....

ด้วยท่านเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาตามสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจ
.....ที่.....ระหว่าง.....ผู้กล่าวหาหรือ
ผู้เสียหาย.....ผู้ต้องหา ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา ๔๔/๑ บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่
ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหาย
ในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลยโดยยื่นคำร้องต่อศาลก่อนเริ่มสืบพยานหรือก่อนศาลมี
คำวินิจฉัยชี้ขาดคดี

บัดนี้ พนักงานอัยการ.....ได้ยื่นฟ้อง.....ผู้ต้องหา
เป็นจำเลยต่อศาล.....และศาลได้กำหนดวันนัดสืบพยาน/ฟังคำพิพากษา
วันที่.....เวลา.....น. ดังนั้น หากท่านมีความประสงค์จะดำเนินการ
ในเรื่องดังกล่าว ขอให้แจ้งและไปพบพนักงานอัยการ.....ณ สำนักงาน
.....ก่อนวันที่กำหนด พร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านและ
หลักฐานเกี่ยวกับความเสียหายและค่าสินไหมทดแทน (ถ้ามี)

ขอแสดงความนับถือ

()

พนักงานอัยการ.....

สำนักงานอัยการ.....

โทร.....

โทรสารE-mail :

เมื่อมีผู้เสียหายได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้ว ผู้เสียหายส่วนใหญ่มักโทรศัพท์สอบถามหรือมาพบพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนคดีอาญาด้วยตนเอง ซึ่งพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนจะให้คำแนะนำเบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จากนั้นจะแนะนำให้ผู้เสียหายไปขอคำแนะนำในรายละเอียดจากพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและบังคับคดีในแต่ละท้องที่เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการรวบรวมหลักฐานเกี่ยวกับความเสียหายและการจัดทำคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยผู้เสียหายมีหน้าที่ไปดำเนินการยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลด้วยตนเอง หรือผ่านทนายความ แต่หากความปรากฏว่าผู้เสียหายเป็นคนยากจน พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและการช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีซึ่งเป็นหน่วยงานภายในสำนักงานอัยการสูงสุดอาจพิจารณาให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมด้วยการนำคำร้องของผู้เสียหายไปยื่นต่อศาลให้ภายหลังจากที่ผู้เสียหายจัดเตรียมเอกสารและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับค่าสินไหมทดแทนที่ประสงค์จะเรียกร้อง เช่น เอกสารใบเสร็จค่ารักษาพยาบาล ใบเสร็จค่าใช้จ่ายต่างๆ อันเกิดจากการกระทำความผิดของจำเลย และแนะนำผู้เสียหายด้วยว่า หากผู้เสียหายยังไม่ประสงค์ยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญา เช่นกรณีที่ยังไม่สามารถจัดหาพยานหลักฐานได้ทัน ผู้เสียหายก็มีสิทธิฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายเองภายใต้เงื่อนไขตามกฎหมายแพ่ง แต่ผู้เสียหายจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตามกรณีการดำเนินคดีแพ่งทั่วไป (เบญจพร วัชรวุฒิชัย, สัมภาษณ์, 2561 ; สนอง เอี่ยมเสวต, สัมภาษณ์, 2561)

สำหรับรูปแบบคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น ผู้เสียหายต้องจัดทำคำร้องขอยื่นเข้าไปในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการฟ้องผู้กระทำความผิดเป็นจำเลยต่อศาล โดยผู้ร้องต้องยื่นต่อศาลที่รับฟ้องนั้น ทั้งนี้ คำร้องควรมีถ้อยคำที่เป็นสาระสำคัญอย่างน้อยดังนี้เพื่อมิให้คำร้องเคลือบคลุม (สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม, ออนไลน์, 2560.)

1. ข้อความที่อ้างว่าความเสียหายที่ผู้ร้องได้รับนั้นมาจากการกระทำความผิดของจำเลยฐานใด อย่างไร เช่น “ด้วยจำเลยได้กระทำความผิดอาญา ฐาน.....ผู้ร้องเป็นผู้เสียหายในคดีนี้ ซึ่งวันที่เวลาและรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยปรากฏตามคำฟ้องโจทก์ในคดีนี้”

2. ข้อความเกี่ยวกับรายละเอียดและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ประสงค์เรียกร้อง เช่น “...การกระทำของจำเลยดังกล่าว เป็นเหตุทำให้ผู้ร้อง ได้รับความเสียหายดังต่อไปนี้ (1) ค่ารักษาพยาบาลนาย/นาง/นางสาว..... เป็นเงิน.....บาท (2) ค่าปลงศพผู้ตาย นาย/นาง/นางสาว.....เป็นเงิน.....บาท (3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ เพราะไม่สามารถประกอบอาชีพการงาน เป็นจำนวน.... วัน วันละ.....บาท รวมเป็นจำนวน วัน รวมเป็นเงินจำนวน.....บาท (4) ค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย สำหรับ.....บิดา/มารดา/บุตร ของ.....เป็นเงิน.....บาท (5) ค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ อันมิใช่ตัวเงินสำหรับ.....ที่เป็นเหตุให้ต้องได้รับความเจ็บปวด ทนทุกข์ ทรมาน ขอดิดค่าเสียหายเป็นเงินจำนวน..... บาท (6)

ทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายจำนวนเงิน บาท รวมเป็นเงินที่
ได้รับความเสียหายทั้งสิ้น.....บาท (.....) พร้อมด้วยดอกเบี้ย
ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับตั้งแต่วันที่จำเลยกระทำความผิดจนถึงวันฟ้อง และนับตั้งแต่วันที่
ฟ้องจนกว่าจำเลยจะชำระตามคำพิพากษาให้แก่ผู้ร้อง”

ในการใช้สิทธิยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ของ
ผู้เสียหายในปัจจุบันพบอุปสรรคและปัญหาสำคัญคือ ผู้เสียหายไม่ทราบสิทธิของตนตามกฎหมายจึง
ไม่ได้ยื่นคำร้องเข้ามาภายในกำหนดเวลาตามกฎหมาย ทั้งหากจำเลยให้การรับสารภาพและศาล
พิจารณาพิพากษาทันทีโดยไม่มีการสืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพของจำเลย ก็จะทำให้
ผู้เสียหายไม่สามารถยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้ทัน
กำหนดเวลา นอกจากนี้ในชั้นของการจัดทำคำร้อง พบว่าผู้ร้องบรรยายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความ
เสียหายที่ได้รับไม่ชัดเจนอันอาจทำให้ศาลไม่อาจกำหนดค่าเสียหายได้ กับทั้งในชั้นสืบพยานหาก
ผู้เสียหายที่ไม่มีทนายความก็ยากแก่การเตรียมคดีและนำเสนอพยานหลักฐานในชั้นศาล (บุริมปรัชญ์
จันทร์กองกวิน, สัมภาษณ์, 2561) นอกจากนี้ในกรณีเป็นคดีฟ้องวาจาซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวง
เมื่อผู้ต้องหาให้การรับสารภาพในชั้นพนักงานสอบสวนจะต้องมีการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการยื่นฟ้อง
ภายใน 48 ชั่วโมง พนักงานสอบสวนจึงอาจไม่ได้แจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหาย หรือไม่ได้แจ้งผู้เสียหายทราบ
ว่าจะส่งเรื่องให้พนักงานอัยการฟ้องวาจาในวันใด และพนักงานอัยการเองก็ไม่อาจแจ้งสิทธิให้แก่
ผู้เสียหายได้ทัน เนื่องจากต้องรีบดำเนินการฟ้องวาจาให้ทันกำหนด 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหา
ให้การรับสารภาพ และเมื่อยื่นฟ้องวาจาไปแล้ว ส่วนใหญ่ศาลจะตัดสินในวัน ฟ้องและจำเลยรับ
สารภาพนั้นเลย มิได้เลื่อนการพิจารณาไปนัดพร้อมบริหารแผนคดีเพื่อให้ผู้เสียหายมีเวลายื่นคำร้อง
ตามมาตรา 44/1 ได้ทัน (ชัยภัทร ทังทอง, สัมภาษณ์, 2561) รวมถึงบางกรณีผู้เสียหายไม่ทราบการ
แจ้งสิทธิเนื่องจากการย้ายที่อยู่ และเห็นว่าการดำเนินการยุ่งยาก ไม่แน่ใจว่าจะสามารถบังคับกับ
จำเลยได้หรือไม่ (เบญจพร วัชรระวุฒิชัย, สัมภาษณ์, 2561; ปาริชาติ สังฆมาศ, สัมภาษณ์, 2561;
อินทราพร จันทร์สว่าง, สัมภาษณ์, 2561)

จากนั้นในชั้นของการจัดเตรียมพยานหลักฐานและการจัดทำคำร้องตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 พบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความเข้าใจในหลักเกณฑ์
และเงื่อนไขการใช้สิทธิ รวมถึงการจัดเตรียมรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความเสียหายเล็กน้อย
กล่าวคือ ผู้เสียหายส่วนใหญ่มักไม่เข้าใจหลักเกณฑ์และวิธีการใช้สิทธิ และการรวบรวมเอกสาร
หลักฐานก็มักจะไม่สมบูรณ์ เช่น คดีทำร้ายร่างกายไม่ได้ถ่ายภาพแผล, ทำไบโอเสร็จคำรักษาพยาบาล
หาย หรือไม่ได้ขอใบรับรองแพทย์กรณีมีการตรวจรักษาเพิ่มเติมภายหลัง (ชัยภัทร ทังทอง, สัมภาษณ์,
2561) ในขณะที่ผู้เสียหายส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ามิสิทธิและไม่ทราบหลักเกณฑ์ว่าจะเรียกค่าเสียหายโดยใช้
หลักเกณฑ์ใด โดยเฉพาะค่าเสียหายบางอย่างไม่สามารถคำนวณเป็นตัวเลขได้อย่างชัดเจน เช่น คดี
ความผิดทางเพศ หรือคดีหมิ่นประมาท และผู้เสียหายมักจะไม่ได้นำหลักฐานค่าใช้จ่ายไว้ ดังนั้น
จำนวนค่าเสียหายจึงมักเป็นตัวเลขที่กำหนดขึ้นไว้สูงมากแต่ขาดหลักฐานรองรับ หรือเมื่อผู้เสียหาย
การรักษาพยาบาลใช้สิทธิ 30 บาท ก็มักไม่เก็บรวบรวมใบเสร็จรับเงินค่าใช้จ่ายไว้เป็นหลักฐาน ทำให้

เกิดปัญหาในการพิสูจน์ค่าเสียหาย (เบญจพร วัชรวุฒิชัย, สัมภาษณ์, 2561 ; ปุริมปรัชญ์ จันทร์กอง กวิน, สัมภาษณ์, 2561 ; สนอง เอี่ยมเสวต, สัมภาษณ์, 2561; สุธีภรณ์ ธีระนุกูล, สัมภาษณ์, 2561; เสาวนีย์ ขำสอวงศ์, สัมภาษณ์, 2561; อินทราพร จันทร์สว่าง, สัมภาษณ์, 2561) และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ในขั้นของการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และในขั้นพิจารณาในศาล ไม่อาจพบข้อเท็จจริงในสำนวนคดีจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวนว่าผู้เสียหายได้มีการยื่นคำร้องขอรับเงินค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จากมูลการกระทำความผิดเดียวกัน ด้วยหรือไม่ ดังนั้นหากผู้เสียหายมิได้เปิดเผยในกระบวนการใช้สิทธิ และมีการนำเสนอข้อเท็จจริงโดยฝ่ายจำเลยเพื่อคัดค้านคำร้องขอ ศาลก็ไม่อาจทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการได้รับการเยียวยาโดยมาตรการของภาครัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ทำให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีโอกาสที่จะซ้ำซ้อนกับจำนวนเงินทดแทนที่ผู้เสียหายได้รับจากภาครัฐไปก่อนหน้าแล้ว (เบญจพร วัชรวุฒิชัย, สัมภาษณ์, 2561)

ในขั้นพิจารณาคำร้องขอ เมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เข้าไปในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แล้ว โดยหลักเป็นภาระของผู้เสียหายที่ต้องจัดหา ซึ่งในกรณีที่ผู้เสียหายแต่งตั้งทนายความในการดำเนินคดีเอง ผู้เสียหายก็มักจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการด้วย แต่หากความปรากฏว่าผู้ร้องเป็นผู้ยากจนจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น หรือในทางปฏิบัติบางครั้งหากผู้ร้องมีพยานหลักฐานในการเรียกร้องค่าเสียหายรองรับจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องอย่างชัดเจนและกรณีไม่เป็นที่ยุ่งยาก ศาลอาจใช้ดุลพินิจขอให้พนักงานอัยการช่วยเหลือในการถามความในเรื่องของค่าเสียหายรวมไปกับการสืบพยานปากผู้เสียหายได้ (ชัยภัทร ทังทอง, สัมภาษณ์, 2561)

อย่างไรก็ดีแม้จะมีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญาในเรื่องของหลักเกณฑ์การให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองมากขึ้น แต่การใช้สิทธิดังกล่าวก็ยังคงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติและเป็นภาระแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเนื่องจากผู้เสียหายบางส่วนยังคงไม่ทราบถึงสิทธิ อีกทั้งยังค่อนข้างลำบากที่จะทำคำร้องด้วยตนเอง และในกรณีที่จำเลยมีฐานะยากจนไม่มีทรัพย์สินที่จะยึดมาบังคับตามมาตรการที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ มาตรการดังกล่าวจึงไม่อาจบังคับเอาแก่ผู้กระทำความผิดได้ในทุกกรณี และไม่อาจช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้อย่างแท้จริง (วุฒิสกดิ์ อเมะสุวรรณ, 2555 : 35-48)

สรุป

การศึกษาในบทที่ 3 มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในฐานะมาตรการเยียวยาหลัก เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การใช้

สิทธิเรียกร้องค่าตอบแทนเพื่อความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สรุปได้ดังนี้

จากการทบทวนวรรณกรรมและบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 พบว่ามีความแตกต่างกันบางประการเกี่ยวกับหลักเกณฑ์วิธีการใช้สิทธิ และจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่สามารถเรียกร้องได้ แต่ไม่มีการบัญญัติให้ตัดสิทธิซึ่งกันและกัน ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกร้องตามบทบัญญัติทั้งสองได้ เพียงแต่กฎหมายมีการกำหนดให้คำนึงถึงโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาอย่างอื่นมาประกอบดุลพินิจในการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนด้วยเท่านั้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวมิได้มีการกำหนดกลไกให้มาตรการเยียวยาผู้เสียหายทั้งสองระบบดำเนินไปอย่างคู่ขนาน หรือกำหนดให้มาตรการใดบังคับใช้หลักและมาตรการใดเป็นส่วนเสริม ทำให้การเลือกใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายขึ้นกับปัจจัยของการรับทราบถึงสิทธิ ความสะดวกรวดเร็วและความยืดหยุ่นในการใช้สิทธิ รวมไปถึงโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนในความเป็นจริง ซึ่งหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีความแตกต่างกันบางประการตามที่ได้กล่าวมาในบทนี้

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการดำเนินคดีอาญาทั้งในท้องที่กรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัดได้สะท้อนถึงอุปสรรคปัญหาหลายประการเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 อาทิเช่น การไม่ทราบถึงสิทธิตามกฎหมาย การขาดความเข้าใจในการรวบรวมเอกสารหลักฐานและการจัดทำคำร้องขอเป็นหนังสือ ข้อจำกัดในด้านกำหนดเวลาการยื่นคำร้องในบางลักษณะคดี กระบวนการใช้สิทธิในศาล รวมไปถึงความไม่มั่นใจในการได้รับชำระค่าสินไหมทดแทนในท้ายที่สุด ซึ่งอาจทำให้ผู้เสียหายอาจเลือกใช้สิทธิทั้งตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และเมื่อพฤติการณ์ข้อเท็จจริงในการใช้สิทธิของผู้เสียหายมิได้ปรากฏระหว่างกระบวนการพิจารณาสิทธิของผู้เสียหาย ก็อาจทำให้ผู้เสียหายได้รับประโยชน์ซ้ำซ้อนมากกว่าความเสียหายที่ได้รับ ปัญหาและอุปสรรคที่กล่าวไว้ข้างต้นนี้จะถูกนำไปวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางแก้ไขและแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในบทที่ 4

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

การศึกษาในบทที่ 4 มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยมีลำดับการศึกษาวិเคราะห์ดังนี้

1. ปัญหาด้านการเข้าถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1
2. ปัญหาด้านองค์กรผู้รับผิดชอบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1
3. ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1
4. ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล
5. ปัญหาด้านความซ้ำซ้อนกับการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
6. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จัดเป็นมาตรการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution) ตามปณิญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ซึ่งกำหนดให้การชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดและเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้รับการบรรเทาโทษหรือใช้มาตรการผ่อนปรนอื่นๆ เมื่อผู้กระทำความผิดได้ชดเชยเยียวยาค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายตามความจำเป็นและเหมาะสมแก่กรณี ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา 56 ได้กำหนดว่าในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดแต่มีเหตุให้ใช้ดุลพินิจในการรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษจำคุก เมื่อศาลคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติสติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือการรู้สึกความผิด และพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นหรือเหตุอื่นอันควรปรานี ศาลอาจมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแต่ให้รอกการกำหนดโทษ หรือ

รอการลงโทษจำคุกไว้ และอาจจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤตินั้นไว้ด้วยก็ได้ โดยเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤตินั้นผู้กระทำความผิดประการหนึ่งคือการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือเยียวยาความเสียหายโดยวิธีอื่นให้แก่ผู้เสียหายตามที่ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายตกลงกัน (มาตรา 56 วรรคสอง (7)) หากต่อมาปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลอาจตัดเตือนผู้กระทำความผิด หรือจะกำหนดการลงโทษที่ยังไม่ได้กำหนดหรือลงโทษซึ่งรอไว้ก็ได้ (มาตรา 57) อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยังใช้ช่องทางการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ไม่มากเท่าที่ควร จากการศึกษาในบทที่ 3 พบสภาพปัญหาในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวในทุกกระบวนการตั้งแต่การเข้าถึงสิทธิ การใช้สิทธิ และการบังคับคดีตามสิทธิ โดยในบทนี้จะเป็นการจัดกลุ่มสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งสภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งดังกล่าวสามารถจัดกลุ่มได้ดังนี้

ปัญหาด้านการเข้าถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

แม้ว่าสำนักงานอัยการสูงสุดได้มีหนังสือเวียนสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0027(ปผ)/ว 54 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554 เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 กำหนดแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่แล้วก็ตาม แต่จากการสัมภาษณ์พนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการดำเนินคดีอาญาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานคดีประมาณ 8 – 10 ปี รับผิดชอบสำนวนคดีอาญาโดยเฉลี่ย จำนวน 200 เรื่องต่อปี พบว่า มีจำนวน 6 ท่านจาก 11 ท่าน ที่แจ้งสิทธิตามกฎหมายให้ผู้เสียหายทราบ คิดเป็นจำนวน 20% - 50% จากจำนวนสำนวนคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบ โดยมี 2 ท่านในจำนวนดังกล่าวที่แจ้งสิทธิคิดเป็นจำนวนน้อยกว่า 20% ของจำนวนสำนวนคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบ สะท้อนให้เห็นว่าในทางปฏิบัติแม้ว่าสำนักงานอัยการสูงสุดจะมีการแจ้งเวียนแนวทางปฏิบัติในการแจ้งสิทธิเรียกร้องทางแพ่งแก่ผู้เสียหายให้พนักงานอัยการถือปฏิบัติแล้ว แต่พนักงานอัยการบางส่วนก็ยังไม่สามารถแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบได้อย่างครบถ้วน ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านคดีอาญาพบว่า ในคดีอาญาทั่วไปที่ผู้ต้องหาไม่ใช่เด็กหรือเยาวชน เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนคดีอาญาไปให้พนักงานอัยการส่วนใหญ่แล้วผู้ต้องหาที่ถูกส่งไปพร้อมสำนวนการสอบสวนจะอยู่ภายใต้การควบคุมโดยอำนาจศาล (ฝากขัง) ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาคุมขังผู้ต้องหาไม่เกิน 48 วัน สำหรับความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่เกินสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือไม่เกิน 84 วัน สำหรับความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87) โดยระยะเวลาคุมขังผู้ต้องหาก่อนฟ้องดังกล่าวส่วนใหญ่หมดไปกับชั้นสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงาน

สอบสวน ดังนั้นเมื่อพนักงานอัยการรับสำนวนการสอบสวนไว้พิจารณาจึงต้องเร่งรัดพิจารณา มีความเห็นและคำสั่งเกี่ยวกับความผิดทางอาญาของผู้ต้องหาด้วยความรอบคอบเป็นสำคัญ เพราะหากไม่สามารถฟ้องคดีได้ทันภายในกำหนดคุมขังผู้ต้องหาครั้งสุดท้าย ศาลก็จำต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาเป็นอิสระ และทำให้อาจเป็นการยากในการจัดการให้ตัวผู้ต้องหาใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีอัตราโทษจำคุกสูง พนักงานอัยการจึงยังไม่มีภาระเร่งรัดพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในชั้นนี้ โดยจะดำเนินการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบเมื่อได้ดำเนินการฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลแล้ว เนื่องจากการใช้สิทธิบังคับให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มิได้เกิดขึ้นทันทีนับแต่เวลาที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญา แต่สิทธิของผู้เสียหายตามบทบัญญัติดังกล่าวจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อผู้กระทำความผิดอาญาต่อผู้เสียหายนั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาโดยพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีและศาลได้ประทับฟ้องนั้นไว้พิจารณาแล้ว และสิทธิดังกล่าวจะสิ้นสุดลงในสองกรณี คือ ในเวลาเริ่มต้นสืบพยานในคดี หรือในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานได้แก่ในเวลา ศาลทำการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ทั้งนี้แล้วแต่กรณีใดจะเกิดขึ้นก่อนกัน ดังนั้นเมื่อศาลรับฟ้องและสอบคำให้การจำเลย หากจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องโจทก์และความผิดที่มีการฟ้องจำเลยนั้นมีอัตราโทษขั้นต่ำไม่เกินห้าปี ศาลอาจพิพากษาโดยไม่มีการสืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176) ซึ่งหากศาลพิพากษาคดีในวันเดียวกับที่ประทับฟ้องโจทก์ ก็จะทำให้พนักงานอัยการ โจทก์ไม่สามารถดำเนินการแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายทราบได้ทัน ทั้งนี้จะได้กล่าวโดยละเอียดในหัวข้อปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่จะกล่าวต่อไป

ปัญหาด้านองค์กรผู้รับผิดชอบในการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

อุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 อย่างที่ควรจะเป็น ก็คือการไม่มีองค์กรตามกฎหมายที่รับผิดชอบให้ความช่วยเหลือในการใช้สิทธิของผู้เสียหายตั้งแต่ขั้นการจัดทำคำร้องไปจนถึงขั้นการบังคับคดีเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยจากจำเลย แตกต่างจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่มีการกำหนดให้สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นองค์กรผู้รับผิดชอบการใช้สิทธิของผู้เสียหายไว้ชัดเจน ในเรื่องนี้เสาวนีย์ ขำสำอางค์ (สัมภาษณ์, 2561) เห็นว่าแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จะบัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ แต่กระบวนการดังกล่าวกลับเป็นการช่วยผู้เสียหายได้ไม่ครบถ้วนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพราะในความเป็นจริงผู้เสียหายที่มีความประสงค์จะยื่นคำร้องแต่ไม่มีทุนทรัพย์ เมื่อไปขอความช่วยเหลือจากพนักงานอัยการ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน พนักงานอัยการทำได้เพียงช่วยเหลือแนะนำในการจัดทำคำร้องให้ผู้เสียหายไปยื่นต่อศาล และเมื่อศาลได้รับคำร้องดังกล่าวจากผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายมีหน้าที่จัดหาทนายความเพื่อนำสืบ

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเสียหายที่ได้รับและค่าเสียหายที่ประสงค์เรียกร้อง เว้นแต่กรณีที่ผู้เสียหายยากจนไม่สามารถจัดหาทุนความได้เอง ศาลจึงมีอำนาจตั้งทุนความเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย โดยทุนความมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด (มาตรา 44/2 วรรคสอง) แต่หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลจะตั้งทุนความให้ได้ ศาลก็อาจขอความร่วมมือให้พนักงานอัยการผู้ว่าคดีอาญาช่วยถามความเกี่ยวกับคำร้องทางแพ่งให้ได้ อย่างไรก็ตาม หากเมื่อมาศาลมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายแล้ว ในชั้นของการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษากลับไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายหรือระเบียบใดที่จะช่วยเหลือผู้เสียหาย ในส่วนนี้ สนอง เอี่ยมเสวต (สัมภาษณ์, 2561) และจิรัฎฐ์ เสรีกุล (สัมภาษณ์, 2561) เห็นว่าหน่วยงานของรัฐควรดำเนินการช่วยเหลือในการใช้สิทธิเรียกร้องและการบังคับคดีให้เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลยากจน เพื่อไม่เป็นการกระทบต่อการรับจ้างงานของทุนความ นอกจากนี้รัฐควรกำหนดให้มีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมเป็นองค์กรผู้รับผิดชอบการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เหตุที่ไม่ควรเป็นสำนักงานอัยการสูงสุด เนื่องจากปัจจุบันองค์กรอัยการมีภารกิจตามกฎหมายหลายประการแล้ว สำหรับรูปแบบการให้ความช่วยเหลือนั้นมีประเด็นที่ต้องศึกษาต่อไปด้วยว่าองค์กรของรัฐดังกล่าวควรจะดำเนินการให้ผู้เสียหายโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายทุกรายหรือไม่หรือเฉพาะที่ผู้เสียหายยากจน ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวควรจะต้องให้สอดคล้องกับกรณีการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งเป็นคดีแพ่งต่างหาก เช่น กรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้ยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพราะเหตุยื่นไม่ทันเวลาหรือไม่ทราบสิทธิก็ตาม เมื่อผู้เสียหายมีการยื่นฟ้องคดีแพ่งฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีการบัญญัติเรื่องการฟ้องอย่างคดีอาญาด้วยเหตุที่โจทก์ยากจนไม่มีเงินเสียค่าธรรมเนียม (ชัยภัทร ทังทอง, สัมภาษณ์, 2561)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

ปัญหาสำคัญประการแรกที่เกิดขึ้นในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้แก่ ข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการใช้สิทธิที่ผู้เสียหายไม่อาจทราบถึงสิทธิของตนและใช้สิทธิได้ทัน โดย ปุริมปรัชญ์ จันทร์กองกวิน (สัมภาษณ์, 2561) และเบญจพร วัชระวุฒิชัย (สัมภาษณ์, 2561) ได้กล่าวถึงกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามคำฟ้องและศาลพิพากษาในวันเดียวกันนั้น พนักงานอัยการย่อมไม่สามารถแจ้งให้ผู้เสียหายไม่ทราบสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมาย ผู้เสียหายจึงไม่ได้ยื่นคำร้องเข้ามาภายในกำหนดเวลาตามกฎหมาย นอกจากนี้ ในชั้นการจัดทำคำร้องก็พบปัญหาว่า ผู้เสียหายบรรยายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเสียหายได้ไม่ชัดเจนซึ่งอาจทำให้ศาลไม่อาจกำหนดค่าเสียหายได้ รวมไปถึงชั้นสืบพยานพบปัญหาว่าผู้เสียหายที่ไม่มีทุนความ ทำให้ยากแก่การเตรียมคดีและนำเสนอพยานหลักฐานในชั้นศาล นอกจากนี้ ปาริชาติ สังฆมาศ (สัมภาษณ์, 2561) และอินทราพร จันทรสว่าง (สัมภาษณ์, 2561) เคยพบสภาพปัญหาเกี่ยวกับการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในกรณีที่ผู้เสียหายมีการย้ายที่อยู่ ทำให้ไม่ได้รับหนังสือแจ้งสิทธิที่ส่งถึง

นอกจากนี้ ชัยภัทร ทังทอง (สัมภาษณ์, 2561) พบปัญหาในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งสำหรับการกระทำความผิดที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง (คดีแขวง) กล่าวคือ ในกรณีคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวงซึ่งจำเลยรับสารภาพ พนักงานอัยการจะต้องยื่นฟ้องจำเลยตามคำรับสารภาพของจำเลย หรือที่เรียกว่า “คดีฟ้องวาจา” เมื่อผู้ต้องหาให้การรับสารภาพในชั้นพนักงานสอบสวน ต้องมีการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการฟ้องภายใน 48 ชั่วโมง พนักงานสอบสวนมักไม่ได้แจ้งสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายทราบ และอาจไม่ได้แจ้งผู้เสียหายทราบว่าส่งเรื่องให้พนักงานอัยการฟ้องวาจาในวันใด ซึ่งในทางปฏิบัติ เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนคดีจากพนักงานสอบสวนก็ไม่อาจแจ้งสิทธิให้แก่ผู้เสียหายได้ทราบทัน เนื่องจากพนักงานอัยการต้องรีบดำเนินการฟ้องวาจาให้ทันกำหนด 48 ชั่วโมง นับแต่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ (มาตรา 20 ประกอบมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม)) และเมื่อยื่นฟ้องวาจาไปแล้วหากจำเลยยังให้การรับสารภาพ ในกรณีทั่วไปศาลจะพิจารณาคดีพิพากษาในวันเดียวกันนั้นเลย โดยไม่ได้เลื่อนนัดฟังคำพิพากษาไปเพื่อให้มีเวลาแก่ผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 ได้ทัน

ปัญหาสำคัญประการต่อมา ได้แก่ ผู้เสียหายขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้สิทธิ รวมถึงการจัดเตรียมรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความเสียหาย โดยผู้เสียหายในคดีอาญาส่วนใหญ่มักยังไม่มีทนายความคอยให้คำแนะนำในชั้นการจัดทำคำร้องบังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เป็นเหตุให้ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการใช้สิทธิ ทำให้การรวบรวมเอกสารหลักฐานก็มักจะไม่สมบูรณ์ เช่น ในคดีข้อหาทำร้ายร่างกายไม่ได้จัดทำภาพถ่ายบาดแผล ไม่ได้เก็บใบเสร็จค่ารักษาพยาบาลหรือทำเอกสารสูญหาย ไม่ได้ขอใบรับรองแพทย์กรณีที่แพทย์ให้หยุดงานหรือกรณีที่แพทย์นัดตรวจรักษาเพิ่มเติมภายหลัง (ชัยภัทร ทังทอง, สัมภาษณ์, 2561 ; เสาวนีย์ ขำสำอางค์, สัมภาษณ์, 2561 ; ปุริมปรัชญ์ จันทร์กอกกวิน สัมภาษณ์, 2561) นอกจากนี้ผู้เสียหายมักพบปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดจำนวนของค่าเสียหายที่จะทำการเรียกร้อง กล่าวคือผู้เสียหายส่วนมากมักจะไม่ทราบว่าเรียกร้องค่าเสียหายโดยใช้หลักเกณฑ์ใด โดยเฉพาะค่าเสียหายบางอย่างที่ยากในการคำนวณเป็นตัวเลขได้อย่างชัดเจน เช่น ค่าเสียหายจากการถูกละเมิดทางเพศ หรือค่าเสียหายต่อชื่อเสียงจากการถูกหมิ่นประมาท เป็นต้น ซึ่งผู้เสียหายมักใช้การกำหนดค่าเสียหายเป็นจำนวนเงินที่สูงมากแต่ขาดหลักฐานหรือเหตุผลรองรับในการคำนวณเพื่อพิสูจน์ต่อศาลในชั้นพิจารณา (เบญจพร วัชระวุฒิชัย, สัมภาษณ์, 2561 ; สนอง เอี่ยมเสวต, สัมภาษณ์, 2561 ; อินทรพร จันทร์สว่าง, สัมภาษณ์, 2561 ; สุริภรณ์ ธีระนุกูล, สัมภาษณ์, 2561)

สำหรับประเด็นการให้ความสำคัญของศาลในเรื่องว่าจำเลยได้ชดใช้เงินให้แก่ผู้เสียหายก่อนศาลอ่านคำพิพากษาเพื่อเป็นเหตุในการบรรเทาโทษทางอาญาของจำเลยตามคำพิพากษาในคดีนั้น จากประสบการณ์การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ชัยภัทร ทังทอง (สัมภาษณ์, 2561) ปาริชาติ สังฆมาศ (สัมภาษณ์, 2561) เบญจพร วัชระวุฒิชัย (สัมภาษณ์, 2561) เสาวนีย์ ขำสำอางค์ (สัมภาษณ์, 2561) และอินทรพร จันทร์สว่าง (สัมภาษณ์, 2561) พบว่าหากจำเลยมีการชดใช้เงินค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเป็นที่พอใจก่อนมีคำพิพากษา ศาลมักให้ความสำคัญประกอบพิจารณาวางโทษในอัตราค่อนข้างต่ำ หรืออาจรอการลงโทษแก่จำเลย โดยศาลจะเลื่อนการฟังคำพิพากษาส่วน

อาญาออกไปเพื่อรอฟังผลการชำระเงินค่าสินไหมทดแทนก่อน แต่ระยะเวลาที่อนุญาตให้ผ่อนจะเป็นระยะเวลาสั้นๆ และนำมาเป็นเหตุในการบรรเทาโทษของจำเลย (สนอง เอี่ยมเสวต, สัมภาษณ์, 2561; เบญจพร วัชรระวุฒิชัย, สัมภาษณ์, 2561) เช่นเดียวกับ ปุริมปรัชญ์ จันทรกวงกวิน (สัมภาษณ์, 2561) ที่เห็นว่า ศาลมักนำเรื่องเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหายมาเป็นเหตุในการบรรเทาโทษ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหายโดยเฉพาะคดีความผิดอันยอมความได้หรือคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำโดยประมาท เพียงแต่ส่วนใหญ่ผู้เสียหายมักจะไม่ได้รับชดใช้ให้เพียงพอกับค่าเสียหาย และจำเลยจะผ่อนชำระค่าเสียหายเป็นจำนวนน้อยและใช้เวลานาน เนื่องจากไม่มีเงินเพียงพอ อย่างไรก็ตามก็ดีจากประสบการณ์ของ สุธีภรณ์ ธีระนุกูล (สัมภาษณ์, 2561) และเบญจพร วัชรระวุฒิชัย (สัมภาษณ์, 2561) พบว่า หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงและพฤติการณ์การทำความผิดของจำเลยไม่ร้ายแรงมาก เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพตามคำฟ้อง แม้ว่าจำเลยจะมีได้ชดใช้เยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ศาลก็ยังคงนำเหตุที่จำเลยให้การรับสารภาพมาบรรเทาโทษโดยลดโทษให้กึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ในทางกลับกัน บางกรณีแม้ว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพตามคำฟ้องพร้อมทั้งชดใช้เยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเต็มจำนวน ศาลก็พิจารณาบรรเทาโทษให้ได้เพียงการลดโทษกึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 เช่นเดียวกับกรณีที่จำเลยไม่ได้มีการชดใช้เยียวยาใดๆแก่ผู้เสียหาย

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล

นอกจากผู้เสียหายจะต้องเป็นผู้ดำเนินการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยตนเองแล้ว แม้เมื่อศาลในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์จะมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามที่มีการร้องขอแล้วก็ตาม แต่หากจำเลยมิได้ดำเนินการชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายโดยสมัครใจ ผู้เสียหายก็ต้องมีหน้าที่ในการดำเนินคดีเพื่อบังคับคดีกับทรัพย์สินของจำเลยเพื่อนำมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาเอง ด้วยเหตุนี้ผู้เสียหายจึงพบปัญหาความยุ่งยากในการบังคับคดีตามคำพิพากษาที่ส่วนใหญ่จะต้องดำเนินการโดยทนายความหรือมีที่ปรึกษาทางกฎหมายช่วยดำเนินการให้เช่นเดียวกับการบังคับคดีแพ่งปกติ (ชัยภัทร ทังทอง, สัมภาษณ์, 2561) ซึ่งการบังคับค่าสินไหมทดแทนใช้หลักการเช่นเดียวกับการบังคับคดีในคดีแพ่งซึ่งผู้เสียหายต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายหลายอย่าง เช่น ค่าจ้างทนายความ ค่าใช้จ่ายในการสืบทรัพย์ และค่าใช้จ่ายในการติดต่อกับสำนักงานบังคับคดีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการยึดทรัพย์ เช่น ธนาคารหรือสำนักงานที่ดินเพื่อให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของจำเลย เป็นที่สังเกตว่าการที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้จากจำเลยมักจะเกิดขึ้นระหว่างขั้นตอนการไกล่เกลี่ยก่อนการพิพากษา โดยศาลอาจนำเงื่อนไขการชำระค่าเสียหายมาประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล แต่หากจำเลยมิได้ดำเนินการชดใช้ค่าเสียหายอย่างใดแก่ผู้เสียหายเพื่อเป็นเหตุให้ได้รับการบรรเทาโทษ กรณีนี้ก็มักมีแนวโน้มว่าจำเลยในคดีดังกล่าวไม่มีทรัพย์สินที่จะสามารถถูกยึดมาขายทอดตลาดชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้ผู้เสียหายได้ ซึ่งหากผู้เสียหายเห็นว่าจำเลยไม่น่ามีทรัพย์สินเพียงพอที่จะชดใช้ให้แก่จำเลยผู้เสียหายอาจเลือกไม่ใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เนื่องจากไม่ต้องการเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดๆ หากเห็นว่าจะไม่มีโอกาสได้รับค่าสินไหมทดแทนจาก

จำเลยได้จริง ทำให้ผู้เสียหายมีแนวโน้มที่จะขอรับค่าสินไหมทดแทนจากหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งผู้เสียหายเห็นว่ามิใช่ขั้นตอนยุ่งยากน้อยกว่าในขณะที่มีโอกาสได้รับชดเชยค่าเสียหายมากกว่า แม้ว่าจำนวนค่าตอบแทนที่จะได้รับตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีเกณฑ์อัตราจำกัดซึ่งอาจน้อยกว่าที่ศาลในคดีอาญาจะสั่งให้ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ก็ตาม (เบญจพร วัชรวิชัย, สัมภาษณ์, 2561; ปุริมปรัชญ์ จันทร์กองกวิน, สัมภาษณ์, 2561; สุนทรีย์ รั้งผึ้ง, สัมภาษณ์, 2561; ปารีชาติ สังขมาศ, สัมภาษณ์, 2561; สนอง เอี่ยมเสวต, สัมภาษณ์, 2561)

ฐานะของผู้กระทำความผิดอาญาเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่สะท้อนโอกาสความเป็นไปได้ในการได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เนื่องจากผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ไม่ว่าเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์หรือไม่ก็มักมีฐานะยากจน ส่งผลให้จำเลยไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะถูกบังคับคดีนำเงินมาชำระหนี้ค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษา ดังนั้นจึงทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายได้อย่างแท้จริงแม้มีคำพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงและผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนก็ตาม นอกจากนี้ขั้นตอนการบังคับคดีตามคำพิพากษาเพื่อให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนก็ถือเป็นภาระที่เกิดแก่ผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องอยู่มา ดังนั้นคำพิพากษาของศาลที่สั่งให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายก็ยังไม่อาจเป็นหลักประกันให้ผู้เสียหายมั่นใจได้ว่าจะได้รับการชดเชยตามคำพิพากษาเนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีมาตรการช่วยเหลืออย่างอื่นในการบังคับเพื่อให้จำเลยในฐานะลูกหนี้ตามคำพิพากษาทำการชำระค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายในปัจจุบันมีเพียงกระบวนการในการดำเนินการบังคับคดีทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเพื่อมาชำระหนี้ค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย แต่ยังไม่มีความมาตรการหรือช่องทางอื่นในการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย อีกทั้งบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนยังมีปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของมาตรการในการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าสินไหมทดแทน (วุฒิสักดิ์ เอมะสุวรรณ, 2555 : 107 - 109)

ปัญหาด้านความซ้ำซ้อนกับการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

เมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญาขึ้นไม่ว่าจะได้มีการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแล้วหรือไม่ ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิขอรับการเยียวยาจากภาครัฐโดยการยื่นคำร้องขอรับเงินค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และหากต่อมามีการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดโดยการฟ้องคดีของพนักงานอัยการแล้ว ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ก็มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ด้วย ซึ่งศาลจะกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนให้ไม่เกินความเสียหายที่ได้รับ หากผู้เสียหายได้รับการเยียวยาไปแล้วไม่ว่าทางใด ย่อมไม่อาจได้รับค่าสินไหมทดแทนซ้ำซ้อนเกินไปกว่าความเสียหายในส่วนที่ไม่ได้รับการ

เหยี่ยวยา แต่ทว่าในทางปฏิบัติสำนักงานการสอบสวนคดีอาญาที่พนักงานสอบสวนเสนอไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณานั้นจะเน้นเสนอพยานหลักฐานในการพิสูจน์การกระทำความผิดอาญาของผู้ต้องหาเป็นสำคัญโดยไม่ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องเงินค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ของผู้เสียหาย ประกอบกับยังไม่มีแนวปฏิบัติให้พนักงานอัยการต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวเพราะถือว่าเป็นสิทธิในการเรียกร้องของผู้เสียหายโดยตรง ทั้งที่การบรรยายฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้มีการชดใช้ค่าความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายบางส่วนหรือทั้งหมด พนักงานอัยการก็จะมีการบรรยายถึงข้อเท็จจริงในส่วนนี้ไว้ในคำฟ้องพร้อมทั้งแนบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น บันทึกข้อตกลงชดใช้ค่าเสียหาย หรือหลักฐานการชำระเงินค่าเสียหายให้ผู้เสียหายไว้ท้ายคำฟ้องเพื่อเป็นดุลพินิจศาลในการพิจารณากำหนดโทษของจำเลยด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงเพื่อความเป็นธรรมทางคดีให้ศาลทราบในกรณีที่จำเลยชดใช้ค่าเสียหายเพียงบางส่วนและผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในส่วนของเงินค่าเสียหายที่ยังขาดอยู่ ซึ่งหากมีข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แล้ว ก็สมควรจะต้องมีการนำเสนอข้อเท็จจริงในส่วนนี้เพื่อประกอบดุลพินิจของศาลในการพิจารณาสั่งคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ด้วย แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่พบข้อเท็จจริงในส่วนดังกล่าวในสำนักงานการสอบสวน ซึ่งอาจเป็นเพราะพนักงานสอบสวนไม่ได้สอบถามผู้เสียหายหรือผู้เสียหายจงใจปิดบัง (เบญจพร วัชรระวุฒิชัย, สัมภาษณ์, 2561) การไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายเคยได้รับเงินค่าตอบแทนจากภาครัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ส่งผลในการพิจารณาสั่งคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ทำให้ผู้เสียหายได้รับเงินเยียวยาตามสิทธิภายใต้กฎหมายคนละฉบับซ้ำซ้อนกัน แม้ว่ามีบางคดีที่ศาลได้สอบถามจากตัวความหรือผู้เสียหายเกี่ยวกับข้อเท็จจริงดังกล่าว (สุริภรณ์ ธีระนุกุล, สัมภาษณ์, 2561) แต่แนวปฏิบัติของศาลโดยทั่วไปศาลจะไม่ได้ถามผู้เสียหายหรือตรวจสอบถึงกรณีดังกล่าว อาจเป็นเพราะศาลอาจเห็นว่า ตามมาตรา 5 แห่ง พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กำหนดว่าการเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้ตามกฎหมายอื่น (ชัยภัทร ทั้งทอง, สัมภาษณ์, 2561)

ในประเด็นว่าการที่ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งทั้งตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เป็นการซ้ำซ้อนกันหรือไม่นั้น ยังมีความคิดเห็นของพนักงานอัยการที่ต่างกันอยู่ กล่าวคือพนักงานอัยการบางส่วนเห็นว่าสิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายทั้งสองฉบับไม่ซ้ำซ้อนกัน เช่น ณิชพล จารุวรรณ (สัมภาษณ์, 2561) และ สอนง เอี่ยมเสวต (สัมภาษณ์, 2561) มองว่าการใช้สิทธิตามกฎหมายทั้งสองฉบับไม่ซ้ำซ้อนเพราะเป็นสิทธิที่ผู้เสียหายควรได้รับตามกฎหมาย เช่นเดียวกับ ชัยภัทร ทั้งทอง (สัมภาษณ์, 2561) ซึ่งเห็นว่าผู้มีหน้าที่จ่าย

ค่าทดแทนหรือชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่งเป็นคนละส่วนกัน และบทบัญญัติตามกฎหมายมีวัตถุประสงค์ต่างกัน ในทางปฏิบัติแม้ศาลสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่การบังคับคดีก็อาจไม่มีประสิทธิภาพหรือไม่อาจบังคับได้เพราะจำเลยไม่มีทรัพย์สินให้ยึดอายัด เมื่อรัฐมีนโยบายเยียวยาค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายอันเป็นเรื่องของสวัสดิการหรือการจัดทำบริการสาธารณะอย่างหนึ่งที่รัฐมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันรักษาความสงบเรียบร้อยไม่ให้เกิดอาชญากรรมอันตรายแก่ประชาชน เมื่อรัฐไม่สามารถทำหน้าที่ในส่วนนั้นได้สมบูรณ์ครบถ้วนก็เป็นความรับผิดชอบที่รัฐควรจะต้องมาดูแลช่วยเหลือเยียวยาพลเมืองที่ได้รับความเสียหายจึงไม่เป็นการใช้สิทธิที่ซ้ำซ้อนกัน และ ปารีชาติ สังฆมาศ (สัมภาษณ์, 2561) ที่เห็นว่า การใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งตามกฎหมายทั้งสองประเภทไม่ซ้ำซ้อนกัน เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่รัฐจ่ายไม่ได้ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ดังนั้นผู้เสียหาย มีความจำเป็นต้องยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ต่อไป

ในขณะที่มีพนักงานอัยการบางส่วนเห็นว่าการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ยังมีความซ้ำซ้อนกันอยู่ โดย จิรัฏฐ์ เสรีกุล (สัมภาษณ์, 2561) เห็นว่ามีบางกรณีผู้เสียหายจงใจปิดบังข้อเท็จจริงโดยหวังว่าจะได้รับการชดเชยมากกว่าหนึ่งครั้ง ทำให้การใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เกิดความซ้ำซ้อนกัน โดยในประเด็นนี้ สุนทรีย์ รังผึ้ง (สัมภาษณ์, 2561) เห็นตรงกันว่า หากผู้เสียหายใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้วก็สมควรใช้สิทธิเรียกร้องตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อีก

แม้ว่าการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นมาตรการเยียวยาโดยภาครัฐจะมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้เสียหายแตกต่างจากสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งเป็นมาตรการเยียวยาโดยจำเลยผู้กระทำความผิด โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้มีภาระรับผิดชอบแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการใช้สิทธิของผู้เสียหายตามบทบัญญัติทั้งสองอาจมีความซ้ำซ้อนกันเกิดขึ้นจากการขาดกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนในการใช้สิทธิตามกฎหมายของผู้เสียหาย ปุริมปรัชญ์ จันทร์ทองกวิน (สัมภาษณ์, 2561) มีความเห็นว่าแม้ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับตามกฎหมายทั้งสองฉบับจะเป็นค่าเสียหายที่เกิดจากความเสียหายมูลเดียวกันแต่ผู้เสียหายก็ไม่ควรถูกตัดสิทธิทางใดทางหนึ่งเสียทีเดียวเนื่องจากการได้รับชดเชยจากจำเลยซึ่งมักไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่แท้จริงและยากหรือล่าช้าไม่ทันแก่การบรรเทาความเดือดร้อนของผู้เสียหาย การใช้สิทธิเรียกร้องจากภาครัฐจึงยังคงมีความจำเป็นและการขจัดความซ้ำซ้อนในการใช้สิทธิควรอยู่ที่การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลการใช้สิทธิ โดยควรมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทำการตรวจสอบการใช้สิทธิแล้วจัดทำรายงานเสนอศาลก่อนการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เช่นเดียวกับ เสาวนีย์ ขำสำอางค์ (สัมภาษณ์, 2561) ที่มีความเห็นว่าโดยหลักการเนื้อหาของสิทธิตามกฎหมายทั้งสองฉบับมิได้ซ้ำซ้อน

เพราะเป็นช่องทางการเรียกร้องจากบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบค่าเสียหายแตกต่างกัน แต่เพื่ออุดช่องว่างการใช้สิทธิเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน รัฐควรมีกฎเกณฑ์กำหนดช่องทางการเยียวยาแก่ผู้เสียหายให้ชัดเจน โดยควรกำหนดให้ผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกร้องทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ควรใช้สิทธิดังกล่าวเสียก่อน ต่อเมื่อผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาจากจำเลยแล้วจึงจะสามารถมาขอรับการเยียวยาจากภาครัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ภายในวงเงินตามสมควรที่กฎหมายกำหนด

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

จากกลุ่มสภาพปัญหาในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ดังที่กล่าวมาตอนต้น แนวทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายจากประสบการณ์ของต่างประเทศและจากมุมมองของพนักงานอัยการมีดังนี้

1. แนวทางการส่งเสริมให้ผู้เสียหายเข้าถึงการใช้สิทธิ

ในหัวข้อนี้แบ่งออกเป็นสองแนวทางย่อยคือ แนวทางเพื่อลดปัญหาการที่ผู้เสียหายไม่ได้รับแจ้งให้ทราบซึ่งสิทธิตามมาตรา 44/1 ประการหนึ่ง และแนวทางเพื่อลดปัญหาข้อจำกัดด้านเวลาในการใช้สิทธิอีกประการหนึ่ง

สำหรับแนวทางเพื่อลดปัญหาการที่ผู้เสียหายไม่ได้รับแจ้งให้ทราบซึ่งสิทธิตามมาตรา 44/1 นั้น ควรมีการปรับปรุงมาตรการแจ้งสิทธิและการใช้สิทธิของผู้เสียหายตามมาตรา 44/1 ซึ่งถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทุกชั้นตอน โดยควรกำหนดให้แจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ตั้งแต่เริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมในชั้นของพนักงานสอบสวน สำหรับแนวทางนี้ นิธิพัฒน์ เรืองวิวัฒน์โรจน์ (2552 : 123) เสนอแนะว่าควรมีการให้สิทธิผู้เสียหายยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 นี้ต่อพนักงานสอบสวนเป็นขั้นตอนแรก เพื่อที่พนักงานสอบสวนจะได้ดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายของผู้เสียหายส่งมายังพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบสำนวนเพื่อกลั่นกรองเรื่องในขั้นต้นก่อนที่จะนำคดีส่วนแพ่งขึ้นสู่ศาล ซึ่งจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการคุ้มครองผลประโยชน์ของสาธารณชนโดยรัฐมากกว่าการกำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ในความรับผิดชอบของผู้เสียหายที่ต้องดำเนินการรับผิดชอบเอง นอกจากนี้ ภัทร สรอำพนธ์ และคณะ (ออนไลน์, 2561) มีความเห็นว่านอกจากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีควรจะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการรับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมแล้ว พนักงานสอบสวนควรที่จะอำนวยความสะดวกในการยื่นคำร้องขอรับเงินช่วยเหลือดังกล่าวเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะมีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิที่ตนเองมี สามารถเข้าถึงการให้ความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ และไม่เกิดกรณีผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือตามกฎหมายแต่กลับไม่ได้ใช้สิทธิตามกฎหมาย

ผู้วิจัยเห็นว่าในระหว่างที่ยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิ พนักงานสอบสวนก็ควรให้ความร่วมมือในการแจ้งผู้เสียหายทราบในโอกาสแรกเท่าที่จะเป็นไปได้ว่าพนักงานสอบสวนจะดำเนินการส่งสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการพิจารณาในวันใด เพื่อที่ผู้เสียหายมีโอกาสเตรียมข้อมูลเข้าประสานงานกับพนักงานอัยการเพื่อสอบถามหรือขอรับคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้สิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 ต่อไป จากนั้นเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนไว้พิจารณาแล้ว พนักงานอัยการเองก็ควรยึดถือปฏิบัติตามหนังสือเวียนสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0027(ปผ)/ว 54 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554 เรื่องแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 อย่างเคร่งครัด และเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ ประยุทธ์ เพชรคุณ (2554 : 96) มีความเห็นว่าสำนักงานอัยการสูงสุดควรกำหนดให้ในคดีที่ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องและยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ไม่ว่าจะมีการสืบพยานในชั้นศาลหรือไม่ ให้พนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงสิทธิดังกล่าว และเบญจพร วัชรระวุฒิชัย (สัมภาษณ์, 2561) ได้เสนอแนะว่าพนักงานอัยการควรระบุไว้ในตอนท้ายของหนังสือแจ้งสิทธิด้วยว่า “หากพันกำหนดระยะเวลาการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้ว ก็ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะไปดำเนินการฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยเป็นคดีแพ่ง ภายใต้เงื่อนไขอายุความทางแพ่ง” เพื่อให้ผู้เสียหายทราบว่ายังมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วยกระบวนการทางกฎหมายอย่างอื่นด้วย

นอกจากการแจ้งสิทธิในชั้นพนักงานอัยการแล้ว ศาลยุติธรรมยังเป็นอีกหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิเป็นหนังสือไปยังผู้เสียหายเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้อง โดยปัจจุบันมี “ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา พ.ศ. 2549” ซึ่งหน่วยงานทางธุรการของศาลยุติธรรมยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติเช่นเดียวกัน โดยกำหนดให้ผู้อำนวยการประจำศาลยุติธรรมเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา เพื่อขอความร่วมมือในการแจ้งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายทราบรวมทั้งอำนวยความสะดวกตามสมควรแก่ผู้เสียหายที่ประสงค์จะใช้สิทธิยื่นคำร้องดังกล่าว นอกจากนี้ยังกำหนดให้ศูนย์ระดมข้อพิพาทประจำศาลเป็นผู้มีหน้าที่แจ้งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายทราบ ทั้งนี้ การแจ้งสิทธิดังกล่าวอาจกระทำโดยทางโทรศัพท์หรือทำเป็นหนังสือแจ้งไปยังผู้เสียหายทางไปรษณีย์ หรือทางโทรสาร (นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒน์โรจน์, 2552 : 113)

ในส่วนของแนวทางเพื่อลดปัญหาข้อจำกัดด้านเวลาในการใช้สิทธิตามมาตรา 44/1 นั้นเบื้องต้น สอนง เอี่ยมเสวต (สัมภาษณ์, 2561) มีความเห็นว่า สำนักงานอัยการสูงสุดควรกำหนดแนวทางเพิ่มเติมให้พนักงานอัยการถือปฏิบัติในการแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 อย่างเคร่งครัด โดยควรเร่งดำเนินการแจ้งสิทธิในโอกาสแรกที่จะกระทำได้ ภายหลังจากได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ เบญจพร วัชรระวุฒิชัย (สัมภาษณ์, 2561) มีความเห็นเพิ่มเติมว่าการแจ้งสิทธิเรียกร้องทางแพ่งในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ควรจะมีการดำเนินการตั้งแต่ในชั้นพนักงานสอบสวน เมื่อผู้เสียหายเข้าแจ้งความร้องทุกข์หรือระหว่าง

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนเนื่องจากเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายหน่วยงานแรกที่ได้พบกับผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนควรแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 รวมไปถึงสิทธิของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยพนักงานสอบสวนควรที่จะแนะนำให้ผู้เสียหายทราบว่าต้องมีการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการพิสูจน์ค่าเสียหายที่ได้รับจากการกระทำผิดอาญาอย่างไรบ้าง รวมถึงควรมีการบันทึกค่าให้การของผู้เสียหายเกี่ยวกับความเสียหายที่ได้รับและจำนวนเงินค่าเสียหายที่เกี่ยวข้องเท่าที่เป็นไปได้เพื่อให้ปรากฏข้อมูลดังกล่าวเป็นหลักฐานในสำนวนการสอบสวนด้วย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งในเวลาต่อไปได้

ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางเพื่อลดปัญหาข้อจำกัดด้านเวลาในการใช้สิทธิตามมาตรา 44/1 นั้น มีความสอดคล้องกับแนวทางเพื่อลดปัญหาการที่ผู้เสียหายไม่ได้รับแจ้งให้ทราบซึ่งสิทธิตามมาตรา 44/1 ในตอนต้น กล่าวคือควรมีการผลักดันอย่างเป็นรูปธรรมให้ผู้เสียหายสามารถมีโอกาสเข้าถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ตั้งแต่ในชั้นของพนักงานสอบสวน และต่อเนื่องถึงชั้นพนักงานอัยการและศาล ในประเด็นนี้ สุธีภรณ์ ธีระนุกุล (สัมภาษณ์, 2561) ได้ยกตัวอย่างประสบการณ์ในคดีอาญาว่ามีบางสำนวนคดีที่พนักงานสอบสวนได้ทำบันทึกแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายทราบ เมื่อคดีถึงชั้นพนักงานอัยการผู้เสียหายก็จะมาติดตามเรื่องอีกครั้ง พนักงานอัยการก็สามารถที่จะนัดผู้เสียหายให้มายื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 พร้อมกันกับเวลาที่พนักงานอัยการยื่นคำฟ้องในคราวเดียวกัน และศาลก็จะทราบว่าผู้เสียหายติดใจเรียกค่าสินไหมทดแทน ดังนั้น แม้กรณีที่ทำเลยการรับสารภาพ ศาลก็จะยังไม่พิพากษาในวันฟ้องและวันยื่นคำร้อง แต่ศาลอาจมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติไปดำเนินการสืบเสาะพฤติการณ์การชดใช้เงินให้แก่ผู้เสียหายและความคิดเห็นของผู้เสียหายในการให้โอกาสแก่จำเลยในการกลับตัวเป็นคนดีต่อไปก่อนนัดฟังคำพิพากษาหรือ ชัยภัทร ทั้งทอง (สัมภาษณ์, 2561) ซึ่งเห็นว่าในคดีอาญาทุกประเภท หากคดีใดจำเลยให้การรับสารภาพแต่เป็นคดีมีค่าเสียหาย และศาลเห็นว่าผู้เสียหายยังไม่ได้รับการเยียวยาจากจำเลย หรือได้รับการเยียวยาบ้างแล้วแต่น่าจะยังไม่สมควรแก่พฤติการณ์ ศาลควรเลื่อนการอ่านคำพิพากษาพร้อมแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิและหากประสงค์จะได้รับการเยียวยาจากจำเลยก็ให้รีบดำเนินการยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลาที่ศาลกำหนดเสียก่อน ซึ่งแนวทางเหล่านี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมแนวสันติที่ส่งเสริมทั้งจำเลยและผู้เสียหายเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยชดใช้ค่าเสียหายเพื่อสร้างโอกาสการเยียวยาความรู้สึกสูญเสียให้แก่ผู้เสียหายด้วย

2. แนวทางการจัดให้มีองค์กรผู้รับผิดชอบช่วยเหลือการใช้สิทธิของผู้เสียหาย

จากผลการสัมภาษณ์พนักงานอัยการผู้ปฏิบัติงานด้านคดีอาญาพบว่าปัญหาสำคัญซึ่งทำให้มาตรการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควรนั้น สาเหตุประการสำคัญเกิดจากการที่ในปัจจุบันบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายเป็นผู้มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการรวบรวมพยานหลักฐานและจัดทำ

คำร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนยื่นต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องผู้กระทำความผิดเป็นจำเลย แต่ในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงผู้เสียหายขาดความรู้ความเข้าใจในทางกฎหมายว่าจะต้องจัดเตรียมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องและจัดทำคำร้องในรูปแบบใด หากผู้เสียหายเป็นผู้ยากจนเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดศาลก็จะเป็นผู้จัดหาแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหาย แต่หากยังไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดผู้เสียหายก็ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดหาทนายความให้ความช่วยเหลือดำเนินการเอง ซึ่งหากผู้เสียหายเห็นว่าค่าใช้จ่ายในการจัดหาทนายความเข้าช่วยเหลือตลอดกระบวนการยื่นและสืบพยานตามคำร้องเป็นจำนวนเงินที่สูงใกล้เคียงหรือมากกว่าค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องเอาจากจำเลยผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายก็อาจเลือกที่จะไม่ใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย

ที่ผ่านมาส่วนใหญ่พนักงานสอบสวนจะได้รับการฝึกฝนให้มุ่งเน้นรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่กล่าวหาเพื่อทราบข้อเท็จจริง พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเท่านั้น แต่ไม่ได้ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับไปในคราวเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในกรณีความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนคำให้การแพทย์ผู้ชันสูตรบาดแผลของผู้ตายเพื่อทราบว่าผู้ตายได้รับบาดเจ็บลักษณะใด บาดแผลดังกล่าวเป็นเหตุโดยตรงที่ทำให้ผู้ตายนั้นถึงแก่ความตายหรือไม่ แต่พนักงานสอบสวนมักไม่ได้สอบคำให้การแพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ถูกทำร้ายก่อนถึงแก่ความตายไว้เป็นพยานในประเด็นเกี่ยวกับจำนวนเงินค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย รวมไปถึงไม่ได้สอบคำให้การของญาติผู้ตายเพื่อทราบค่าขาดประโยชน์ก่อนตายของผู้ตายหรือในกรณีความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายสาหัส (ถึงทุพพลภาพ) พนักงานสอบสวนก็มักมิได้รวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ที่ไม่สามารถประกอบกรงานได้ทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคตของผู้เสียหาย จึงเห็นได้ว่าหากมีการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ก็จะส่งผลทำให้เกิดความสะดวกในการจัดทำคำร้องของผู้เสียหายและเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลในการกำหนดค่าเสียหายว่าเป็นจริงและมากน้อยเพียงใด ส่งผลให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับชดใช้ค่าเสียหายได้อย่างเหมาะสม ในประเด็นนี้ สุขชาติ จันทร์พวง และคณะ (2555 : 66) เสนอแนะว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 เรื่องการสอบสวนสามัญ โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิตาม มาตรา 44/1 พร้อมทั้งมีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้ต้องหาประกอบไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ เบญจพร วัชรระวุฒิชัย (สัมภาษณ์, 2561) ที่เสนอแนะให้มีการเพิ่มเติมเรื่องการแจ้งสิทธิผู้เสียหายเช่นเดียวกับการแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

จากการสัมภาษณ์พนักงานอัยการผู้ปฏิบัติงานด้านคดีอาญา พนักงานอัยการหลายท่านได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ดังนี้

ปฐิมปรีชัญ จันทร์กองกวิน (สัมภาษณ์, 2561) เสนอแนะว่าควรมีการแก้ไขกฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการแจ้งสิทธิและจัดให้ผู้เสียหายทราบและดำเนินการเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหายตั้งแต่ชั้นสอบสวน รวมทั้งให้พนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้หน่วยงานที่

เกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหายทราบ ตลอดจนให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการเรียกร้องค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในกรณีที่ผู้เสียหายร้องขอ

จิริฐ์ เสรีกุล (สัมภาษณ์, 2561) เห็นว่าควรจัดให้มีหน่วยงานหลักหน่วยงานเดียวเข้ามาดูแลรับผิดชอบจนกว่าผู้เสียหายจะได้รับชดใช้จริง

ชัยภัทร ทั้งทอง (สัมภาษณ์, 2561) เห็นว่าควรมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมทำหน้าที่ช่วยเหลือบังคับคดีให้แก่ผู้เสียหายตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ในกรณีจำเลยไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษาของศาล ทั้งนี้ หน่วยงานดังกล่าวควรมีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีด้วยตนเอง ในฐานะเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วย โดยมีหน้าที่ในการสืบหาทรัพย์สิน ยึดและอายัดทรัพย์สิน และหน้าที่อื่นๆ เสมือนเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อดำเนินการบังคับคดีให้แก่ผู้เสียหายตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จ ไม่ใช่ดำเนินการแบบเจ้าพนักงานบังคับคดีแพ่งทั่วไปที่กฎหมายผลักระให้โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้เอง ยืนยันเอง และมายื่นคำขอ คำร้องยึด หรืออายัดทรัพย์สิน และรอฟังคำสั่งแต่ละครั้ง จึงจะดำเนินการให้อย่างคดีแพ่งทั่วไป คดีใดที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายแล้ว ศาลควรออกหมายแต่งตั้งเจ้าพนักงานของกระทรวงยุติธรรมตามที่กล่าวข้างต้น เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อทำหน้าที่บังคับคดีให้แก่ผู้เสียหายจนเสร็จการ และรายงานผลการดำเนินการให้ศาลทราบ (ซึ่งสมควรรวมถึงคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาด้วย)

นอกจากนี้แม้ว่าผู้เสียหายจะได้ยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ต่อศาล และท้ายที่สุดศาลมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามที่ร้องขอแล้วก็ตาม แต่การที่ผู้เสียหายจะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น หากจำเลยเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ผู้เสียหายก็ไม่สามารถบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยได้เอง โดยคำสั่งของศาลที่ให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้นมีผลเพียงให้ผู้เสียหาย (ผู้ร้อง) มีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา (คำสั่ง) เท่านั้น ซึ่งการที่จะบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยมาชำระหนี้ดังกล่าวได้นั้น ผู้เสียหายมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นเดียวกับการบังคับคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งระหว่างกระบวนการในชั้นบังคับคดีนั้นย่อมเกิดค่าใช้จ่ายในการสืบหาทรัพย์สินของจำเลย ค่าธรรมเนียมศาลในชั้นบังคับคดี และค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลย อีกทั้งผู้เสียหายอาจต้องจัดหาทนายความเข้าช่วยเหลือด้านเอกสารในการยื่นคำร้องขอบังคับคดีตามคำพิพากษา (คำสั่ง) ของศาลด้วย

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่ามาตรการให้ความช่วยเหลือในชั้นการบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่จำเลยของสหรัฐอเมริกาที่มีความน่าสนใจ กล่าวคือภายหลังจากที่มีการตัดสินว่าจำเลยได้กระทำความผิดแล้ว ศาลสหรัฐอเมริกาจะสั่งให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติทำการรวบรวมเพื่อรายงานต่อศาลก่อนการพิพากษา ซึ่งรายงานดังกล่าวจะมีการรวบรวมรายการความเสียหายต่างๆของผู้เสียหาย จำนวนเงินค่าเสียหายในกรณีที่มีการตกลงกัน รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องสถานภาพทางเศรษฐกิจของจำเลยแต่ละคน และเพื่อให้ค่าแถมสมบูรณ พนักงนคุมประพฤติจะสอบถามผู้เสียหายถึงผลกระทบและความเสียหายที่เหยื่อได้รับทั้งด้านร่างกาย ชีวิตความเป็นอยู่ จิตใจ การเงิน และสังคม จากนั้นศาลจะพิจารณามีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ความเสียหายจากโดยอาศัย

พยานหลักฐานที่สมบูรณ์และถูกต้องในการเยียวยาความเสียหายทางการเงินที่ผู้เสียหายได้รับ อันเป็น หลักประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับชดใช้สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น ส่วนในขั้นของการ บังคับคดี จะมีหน่วยงานฟ้องร้องทางการเงิน (Financial Litigation Unit) หรือ FLU ทำหน้าที่เป็น ผู้บังคับให้เป็นไปตามคำสั่งชดใช้ตามคำพิพากษา โดย FLU จะติดตามบังคับให้ชดใช้ตามคำสั่งเป็น เวลา 20 ปี นับจากวันที่ศาลพิพากษา โดยจะเป็นผู้กำหนดขั้นตอนในการรวบรวมหนี้ทางการเงินเพื่อ เป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายหรือเหยื่อจะได้รับการชดใช้เต็มตามความเสียหาย

ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล และทนายความ เพื่อให้มี การปฏิบัติในการช่วยเหลือผู้เสียหายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตั้งแต่กระบวนการในชั้นจัดเตรียม คำร้อง การยื่นคำร้อง การนำสืบพยานชั้นพิจารณาคำร้อง และชั้นการบังคับคดีตามคำสั่งของศาล และผู้วิจัยเห็นพ้องด้วยกับ นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒนาการ (2552 : 121) ที่เสนอแนะว่ารัฐควรมีการจัดตั้ง กองทุนแห่งการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ซึ่งกองทุนดังกล่าวได้รับเงินอุดหนุนจากเงิน งบประมาณแผ่นดิน โดยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเมื่อมีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด ใน คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ตามมาตรา 44/1 ซึ่งจะเป็นหลักประกันให้ผู้เสียหายว่าจะได้รับการ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเต็มตามสิทธิที่มีตามคำพิพากษาของศาล จากนั้นจึงค่อยมอบหมายให้เป็น หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของกองทุนค่าสินไหมทดแทนของรัฐที่จะดำเนินการบังคับไล่เบี้ยให้ผู้กระทำ ความผิดชดใช้คืนแก่กองทุนค่าสินไหมทดแทนในทำนองเดียวกับหน่วยงานฟ้องร้องทางการเงิน (Financial Litigation Unit) หรือ FLU ในสหรัฐอเมริกา

3. แนวทางการบังคับชดใช้ใช้อื่นเพิ่มเติมจากการบังคับคดีกับทรัพย์สินของ ผู้กระทำความผิด

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับตามสิทธิที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนจากจำเลยในคดีอาญานั้น ผู้วิจัยเห็นว่านอกจากจะมีแนวทางในเรื่ององค์กรซึ่งช่วยเหลือ ผู้เสียหายในการใช้สิทธิและบังคับคดีตามสิทธิตามมาตรา 44/1 แล้วรัฐควรแสวงหาแนวทางในการ ขยายฐานของการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลที่สั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้แก่ผู้เสียหายในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำ พิพากษา เนื่องจากในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ส่วนใหญ่จำเลยมักเป็นผู้มีฐานะยากจน ดังนั้นแม้ว่าศาลจะมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายผู้ยื่นคำร้องแล้วก็ตาม ก็ไม่ เป็นที่แน่นอนว่าผู้เสียหายจะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในท้ายที่สุดหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่จำเลยซึ่งต้องคำพิพากษาให้ได้รับโทษจำคุกไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินมีค่าที่อาจจัดการ บังคับคดีได้ ก็ยากที่จะมีญาติพี่น้องเข้าชวนช่วยเยียวยาแก่ผู้เสียหายแทนตัวจำเลย รวมทั้งจำเลย บางส่วนอาจเห็นว่าเมื่อตนต้องโทษจำคุกในเรือนจำแล้วก็ไม่จำเป็นต้องชวนช่วยในการหาทางชดใช้ค่า สินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายอีก

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ารัฐควรสร้างกลไกขยายฐานของการบังคับคดีตามคำพิพากษา ของศาลที่สั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งการขยายฐานของค่าสินไหมทดแทนว่าไม่จำกัดแต่เพียงทรัพย์สินที่เป็น

กรรมสิทธิ์ของจำเลยแต่ควรรวมไปถึงการใช้แรงงานด้วยความสมัครใจของจำเลย และการส่งเสริมให้จำเลยชวนขายชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแม้จะอยู่ระหว่างการจำคุกเพื่อเป็นเหตุในการบรรเทาโทษ (ลดโทษ) อีกทางหนึ่งนอกเหนือไปจากการได้รับผลจากการอภัยโทษ ลดโทษในวโรกาสต่างๆ ในเรื่องนี้ นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒน์โรจน์ (2552 : 114) ได้เสนอมาตรการบังคับคดีเพิ่มเติม อาทิเช่น มาตรการในการบังคับคดีโดยการหักเงินจากการทำงานของนักโทษ หรือในกรณีมาตรการในการกำหนดให้ผู้ถูกคุมประพฤติจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นเงื่อนไขการคุมประพฤติ ในกรณีที่ศาลพิพากษาอรรถลงโทษในคดีอาญาและมีคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ศาลอาจกำหนดให้ผู้ถูกคุมประพฤติจ่ายค่าทดแทนเป็นเงินแต่ละงวดโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้และเหมาะสมกับระยะเวลาการคุมประพฤติเป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติ

สำหรับแนวคิดในการให้จำเลยซึ่งต้องโทษจำคุกจริงหรือไม่ก็ตามสามารถใช้แรงงานโดยสมัครใจเพื่อนำค่าตอบแทนการใช้แรงงานดังกล่าวบางส่วนไปชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายเพิ่มเติมจากการบังคับคดีกับทรัพย์สินอื่นของจำเลยมิใช่แนวคิดใหม่ซ้กทีเดียวเนื่องจากในปัจจุบันมีแนวคิดการให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามกฎหมายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน (กานดา ปานดำ, 2557 : 95 - 96) โดยการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับถือเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นมาตรการแทนโทษปรับซึ่งส่งเสริมแนวคิดให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ แทนที่จะนำไปกักขังแทนค่าปรับ ทั้งนี้ มาตรการให้ผู้กระทำความผิดทำงานแทนค่าปรับนี้ถือเป็นมาตรการที่มีประโยชน์สอดคล้องกับหลักอาชญาวิทยาที่มุ่งเน้นถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและปรับพฤติกรรมผู้กระทำความผิดให้เห็นคุณค่าของตนเองและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

แนวคิดดังกล่าวปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 30/1 ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับ ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่ชนิดบุคคลและไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ หรือถ้าความปรากฏแก่ศาลในขณะที่พิพากษาคดีว่าผู้ต้องโทษปรับรายใดอยู่ในเกณฑ์ที่จะทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ตามมาตรานี้ได้ และถ้าผู้ต้องโทษปรับยินยอม ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้

การพิจารณาคำร้องตามวรรคแรก เมื่อศาลได้พิจารณาถึงฐานะการเงิน ประวัติและสภาพความผิดของผู้ต้องโทษปรับแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้ ทั้งนี้ ภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์การซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริการสังคม การกุศล สาธารณะหรือสาธารณประโยชน์ที่ยินยอมรับดูแล

กรณี ที่ศาลมี คำสั่งให้ ผู้ต้องโทษปรับ ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ ให้ศาลกำหนดลักษณะหรือประเภทของงาน ผู้ดูแลการทำงาน วันเริ่มทำงาน ระยะเวลาทำงาน และจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติ การนับถือศาสนา ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย

อาชีพ สิ่งแวดล้อมหรือสภาพความผิดของผู้ต้องโทษปรับประกอบด้วย และศาลจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้ผู้ต้องโทษปรับปฏิบัติเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดซ้ำอีกก็ได้

ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลว่าพฤติการณ์เกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ของผู้ต้องโทษปรับได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งที่กำหนดไว้นั้นก็ได้ตามที่เห็นสมควร

ในการกำหนดระยะเวลาทำงานแทนค่าปรับตามวรรคสาม ให้นำบทบัญญัติมาตรา 30 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และในกรณีที่ศาลมิได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานติดต่อกันไป การทำงานดังกล่าวต้องอยู่ภายในกำหนดระยะเวลาสองปีนับแต่วันเริ่มทำงานตามที่ศาลกำหนด

เพื่อประโยชน์ในการกำหนดจำนวนชั่วโมงทำงานตามวรรคสาม ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมกำหนดจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน สำหรับงานบริการสังคมหรืองานสาธารณประโยชน์แต่ละประเภทได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา 30/2 ถ้าภายหลังศาลมีคำสั่งอนุญาตตามมาตรา 30/1 แล้ว ความปรากฏแก่ศาลเองหรือความปรากฏตามคำแถลงของโจทก์หรือเจ้าพนักงานว่าผู้ต้องโทษปรับมีเงินพอชำระค่าปรับได้ในเวลาที่ยื่นคำร้องตามมาตรา 30/1 หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลจะเพิกถอนคำสั่งอนุญาตดังกล่าวและปรับ หรือกักขังแทนค่าปรับ โดยให้หักจำนวนวันที่ทำงานมาแล้วออกจากจำนวนเงินค่าปรับก็ได้

ในระหว่างการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับหากผู้ต้องโทษปรับไม่ประสงค์จะทำงานดังกล่าวต่อไป อาจขอเปลี่ยนเป็นรับโทษปรับ หรือกักขังแทนค่าปรับก็ได้ ในกรณีนี้ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้อง โดยให้หักจำนวนวันที่ทำงานมาแล้วออกจากจำนวนเงินค่าปรับ

มาตรา 30/3 คำสั่งศาลตามมาตรา 30/1 และมาตรา 30/2 ให้เป็นที่สิ้นสุด

สำหรับกำหนดระยะเวลาทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ แนวปฏิบัติในการมีคำสั่งให้ทำงานบริการสังคมหรือคำสั่งให้ทำงานสาธารณประโยชน์นั้น เป็นไปตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดจำนวนชั่วโมง ที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวันและแนวปฏิบัติในการให้ทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ และเปลี่ยนสถานที่กักขัง พ.ศ. 2546 โดยระเบียบดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องจำนวนชั่วโมงที่ถือว่าเป็นการทำงานหนึ่งวันไว้ดังนี้

1. การทำงานช่วยเหลือดูแลอำนวยความสะดวก หรือให้ความบันเทิงแก่คนพิการ คนชรา เด็กกำพร้า หรือผู้ป่วยในสถานสงเคราะห์หรือสถานพยาบาล งานวิชาการ หรืองานบริการ ด้านการศึกษา เช่น การสอนหนังสือ การค้นคว้าวิจัย หรือการแปลเอกสาร เป็นต้น จำนวน 2 ชั่วโมง เป็นการทำงานหนึ่งวัน

2. การทำงานวิชาชีพ งานฝีมือ หรืองานที่จะต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญ เช่น งานช่างฝีมือเครื่องยนต์ ก่อสร้าง คอมพิวเตอร์ หรือวิชาชีพอย่างอื่น เป็นต้น จำนวน 3 ชั่วโมง เป็นการทำงานหนึ่งวัน

3. การทำงานบริการสังคม หรือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์อื่นที่ไม่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญ หรืองานอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ เช่น งานทำความสะอาด หรือพัฒนาสถานที่

สาธารณะ งานปลูกป่า หรือดูแลสวนป่า หรือสวนสาธารณะ งานจราจร เป็นต้น จำนวน 4 ชั่วโมง เป็นการทำงานหนึ่งวัน

โดยในกรณีที่มีเหตุสมควรศาลอาจกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานให้ลดน้อยลงได้ ทั้งนี้ ระยะเวลาการทำงานของผู้ต้องโทษปรับในแต่ละวันไม่ควรกำหนดให้เกินวันละ 6 ชั่วโมง การกำหนดระยะเวลา สถานที่ และประเภทของการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ ศาลควรพิจารณาด้วยว่าการทำงานนั้น ต้องไม่ก่อความเสียหายแก่สังคมหรือบุคคลอื่น และต้องไม่ก่อให้เกิดภาระเกินสมควรแก่ผู้ต้องโทษปรับ ทั้งนี้ให้พิจารณาจากวิถีชีวิต การดำรงชีพ การศึกษาเล่าเรียน ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ระยะทางและความสะดวกในการเดินทางในการเดินทางไปทำงาน ควรเป็นผู้เจ็บป่วยหรือเป็นโรคติดต่อร้ายแรง การติดยาเสพติดหรือสุราเรื้อรัง ประวัติในการกระทำความผิดทางเพศ พฤติกรรมในทางก้าวร้าวรุนแรง ปัญหาทางอารมณ์ หรือความบกพร่องทางจิตของผู้ต้องโทษด้วย

มาตรการทำงานบริการสังคมเป็นทางเลือกนี้มีการใช้บังคับในต่างประเทศ อาทิเช่น ในสหรัฐอเมริกามีการกำหนดไว้ในรัฐบัญญัติควบคุมอาชญากรรม (Comprehensive Crime Control Act 1984) เรื่องการนำมาตรการทำงานบริการสังคมมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมต้องอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ เนื่องจากมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเป็นหลักประกันคุ้มครองมิให้จำเลยถูกบังคับใช้แรงงานโดยไม่สมัครใจ โดยศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดเงื่อนไขในการทำงานบริการสังคมให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายได้ หรือในเยอรมนีที่กำหนดไว้ในรัฐบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา (EGStGB) มาตรา 293 โดยกำหนดทางเลือกของการกักขังแทนค่าปรับไว้ว่า การบังคับคดีในส่วนของการกักขังแทนค่าปรับสามารถแทนที่ได้ด้วยการทำงานบริการสังคม (การทำงานนอกที่คุมขัง) ได้ โดยผู้กระทำความผิดสามารถที่จะทำงานบริการสังคมเป็นเวลา 6 ชั่วโมง เพื่อทดแทนการที่จะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับหนึ่งวัน และเมื่อผู้กระทำความผิดได้ทำงานบริการสังคมแล้ว การกักขังแทนค่าปรับก็เป็นอันระงับไป (กานดา ปานดำ, 2557 : 104 - 106)

4. แนวทางประสานการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

การหาแนวทางในการประสานการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยผู้เสียหายเพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนกันนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรเริ่มต้นที่การพิจารณาบททวนวัตถุประสงค์ของมาตรการช่วยเหลือเป็นประการแรก ซึ่งรากฐานที่มาของมาตรการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายทั้งสองกฎหมายนั้นมาจากแนวความคิดการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution) และการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ (Compensation) ภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and

Abuse of Power 1985) โดยในส่วนของมาตรการชดเชยความเสียหายโดยรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีแนวความคิดเบื้องหลังที่สนับสนุนคือ แนวความคิดรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ซึ่งเป็นแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งสะท้อนความจำเป็นที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมในฐานะที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาร้ายแรงซึ่งให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์สุดท้ายของมาตรการเยียวยาความเสียหายทั้งโดยรัฐและโดยผู้กระทำความผิดคือการให้ความช่วยเหลือด้านค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาเพื่อเยียวยาความเสียหายไม่เกินไปกว่าจำนวนความเสียหายที่ได้รับจริง ดังนั้นกลไกของมาตรการเยียวยาความเสียหายทั้งสองทางควรสอดคล้องเป็นกระบวนการเดียวกัน เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินการตั้งแต่กระบวนการใช้สิทธิ การได้รับเงินชดเชยค่าสินไหมทดแทน รวมถึงการสร้างกลไกให้สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาสามารถรับช่วงสิทธิของผู้เสียหายที่ได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ไปฟ้องร้องเรียกเงินคืนจากผู้กระทำผิดอาญาหรือจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อไปได้ เหมือนหนึ่งว่าเงินค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายได้รับตามสิทธิภายใต้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นเพียงเงินที่รัฐให้ความช่วยเหลือตรงจ่ายให้แก่ผู้เสียหายไปก่อนเพื่อเยียวยาความเสียหายในชั้นปฐมภูมิก่อนการดำเนินคดีตามกฎหมายกับผู้กระทำความผิดต่อไป สำหรับแนวคิดนี้ วุฒิสกดิ์ เอมะสุวรรณ (2555 : 114 - 115) เคยเสนอแนะว่า รัฐจำเป็นต้องมีการปรับปรุงมาตรการบังคับคดีอาญา โดยแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 ว่า “เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 หากค่าสินไหมทดแทนนั้นเข้าหลักเกณฑ์ที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นผู้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติดังกล่าว และหากมีการชดเชยตามพระราชบัญญัตินั้นก่อนแล้วต้องนำมาหักกับค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษานี้ โดยค่าสินไหมทดแทนที่อยู่นอกเหนือพระราชบัญญัติดังกล่าว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิบังคับคดีกับผู้กระทำผิดในฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” และเพิ่มเติมข้อความเป็นวรรคสองของมาตรา 50 ดังกล่าวว่า “เมื่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้วให้มีสิทธิไต่เบี่ยเอากับผู้กระทำความผิดในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่ทั้งนี้การใช้สิทธิไต่เบี่ย ต้องไม่กระทบสิทธิของผู้เสียหายในการบังคับคดีเพื่อชำระค่าเสียหายที่ยังไม่ได้รับการชดเชย” โดยการแก้ไขตามข้อเสนอแนะเช่นว่านี้ เป็นการกำหนดให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนตามขอบเขตเฉพาะที่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมสามารถยื่นคำร้องขอรับเงินต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาได้อยู่แล้ว จึงไม่เป็นการเพิ่มภาระแก่รัฐมากเกินไป ทั้งยังทำให้กลไกการช่วยเหลือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นกลไกเดียวกัน และเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

เพื่อให้การใช้สิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เกิดความสอดคล้องไปพร้อมๆกัน ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางเกี่ยวการส่งเสริมให้ผู้เสียหายเข้าถึงการใช้สิทธิตามที่กล่าวมาข้างต้นควรมีการปรับปรุงการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิได้รับการเยียวยาตามกฎหมายทั้งสองฉบับตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวนซึ่งรับแจ้งเหตุ โดยพนักงานสอบสวนควรมีการสอบถามค่าให้การของผู้เสียหายในส่วนของความเสียหายที่ได้รับ พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือในการรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับไว้ประกอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา รวมไปถึงสอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้สิทธิของผู้เสียหายให้ปรากฏไว้ด้วย เพื่อที่พนักงานอัยการจะได้เสนอข้อเท็จจริงในส่วนนี้ในคำฟ้องต่อศาลว่าผู้เสียหายเคยได้รับการเยียวยาหรือขอรับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แล้วหรือไม่ และผู้เสียหายยังมีความเสียหายที่ไม่ได้รับการเยียวยาเข้าหลักเกณฑ์และผู้เสียหายมีความประสงค์ที่จะเรียกร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ด้วยหรือไม่ เพื่อให้ศาลได้คำนึงถึงความประสงค์ของผู้เสียหายและจัดให้จำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้มีโอกาสไกล่เกลี่ยความเสียหายและชวนชวยหาค่าสินไหมทดแทนเพื่อบรรเทาผลร้ายให้แก่ผู้เสียหาย อันจะเป็นข้อเท็จจริงประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล และเพื่อเชื่อมโยงแนวทางการจัดให้มีองค์กรผู้รับผิดชอบช่วยเหลือการใช้สิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านคดีอาญา ปุริมปรัชญ์ จันทร์กองกวิน (สัมภาษณ์, 2561) เสาวนีย์ ขำสำอางค์ (สัมภาษณ์, 2561) สุนทรีย์ รังผึ้ง (สัมภาษณ์, 2561) และสุริภรณ์ ธีระนุกูล (สัมภาษณ์, 2561) มีความเห็นเป็นไปในทางเดียวกันว่าในขั้นของการพิจารณาสิทธิและการบังคับค่าสินไหมทดแทนที่ศาลสั่งให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 ควรมีหน่วยงานช่วยเหลือผู้เสียหายในการดำเนินการ และหน่วยงานดังกล่าวควรเป็นหน่วยงานเดียวกับองค์กรผู้รับผิดชอบตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม) โดยก่อนที่ศาลจะเริ่มการพิจารณาตามคำร้องขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ศาลควรสอบถามผู้เสียหายและแจ้งให้ทราบถึงสิทธิการเรียกร้องค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 พร้อมทั้งกำหนดให้หน่วยงานราชการที่เป็นองค์กรผู้รับผิดชอบในการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 เข้าร่วมในการพิจารณาเช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่คุมประพฤติในขั้นของการสืบเสาะพินิจความประพฤติของจำเลยก่อนศาลพิพากษา ทั้งนี้เพื่อให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลการใช้สิทธิของผู้เสียหายตามบทกฎหมายทั้งสองเข้าด้วยกัน

สรุป

การศึกษาในบทที่ 4 เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 สรุปได้ว่าจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบสภาพปัญหาของการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ของผู้เสียหายในด้านการเข้าถึงสิทธิซึ่งในบางคดีพนักงานอัยการไม่สามารถทำการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบได้ทันหากจำเลยให้การรับสารภาพและศาลมีคำพิพากษาไปในคราวเดียวกัน รวมถึงผู้เสียหายมิได้เก็บรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับความเสียหายที่ได้รับเพื่อเป็นหลักฐานประกอบการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน และพบปัญหาจากการที่ไม่มีองค์กรผู้รับผิดชอบในการใช้สิทธิของผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายยังคงต้องเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการจัดเตรียมคำร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 การสืบพยานในชั้นพิจารณา และการบังคับคดี ซึ่งผู้เสียหายมีความจำเป็นในการจัดหาทนายความเข้าช่วยดำเนินการทางกฎหมายโดยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้วยตนเอง ทั้งที่ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าทำที่สุดแล้วแม้ศาลจะมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามที่ผู้เสียหายเรียกร้องแล้วก็ตาม จำเลยจะดำเนินการตามคำพิพากษานั้นหรือไม่ เนื่องจากจำเลยในคดีอาญาส่วนมากแล้วเป็นผู้มีฐานะยากจน และที่สำคัญพบว่าการใช้สิทธิของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งมีช่องทางในการใช้สิทธิแยกจากกันโดยไม่ตัดสิทธิซึ่งกันและกัน จึงทำให้ผู้เสียหายบางรายใช้สิทธิช้าช้อนและได้รับค่าสินไหมทดแทนจากทั้งสองมาตรการเกินไปกว่าค่าเสียหายที่ได้รับจริง เนื่องจากปัจจุบันการใช้สิทธิตามบทบัญญัติกฎหมายทั้งสองฉบับยังไม่มี การเชื่อมโยงฐานข้อมูลกัน ยังคงขึ้นอยู่กับว่าผู้เสียหายจะเปิดเผยถึงการใช้สิทธิของตนหรือไม่

สำหรับผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 นั้น พบว่าแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่พบในกระบวนการใช้สิทธิในปัจจุบัน ประกอบไปด้วย แนวทางเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ผู้เสียหายเข้าถึงการใช้สิทธิ ซึ่งต้องอาศัยการให้ความช่วยเหลือแนะนำหลักการให้สิทธิให้ผู้เสียหายทราบตั้งแต่ขั้นของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล แนวทางการจัดให้มีองค์กรผู้รับผิดชอบช่วยเหลือการใช้สิทธิของผู้เสียหาย ทั้งในกระบวนการใช้สิทธิตลอดรวมไปถึงชั้นบังคับคดี เพื่อสร้างความมั่นใจในโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้จริง แนวทางการบังคับคดีใช้อย่างอื่นเพิ่มเติมจากการบังคับคดีกับทรัพย์ของผู้กระทำความผิด อาทิเช่น การใช้แรงงานด้วยความสมัครใจเพื่อนำค่าตอบแทนที่ได้ชดเชยเป็นค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ในขณะที่ผู้กระทำความผิดตกเป็นนักโทษในเรือนจำ ในลักษณะเทียบเคียงกับแนวทางการใช้แรงงานโดยสมัครใจแทนการกักขังแทนค่าปรับ และทำที่สุดคือ แนวทางประสานการใช้สิทธิตามประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่า
ทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้ข้อมูลในการใช้สิทธิ
สอดคล้องไม่ซ้ำซ้อนกัน รวมถึงการกำหนดให้รัฐสามารถรับช่วงสิทธิเรียกเอาค่าตอบแทนที่ได้จ่าย
ให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่
จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เอาจากผู้กระทำความผิดในภายหลัง เพื่อที่จะทำให้กลไกมาตรการ
ช่วยเหลือผู้เสียหายตามบทบัญญัติทั้งสองเกิดประสิทธิภาพและลดภาระด้านงบประมาณของภาครัฐ
ให้ได้มากที่สุด

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิมาจัดระเบียบแล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลัก หลังจากนั้นจึงนำมาสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยไว้จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย 1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในฐานะมาตรการเยียวยาหลัก เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าตอบแทนเพื่อความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และ 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จนกระทั่งได้ข้อค้นพบใหม่สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง สามข้อดังกล่าวข้างต้น ในบทนี้จะได้นำเสนอสรุปผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าว เพื่อพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะคุ้มครองประโยชน์ของผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างแท้จริง พร้อมกันนั้นจะนำเสนอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อที่จะทำให้ข้อค้นพบจากการวิจัยนี้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

สรุป

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สรุปได้ว่าจากการทบทวนวรรณกรรมและบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 พบว่ามีความแตกต่างกันบางประการเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การใช้สิทธิและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่สามารถเรียกร้องได้ แต่บทบัญญัติกฎหมายทั้งสองฉบับไม่มีการบัญญัติให้ตัดสิทธิซึ่งกันและกัน ผู้เสียหายจึงสามารถใช้สิทธิเรียกร้องตามบทบัญญัติทั้งสองได้ โดยกฎหมายเพียงแต่กำหนดให้คำนึงถึงโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาอย่างอื่นมาประกอบดุลพินิจในการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนด้วย อย่างไรก็ตามก็

บทบัญญัติกฎหมายทั้งสองฉบับยังมีได้มีส่วนเชื่อมโยงกันหรือกำหนดทิศทาง การบังคับใช้มาตรการ เยียวยาผู้เสียหายทั้งสองระบบให้มีการดำเนินไปอย่างคู่ขนาน หรือกำหนดให้ผู้เสียหายดำเนินการตาม มาตรการใดเป็นหลักก่อนและมาตรการใดเป็นส่วนเสริม ทำให้การเลือกใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหาย ขึ้นกับปัจจัยของการรับทราบถึงสิทธิ ความสะดวกรวดเร็วและความยืดหยุ่นในการใช้สิทธิ รวมไปถึง โอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนในความเป็นจริง ซึ่งหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิตาม พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีความแตกต่างกัน บางประการ เช่น การจำกัดจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับ และข้อจำกัดเรื่อง ระยะเวลาในการใช้สิทธิ นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการ ดำเนินคดีอาญาทั้งในท้องที่กรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัดได้สะท้อนถึงอุปสรรคปัญหาหลาย ประการเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 อาทิเช่น การไม่ทราบถึงสิทธิตาม กฎหมาย การขาดความเข้าใจในการรวบรวมเอกสารหลักฐานและการจัดทำคำร้องขอเป็นหนังสือ ข้อจำกัดในด้านกำหนดเวลาการยื่นคำร้องในบางลักษณะคดี การขาดทุนทรัพย์ในการจัดหา ทนายความเพื่อช่วยเหลือระหว่างกระบวนการใช้สิทธิในศาล รวมไปถึงความไม่มั่นใจในการได้รับชำระ ค่าสินไหมทดแทนในท้ายที่สุด ซึ่งอาจทำให้ผู้เสียหายอาจเลือกใช้สิทธิทั้งตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งหากพฤติการณ์ข้อเท็จจริงในการ ใช้สิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายฉบับหนึ่งมิได้ปรากฏระหว่างกระบวนการพิจารณาสีทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายอีกฉบับ ก็อาจทำให้ผู้เสียหายได้รับประโยชน์ซ้ำซ้อนมากกว่าความเสียหายที่ ได้รับและก่อให้เกิดภาระด้านงบประมาณของภาครัฐเกินกว่ากรณีจำเป็น

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 สรุปได้ว่าจากการทบทวนวรรณกรรมและการ สัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบสภาพปัญหา ของการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ของผู้เสียหายในด้านการ เข้าถึงสิทธิ กล่าวคือ ในบางคดีพนักงานอัยการไม่สามารถทำการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบได้ทันใน กรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพและศาลมีคำพิพากษาไปในคราวเดียวกัน รวมถึงบางครั้งผู้เสียหายมิได้ เก็บรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับความเสียหายที่ได้รับเพื่อเป็นหลักฐานประกอบการเรียกร้องค่าสินไหม ทดแทน นอกจากนี้ยังพบปัญหาจากการที่ไม่มียกย่องผู้รับผิดชอบในการใช้สิทธิของผู้เสียหาย โดย ผู้เสียหายยังคงต้องเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการจัดเตรียมคำร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งผู้เสียหายมีความจำเป็นในการจัดหา ทนายความเข้าช่วยดำเนินการทางกฎหมายในชั้นพิจารณาและการบังคับคดีโดยรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ด้วยตนเอง ทั้งที่ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าท้ายที่สุดแล้วแม้ศาลจะมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนตามที่ผู้เสียหายเรียกร้องแล้ว จำเลยจะดำเนินการตามคำพิพากษานั้นหรือไม่ เนื่องจากจำเลย ในคดีอาญาส่วนมากแล้วเป็นผู้มีฐานะยากจน และที่สำคัญพบว่าการใช้สิทธิของผู้เสียหายตาม พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งมีช่องทางในการใช้

สิทธิแยกจากกันโดยไม่ตัดสิทธิซึ่งกันและกัน จึงทำให้ผู้เสียหายบางรายใช้สิทธิซ้ำซ้อนและได้รับค่าสินไหมทดแทนจากทั้งสองมาตรการเกินไปกว่าค่าเสียหายที่ได้รับจริง เนื่องจากปัจจุบันการใช้สิทธิตามบทบัญญัติกฎหมายทั้งสองฉบับยังไม่มีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลกัน ยังคงขึ้นอยู่กับว่าผู้เสียหายจะเปิดเผยถึงการใช้สิทธิของตนให้หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายทราบหรือไม่

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 สรุปได้ว่าจากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่าแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่พบในกระบวนการใช้สิทธิในปัจจุบัน ประกอบไปด้วย แนวทางเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ผู้เสียหายเข้าถึงการใช้สิทธิซึ่งต้องอาศัยการให้ความช่วยเหลือและแนะนำหลักการใช้สิทธิให้ผู้เสียหายทราบตั้งแต่ขั้นของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล แนวทางการจัดให้มีองค์กรผู้รับผิดชอบช่วยเหลือการใช้สิทธิของผู้เสียหายทั้งในกระบวนการใช้สิทธิตลอดรวมไปถึงขั้นบังคับคดี เพื่อสร้างความมั่นใจในโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้จริง แนวทางการบังคับคดีใช้อย่างอื่นเพิ่มเติมจากการบังคับคดีกับทรัพย์ของผู้กระทำความผิด อาทิเช่น การใช้แรงงานด้วยความสมัครใจเพื่อนำค่าตอบแทนที่ได้ชดเชยเป็นค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในขณะที่ผู้กระทำความผิดตกเป็นนักโทษในเรือนจำ ในลักษณะเทียบเคียงกับแนวทางการใช้แรงงานโดยสมัครใจแทนการกักขังแทนค่าปรับ และท้ายที่สุดคือ แนวทางประสานการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้ข้อมูลในการใช้สิทธิสอดคล้องไม่ซ้ำซ้อนกัน รวมถึงการกำหนดให้รัฐสามารถรับช่วงสิทธิเรียกเอาค่าตอบแทนที่ได้จ่ายให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เอาจากผู้กระทำความผิดในภายหลังเพื่อที่จะทำให้กลไกมาตรการช่วยเหลือผู้เสียหายตามบทบัญญัติทั้งสองเกิดประสิทธิภาพและลดภาระด้านงบประมาณของภาครัฐให้ได้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมาย

1.1 พิจารณาแก้ไขบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเพิ่มเติมหน้าที่ของพนักงานสอบสวนว่าในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เช่นเดียวกับบทบัญญัติมาตรา 6/1 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

1.2 พิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการยื่นร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและบทบัญญัติพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้มาตรการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาดำเนินไปอย่างสอดคล้องกัน ตั้งแต่กระบวนการแจ้งสิทธิ การพิจารณาคำร้อง องค์กรผู้พิจารณามีคำสั่ง องค์กรช่วยเหลือผู้เสียหายในการบังคับตามคำสั่ง

1.3 พิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการยื่นร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและบทบัญญัติพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อกำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจไล่เบียดเอาค่าเสียหายที่ได้จ่ายให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เอาจากผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลได้ ทั้งนี้โดยรัฐต้องรับฟังข้อต่อสู้หรือข้อโต้แย้งของฝ่ายจำเลยประกอบการกำหนดจำนวนเงินที่รัฐจะไล่เบียด เพื่อให้มาตรการเยียวยาความเสียหายโดยรัฐเป็นช่องทางในการดูแลเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในเบื้องต้นในฐานะที่รัฐมีหน้าที่คุ้มครองดูแลพลเมืองของตน จากนั้นในท้ายที่สุดผู้ที่สมควรมีบทบาทหลักในการรับผิดชอบต่อความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับคือผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อไม่ให้รัฐต้องรับภาระด้านงบประมาณในการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมมากจนกระทบต่อการใช้งบประมาณในการพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ

1.4 สร้างกลไกเชื่อมโยงฐานข้อมูลการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 รวมถึงข้อมูลผลการพิจารณาคำร้องที่เกี่ยวข้องโดยองค์กรผู้รับผิดชอบตามกฎหมาย และการได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย เพื่อประโยชน์ในการที่หน่วยงานของรัฐจะไล่เบียดเอาค่าเสียหายที่ได้จ่ายให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เอาจากผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล ตามที่กล่าวมาข้างต้น

1.5 พิจารณาแก้ไขบทบัญญัติโดยหากความปรากฏในเวลาต่อมาว่าผู้เสียหายจงใจปิดบังข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นเหตุให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนซ้ำซ้อนเกินกว่าความเสียหายที่ได้รับ ให้คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามีอำนาจแจ้งให้ผู้เสียหายคืนค่าตอบแทนที่ได้รับตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้แก่กระทรวงยุติธรรม ตามหลักกฎหมายแพ่งเรื่องลาภมิควรได้

2. ข้อเสนอแนะด้านการปฏิบัติการ

2.1 ส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนแจ้งผู้เสียหายทราบถึงสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในโอกาสแรกเมื่อผู้เสียหายหรือทายาทเข้าแจ้งความร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด โดยพนักงานสอบสวนควรแนะนำให้ผู้เสียหายทราบว่าต้องมีการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการพิสูจน์ค่าเสียหายที่ได้รับจาก

การกระทำผิดอาญาอย่างไรบ้าง รวมถึงมีการบันทึกค่าให้การของผู้เสียหายเกี่ยวกับความประสงค์ใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายที่ได้รับ และจำนวนเงินค่าเสียหายที่เกี่ยวข้องเท่าที่เป็นไปได้ เพื่อให้ปรากฏข้อมูลดังกล่าวเป็นหลักฐานในสำนวนการสอบสวนด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับพนักงานอัยการในการเสนอข้อเท็จจริงดังกล่าวต่อศาล และช่วยให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งในโอกาสต่อไปได้

2.2 ส่งเสริมให้พนักงานอัยการยึดถือปฏิบัติตามหนังสือเวียนสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0027(ปม)/ว 54 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554 เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 อย่างเคร่งครัด โดยเมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องและยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ไม่ว่าจะมีการสืบพยานในชั้นศาลหรือไม่ พนักงานอัยการควรมีหนังสือแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงสิทธิดังกล่าว และควรระบุไว้ในตอนท้ายของหนังสือแจ้งสิทธิด้วยว่า “หากพนักกำหนดระยะเวลาการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้ว ก็ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะไปดำเนินการฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยเป็นคดีแพ่ง ภายใต้เงื่อนไขอายุความทางแพ่ง” เพื่อให้ผู้เสียหายทราบว่ายังมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วยกระบวนการทางกฎหมายอย่างอื่น ในกรณีที่พนักกำหนดระยะเวลายื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ด้วย

2.3 ในการพิจารณาคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ หากคดีได้จำเลยให้การรับสารภาพ และศาลเห็นว่าผู้เสียหายยังไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากจำเลย หรือได้รับการเยียวยาบ้างแล้วแต่น่าจะยังไม่สมควรแก่พฤติการณ์ ศาลควรเลื่อนการอ่านคำพิพากษาพร้อมแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิและหากผู้เสียหายประสงค์จะได้รับการเยียวยาจากจำเลยก็ให้รับดำเนินการยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลาที่ศาลกำหนดเสียก่อน โดยให้ความสำคัญกับการนำเอาพฤติการณ์การบรรเทาผลร้ายโดยจำเลยมาประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของจำเลย เพื่อส่งเสริมให้จำเลยชวนชวยในการบรรเทาผลร้ายเพื่อเยียวยาความรู้สึกสูญเสียให้แก่ผู้เสียหาย

2.4 ในคดีที่ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ศาลควรสอบถามผู้เสียหายว่าผู้เสียหายได้ดำเนินการเรียกร้องค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ด้วยหรือไม่ หรือเคยได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายดังกล่าวเป็นจำนวนเท่าใด แล้วบันทึกไว้ในสำนวนคดีเพื่อเป็นดุลพินิจในการพิจารณามีคำสั่งคำร้อง เพื่อมิให้การใช้สิทธิของผู้เสียหายซ้ำซ้อนมากไปกว่าความเสียหายที่ได้รับจริง

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

รัฐควรเตรียมความพร้อมด้านข้อมูลสถิติเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม และกรมบังคับคดีควรจัดเก็บข้อมูลสถิติในลักษณะที่มีการเชื่อมโยงกันในเรื่องจำนวนร้อยละของผู้ใช้สิทธิความบกพร่องที่ทำให้ผู้เสียหายไม่อาจได้รับชดใช้ตามสิทธิทั้งในชั้นการพิจารณาคำร้องและชั้นของการบังคับคดี จำนวนร้อยละของคำร้องที่ผู้เสียหายได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเป็นจริง

ระยะเวลาในการพิจารณาจนกระทั่งศาลมีคำสั่งและบังคับตามสิทธิ เพื่อสะท้อนประสิทธิภาพของการบังคับใช้มาตรการเยียวยาผู้เสียหายโดยผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาความเป็นไปได้ในการกำหนดหน่วยงานผู้มีอำนาจช่วยเหลือในการบังคับตามคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในทำนองเดียวกับ หน่วยงานฟ้องร้องทางการเงิน (Financial Litigation Unit หรือ FLU) ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานใดๆภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรมนอกเหนือไปจากกรมบังคับคดี และเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการกำหนดมาตรการบังคับคดีตามคำสั่งคำร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพิ่มเติม อาทิเช่น มาตรการในการบังคับคดีโดยการหักเงินจากการทำงานของนักโทษ หรือในกรณีมาตรการในการกำหนดให้ผู้ถูกคุมประพฤติจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นเงื่อนไขการคุมประพฤติ หรือในกรณีที่ศาลพิพากษาการลงโทษในคดีอาญาและมีคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ศาลอาจกำหนดให้ผู้ถูกคุมประพฤติจ่ายค่าทดแทนเป็นเงินแต่ละงวดโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้และเหมาะสมกับระยะเวลาการคุมประพฤติเป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติ ตามแนวทางที่ นิธิพัฒน์ เรืองวิวัฒน์ โรจน์ (2552 : 114) ได้เสนอไว้ รวมถึงแนวความคิดการให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามกฎหมายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ตามแนวทางที่ กานดา ปานดำ (2557 : 95 - 96) ได้เสนอไว้ โดยการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับถือเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นมาตรการแทนโทษปรับซึ่งส่งเสริมแนวคิดให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ แทนที่จะนำไปกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามาตรการให้ผู้กระทำความผิดทำงานแทนค่าปรับนี้ถือเป็นมาตรการที่มีประโยชน์สอดคล้องกับหลักอาชญาวิทยาที่มุ่งเน้นถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและปรับพฤติกรรมผู้กระทำความผิดให้เห็นคุณค่าของตนเองและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าในโอกาสข้างหน้าควรมีการต่อยอดการวิจัยในเรื่องกลไกการขยายฐานของการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลที่สั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้แก่ผู้เสียหายซึ่งจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับตามสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญามากยิ่งขึ้น อาทิเช่น การขยายฐานของค่าสินไหมทดแทนซึ่งไม่ควรจำกัดแต่เพียงทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยแต่ควรรวมไปถึงการใช้แรงงานด้วยความสมัครใจของจำเลย และการส่งเสริมให้จำเลยชวนขยายชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแม้จะอยู่ระหว่างการจำคุกเพื่อเป็นเหตุในการบรรเทาโทษ (ลดโทษ) อีกทางหนึ่งนอกเหนือไปจากการได้รับผลจากการอภัยโทษ ลดโทษในวโรกาสต่างๆ

ผู้วิจัยเชื่อว่าแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ดังที่กล่าวมาในงานวิจัยนี้สามารถส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 และจะเป็นข้อมูลให้แก่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะคุ้มครองประโยชน์ของผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

หนังสือ

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ : บริษัท ศิริวัฒนา
อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), 2556.

สุดสงวน สุธีสร. เหยื่ออาชญากรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2543.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ระมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง). พิมพ์ครั้งที่ 10,
กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2553.

วารสาร

บรรหาร กำลา. “สรุปสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการ
ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน”, จลนิตี. ปีที่ 3 (ฉบับที่ 3), พฤษภาคม-มิถุนายน 2549. หน้า
25-31.

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. “สิทธิของเหยื่อ : กรณีเด็ก”, บทบัญญัติ. 48, มกราคม 2535. หน้า
111.

วิทยานิพนธ์

กขพร รังษิณโนดร. “ปัญหาองค์กรผู้ใช้อำนาจในการวินิจฉัยสิทธิของจำเลยที่ได้รับการเยียวยาตาม
พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
พ.ศ. 2544”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์,
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558.

กานดา ปานดำ. “การบังคับโทษปรับ : ศึกษากรณีบังคับให้ทำงานแทนค่าปรับ”. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557.

ชนัญญา กิจทวี. “การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ”.
วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต, 2546.

นภาพร สุทธิวงษ์. “การจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด
ทางอาญา : ศึกษาผลกระทบต่อสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน”. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555.

นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒนโรจน์. “การยื่นคำร้องขอบังคับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวกับ
คดีอาญา”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์,
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2552.

- พัชราภรณ์ ภูสุวรรณ. “การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. “ผู้เสียหายในคดีอาญา : การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- วุฒิสักดิ์ เอมะสุวรรณ. “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา : ศึกษาการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555.
- สกล นิตาร์ตัน. “กฎหมายอาญาและการลงโทษที่เหมาะสม : แนวความคิดทางด้านปรัชญาและความยุติธรรมทางสังคม”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- สุภกิจ เจริญเวช. “การช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้เสียหายที่ได้รับการช่วยเหลือในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารงานยุติธรรม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- เสวก ภาศักดิ์. “สิทธิได้รับค่าตอบแทนจากรัฐของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรา 245 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2540”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2543.
- อนิวรรณ ม่วงวิเศษ. “บทบาทของอัยการสูงสุดในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553.

รายงานการวิจัย

- กฤษฎา ภูวรักษ์. “ปัญหาในการพิจารณาคำร้องขอให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา”. ผลงานส่วนบุคคล, การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10, สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม, 2555.
- นพพร วิวัฒนาภรณ์. “ปัญหาการเข้าถึงสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา”. ผลงานส่วนบุคคล, การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10, สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม, 2555.
- ประยุทธ์ เพชรคุณ. “ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลยุติธรรมในเขตจังหวัดนนทบุรี”. สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารงานยุติธรรม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.

วีระพล ตั้งสุวรรณ. “การคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม”. งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหาร กระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.), วิทยาลัยการยุติธรรม, กระทรวงยุติธรรม, 2539.

สุทธิพล ทวีชัยการ และอารยะ ธีรภัทรานันท์. “การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย”. รายงานสรุปผลการวิจัย, สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด, 2548.

อนันต์ ลิขิตธนสมบัติ. “มาตรการการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดในคดีสิ่งแวดล้อม”. ผลงานส่วนบุคคล, การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 13, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, สำนักงานศาลยุติธรรม, 2557.

เอกสารวิจัย

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ. “อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม : ปัญหาอุปสรรคและแนวทางควบคุม”. เอกสารวิชาการ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2531.

สุชาติ จันทร์พวง และคณะ. “ปัญหาการเข้าถึงสิทธิของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1”. โครงการพัฒนาระบบงานกฎหมาย การฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนานิติกรระดับต้น (พ.ต.ก.) รุ่นที่ 2, สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม, 2555.

สัมภาษณ์

จิรัฏฐ์ เสรีกุล, รองอัยการจังหวัดพัทธยา. สัมภาษณ์. 15 มีนาคม 2561.

ชัยภัทร ทั้งทอง, รองอัยการจังหวัดนครนายก. สัมภาษณ์. 3 มีนาคม 2561.

ณัฐพล จารุวรรณ, รองอัยการจังหวัดคดีเยาวชนและครอบครัวพทุมธานี. สัมภาษณ์. 14 มีนาคม 2561.

เบญจพร วัชรวุฒิชัย, อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด. สัมภาษณ์. 21 มีนาคม 2561.

ปาริชาติ สังฆมาศ, รองอัยการจังหวัดสมุทรปราการ. สัมภาษณ์. 12 มีนาคม 2561.

บุริมปรัชญ์ จันทร์ทองกวิน, รองอัยการจังหวัดคดีศาลแขวงอุบลราชธานี. สัมภาษณ์. 11 มีนาคม 2561.

สนอง เอี่ยมเสวต, อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด. สัมภาษณ์. 5 มีนาคม 2561.

สุนทรีย์ รังผึ้ง, อัยการจังหวัดผู้ช่วย. สัมภาษณ์. 6 มีนาคม 2561.

สุริภรณ์ ธีระนุกูล, รองอัยการจังหวัดนครสวรรค์. สัมภาษณ์. 9 มีนาคม 2561.

เสาวนีย์ ขำสอวงศ์, รองอัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สัมภาษณ์. 9 มีนาคม 2561.

อินทราพร จันทร์สว่าง, รองอัยการจังหวัดบุรีรัมย์. สัมภาษณ์. 15 มีนาคม 2561.

กฎหมาย

“ประกาศสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เรื่อง แบบบันทึกการแจ้งสิทธิและแบบรับคำขอ การขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา และแบบบันทึกการแจ้งสิทธิและแบบรับคำขอ การขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2559”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 (ฉบับพิเศษ 31 ง), 27 มกราคม 2560, หน้า 7.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, สำนักงาน. “สถิติผู้ยื่นคำขอ (ผู้เสียหาย) เปรียบเทียบสถิติการรับแจ้งความคดีอาญา (กลุ่ม2) ของ สตช. (ภาพรวม) ประจำเดือน ธันวาคม 2560”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_5/2561/CHART_2Police-Ocipa_Overview/61.03-Dec.60Police-Ocipa_Overview.pdf, 2561 ก.

ช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, สำนักงาน. “สถิติสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ประจำเดือน กันยายน 2560”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_5/2560/CHART_1PresentsMinister/2560/02-60-09_PresentsMinister.pdf, 2561 ข.

ช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, สำนักงาน. “สถิติสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ประจำเดือน ธันวาคม 2560”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_5/2561/CHART_1PresentsMinister/2561/03-61-12.60_PresentsMinister.pdf, 2561 ค.

ณภัทร สร้อษฐ์ และคณะ. “รายงานสรุปประมวลผลการศึกษิตตามขอบเขตแนวทางการดำเนินงานโครงการวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายเงินค่าตอบแทนการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในคดีอาญา : กรณีการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาของประเทศไทยปุ่น”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_5/2560/Research/Research_06-57.pdf, 2561.

ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. “ทฤษฎีการลงโทษ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_6.pdf, 2560.

“แนวคิดและทฤษฎีสันับสนุนการสืบสวน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

http://www.csd.go.th/dimensions_csd/4dimensions-3.pdf, 2561.

“ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<http://deka.supremecourt.or.th/>, 2561.

- “รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษา แนวทางการให้ผู้กระทำความผิดหรือหน่วยงานใน
กระบวนการยุติธรรมร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย : กรณีรัฐจ่ายค่าตอบแทน
ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้
จาก :
http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_5/2560/Research/Research_03-53.pdf, 2561.
- ศาลยุติธรรม, สำนักงาน. “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
http://www.oja.coj.go.th/doc/data/oja/oja_1498644686.pdf, 2560.
- “สรุปคำพิพากษาจำคุก “บุญทรง-ภูมิ-เสียเปียง” ชายข่าวจีทูเจียะ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<http://www.posttoday.com/politic/news/511041>, 2561.
- อัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม, สำนักงาน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<http://www.srk-ju.ago.go.th/index.php/2013-06-11-07-06-55>, 2560.
- อัยการสูงสุด, สำนักงาน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
http://www.ogad.ago.go.th/dagsu/index.php?option=com_content&view=article&id=155&Itemid=72, 2561.

ผนวก ก

หนังสือเวียนของสำนักงานอัยการสูงสุด เรื่อง แนวทางปฏิบัติ
ในการดำเนินการเพื่อขอให้จำเลยคดีใช้ค่าสินไหมทดแทน
และแบบหนังสือแจ้งสิทธิเรียกร้อง
ค่าสินไหมทดแทน

ที่ อส ๐๐๒๗(ปผ)/ ว ๕๕

สำนักงานอัยการสูงสุด

ถนนหน้าหีบเผย กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๔/๑ และมาตรา ๔๔/๒

เรียน รองอัยการสูงสุด ผู้ตรวจการอัยการ คณะที่ปรึกษาอัยการสูงสุด อธิบดีอัยการ อธิบดีอัยการภาค อัยการพิเศษฝ่าย เลขานุการอัยการสูงสุด อัยการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานอำนวยการ ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาระบบบริหาร ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้อำนวยการสำนักฝึกอบรม และผู้อำนวยการสำนักงานตรวจสอบภายใน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน จำนวน ๑ ฉบับ

โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๔/๑ และ มาตรา ๔๔/๒ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๔) พ.ศ. ๒๕๔๘ มาตรา ๓ กำหนดให้ผู้เสียหายในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ซึ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว มิได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในเรื่องนี้ไว้

สำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้กำหนดแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ ดังนี้

๑. ในคดีที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๔/๑ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องและยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลไม่ว่าจะมีการสืบพยานในชั้นศาลหรือไม่ก็ตาม ให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีหนังสือแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยโดยทันที ในกรณีที่มีการสืบพยานให้แจ้งก่อนวันสืบพยานหรือในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้แจ้งก่อนวันที่ศาลมีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีพร้อมกับสอบถามด้วยว่าผู้เสียหายมีความประสงค์จะยื่น คำร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามสิทธิดังกล่าวหรือไม่ ตามแบบหนังสือแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย เว้นแต่คดีฟ้องด้วยวาทาและคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลและจำเลยให้การรับสารภาพ ซึ่งศาลมี คำวินิจฉัยชี้ขาดคดีภายในระยะเวลาที่ไม่อาจแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิดังกล่าวได้ทัน

.../๒. หากผู้เสียหายมาพบ

๒. หากผู้เสียหายมาพบพร้อมกับแจ้งความประสงค์ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยดังกล่าวในข้อ ๑.

๒.๑ ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หากเห็นสมควรรับดำเนินการ ให้ลงรับในสารบบและบัญชีความแฟ่งในวันที่รับดำเนินการและส่งข้อมูลให้สำนักงานที่ดำเนินคดีแพ่งทราบ ให้พนักงานอัยการที่ดำเนินคดีอาญา ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากผู้เสียหายให้ดำเนินคดีในส่วนแพ่งทำคำร้องยื่นต่อศาลที่พิจารณาคดีนั้นก่อนวันสืบพยานหรือในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ยื่นคำร้องต่อศาลก่อนศาลมีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดี แต่หากเห็นว่าคดีมีความยุ่งยากซับซ้อนสมควรที่จะต้องดำเนินคดีเป็นคดี ส่วนแพ่งโดยเฉพาะให้ทำความเห็นตามลำดับชั้นเสนออธิบดีอัยการ สำนักงานคดีอาญาหรืออธิบดีอัยการภาค แล้วแต่กรณี เพื่อโอนเรื่องไปให้สำนักงานที่ดำเนินคดีแพ่งดำเนินการต่อไป เมื่อมีการโอนเรื่องไปแล้วให้มีหนังสือแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงเหตุที่ไม่อาจยื่นคำร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามสิทธิดังกล่าวในคดีอาญาด้วย

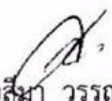
สำหรับในกรุงเทพมหานครให้สำนักงานที่ดำเนินคดีอาญา จัดตั้งสารบบและบัญชีความแฟ่งเพื่อรองรับคดีประเภทดังกล่าวด้วย

การดำเนินคดีในส่วนแพ่งให้นำระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการมาใช้บังคับโดยอนุโลม

๒.๒ ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ใช่เป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐให้พนักงานอัยการที่ดำเนินคดีอาญาส่งเรื่องพร้อมสำเนาคำฟ้องให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ดำเนินการ ทั้งนี้ ให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนพิจารณาดำเนินการตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบและถือปฏิบัติ

ขอแสดงความนับถือ

(นายสีมา วรรณโกวิท)

รองอัยการสูงสุด ปฏิบัติราชการแทน
อัยการสูงสุด

สำนักงานวิชาการ

โทร. ๐-๒๑๔๒-๑๔๖๖

โทรสาร ๐-๒๑๔๓-๙๔๘๙ E-mail : eva@ago.go.th

(แบบหนังสือแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน)

สำนักงานอัยการ.....

วันที่.....

เรื่อง แจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

เรียน.....

ด้วยท่านเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาตามสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจ
ที่.....ระหว่าง.....ผู้กล่าวหาหรือ
 ผู้เสียหาย.....ผู้ต้องหา ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 มาตรา ๔๔/๑ บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่
 ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหาย
 ในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลยโดยยื่นคำร้องต่อศาลก่อนเริ่มสืบพยานหรือก่อนศาลมี
 คำวินิจฉัยชี้ขาดคดี

บัดนี้ พนักงานอัยการ.....ได้ยื่นฟ้อง.....ผู้ต้องหา
 เป็นจำเลยต่อศาล.....และศาลได้กำหนดวันนัดสืบพยาน/ฟังคำพิพากษา
 วันที่.....เวลา.....น. ดังนั้น หากท่านมีความประสงค์จะดำเนินการ
 ในเรื่องดังกล่าว ขอให้แจ้งและไปพบพนักงานอัยการ.....ณ สำนักงาน
ก่อนวันที่กำหนด พร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านและ
 หลักฐานเกี่ยวกับความเสียหายและค่าสินไหมทดแทน (ถ้ามี)

ขอแสดงความนับถือ

()

พนักงานอัยการ.....

สำนักงานอัยการ.....

โทร.....

โทรสารE-mail :

ผนวก ข

ตัวอย่างแบบคำร้องเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

○ (๗)

คำร้อง

เรียกค่าเสียหายตาม ป.วิอาญา มาตรา 44/1

คดีหมายเลขดำที่/.....
คดีหมายเลขแดงที่/.....

ศาล.....

วันที่.....เดือน.....พุทธศักราช.....

ความอาญา

ระหว่าง

..... โจทก์
..... จำเลย

ข้าพเจ้า.....ผู้ร้อง/ผู้เสียหาย

เชื้อชาติ..... สัญชาติ..... อาชีพ.....

เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อายุ.....ปี อยู่บ้านเลขที่.....

หมู่ที่.....ถนน.....ตรอก/ซอย.....

ใกล้เคียง.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....โทรศัพท์.....

ขอยื่นคำร้องมีข้อความตามที่กล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๑. ด้วยจำเลยได้กระทำความผิดอาญา ฐาน.....

ผู้ร้องเป็นผู้เสียหายในคดีนี้ ซึ่งวันที่เวลาและรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยปรากฏตาม
คำฟ้องโจทก์ในคดีนี้

หมายเหตุ ข้าพเจ้ารอฟังคำสั่งอยู่ ถ้าไม่รอให้ถือว่าทราบแล้ว

.....ผู้ร้อง

ซึ่งการกระทำของจำเลยดังกล่าว เป็นเหตุทำให้ผู้ร้อง ได้รับความเสียหายดังต่อไปนี้

(๑) ค่ารักษาพยาบาล นาย/นาง/นางสาว.....เป็นเงิน.....บาท
 (๒) ค่าปลงศพผู้ตาย นาย/นาง/นางสาว.....เป็นเงิน.....บาท
 (๓) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบอาชีพการงาน เป็นจำนวน.....วัน
 วันละ.....บาท รวมเป็น จำนวน.....วัน รวมเป็นเงิน จำนวน.....บาท
 รวมเป็นเงินทั้งสิ้น.....บาท

(๔) ค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย

(๔.๑) สำหรับ.....บิดาของ.....เป็นเงิน.....บาท

(๔.๒) สำหรับ.....มารดาของ.....เป็นเงิน.....บาท

(๕) ค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ อันมิใช่ตัวเงินสำหรับ.....ที่เป็นเหตุให้ต้อง

ได้รับความเจ็บปวด ทนทุกข์ ทรมานขอคิดค่าเสียหายเป็นเงินจำนวน.....บาท

(๖) ทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายจำนวนเงิน.....บาท

รวมเป็นเงินที่ได้รับความเสียหายทั้งสิ้น.....บาท (.....)

ผู้ร้อง จึงขอให้ศาลบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหาย จำนวนเงินทั้งสิ้น.....บาท

(.....) พร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับตั้งแต่วันที่

จำเลยกระทำความผิดจนถึงวันฟ้อง และนับตั้งแต่วันฟ้องจนกว่าจำเลยจะชำระตามคำพิพากษาให้แก่

ผู้ร้องด้วย

ควรมีครบแล้วแต่จะโปรด

ลงชื่อ.....ผู้ร้อง

คำร้องฉบับนี้ ข้าพเจ้า นาย/นาง/นางสาว..... ผู้ร้องเป็นผู้เรียงและผู้พิมพ์

ลงชื่อ.....ผู้เรียงและผู้พิมพ์

ผนวก ค

แบบสอบถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เรื่อง แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน
ของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านงานคดีอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อนำคำตอบที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการทำวิจัยทางวิชาการของ นายสมคิด สายเจริญ ตำแหน่งอัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด ผู้วิจัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.)

2. แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

ของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 44/1

ข้อมูลพื้นฐานประกอบการตอบแบบสัมภาษณ์

สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการบรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายที่ได้รับจากการถูกระทำความผิดอาญาจัดเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายไทยปรากฏอยู่ใน (1) พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นระบบเยียวยาโดยรัฐ มีแหล่งเงินเยียวยาจากงบประมาณแผ่นดินในแต่ละปี มีสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นองค์กรผู้รับผิดชอบดำเนินการพิจารณาและเบิกจ่ายเงินค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย และ (2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งเป็นระบบเยียวยาโดยจำเลยในคดีอาญา โดยผู้เสียหายมีหน้าที่ยื่นคำขอ ดำเนินคดี และบังคับคดีกับทรัพย์สินของจำเลยภายหลังศาลมีคำสั่ง

หลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

บัญญัติว่า

ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตาม บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วน แพ่งนั้น ทั้งนี้ คำร้องดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวน ค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมี คำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีค่าขอประการอื่นที่มีใช้คำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามีได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับ คำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความ ในมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้

หลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

ในการยื่นคำขอผู้มีสิทธิยื่นคำขอไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำขอแทน ผู้เสียหายสามารถยื่นคำขอพร้อมเอกสารต่างๆ ต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและ จำเลยในคดีอาญาหรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัดทุกจังหวัด ภายในกำหนดระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด ตามมาตรา 22 และประกาศคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เรื่องการกำหนดให้หน่วยงานเป็น สำนักงาน และมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

เมื่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่ จำเลยในคดีอาญา หรือศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยให้จ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย ผู้มีสิทธิยื่นคำขอต้องยื่น คำขอรับเงินต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาภายในระยะเวลาที่ กำหนด หากผู้มีสิทธิไม่ดำเนินการยื่นคำขอรับเงินภายในระยะเวลาดังกล่าว ทางสำนักงานจะมีหนังสือ แจ้งซ้ำเพื่อให้มาดำเนินการ หากผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับเงินภายในระยะเวลาที่กำหนด ทางสำนักงานจะ จ่ายเงินให้ภายใน 15 วันนับแต่วันที่มายื่นแบบคำขอรับเงิน ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำ วินิจฉัยของคณะกรรมการฯ มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้ถือเป็นที่สุด อย่างไรก็ตามเมื่อรัฐได้จ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายให้แก่ผู้มีสิทธิ ได้รับค่าตอบแทนแล้ว รัฐไม่สามารถสวมสิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไล่เบี้ยเอาจากผู้กระทำ ผิดได้

ขอความกรุณาโปรดตอบแบบสอบถาม และขอขอบพระคุณล่วงหน้าในความร่วมมือตอบแบบสอบถามของท่าน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม.....
2. ตำแหน่งปัจจุบัน.....
3. สำนักงานที่ทำงานปัจจุบัน.....
4. ระยะเวลาการปฏิบัติงานด้านงานคดีอาญา รวม ปี
5. จำนวนคดีอาญาที่อยู่ในความรับผิดชอบของท่านซึ่งพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาโดยเฉลี่ยต่อปี
 - 1 – 50 เรื่อง 51 – 100 เรื่อง 101 – 200 เรื่อง มากกว่า 200 เรื่อง
6. จำนวนคดีที่มีการแจ้งสิทธิผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ต่อจำนวนคดีอาญาตามคำตอบในข้อ 5. ซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยเฉลี่ยคิดเป็นกี่เปอร์เซ็นต์
 - น้อยกว่า 20 % 20 % – 50 % 51 % – 80 % มากกว่า 80 %
7. จำนวนคดีอาญาที่ท่านเป็นผู้ว่าคดีในชั้นศาลโดยเฉลี่ยต่อปี
 - 1 – 20 เรื่อง 21 – 50 เรื่อง 51 – 80 เรื่อง มากกว่า 80 เรื่อง
8. จำนวนคดีที่มีผู้เสียหายยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ต่อจำนวนคดีอาญาที่ท่านเป็นผู้ว่าคดีในชั้นศาล ในข้อ 7. โดยเฉลี่ยคิดเป็นกี่เปอร์เซ็นต์
 - น้อยกว่า 20 % 20 % – 50 % 51 % – 80 % มากกว่า 80 %
9. กรณีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในคดีที่ท่านเป็นผู้ว่าคดี ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิ
 - จากการที่พนักงานอัยการหรือศาลแจ้งสิทธิให้ทราบ
 - จากทางอื่น

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

10. ภายหลังจากที่ท่านแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้ว ผู้เสียหายเคยขอคำแนะนำจากท่านเกี่ยวกับจำนวนเงินที่อาจร้องขอ และวิธีการจัดทำคำร้องหรือไม่ และท่านดำเนินการอย่างไร (ให้คำแนะนำด้วยตนเอง/ ส่งเรื่องต่อให้บุคคลหรือสำนักงานใด)

.....
.....
.....

11. ในกรณีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีผู้ใดเป็นผู้ดำเนินคดีในชั้นพิจารณาเกี่ยวกับคำร้องให้แก่ผู้เสียหาย (เช่น ผู้เสียหายเข้าให้การด้วยตนเองตามลำพัง/ จัดหาทนายความเอง/ ศาลแต่งตั้งทนายความให้/ ศาลขอให้พนักงานอัยการถามความให้ ทั้งนี้ตอบได้หลายคำตอบ)

.....
.....
.....

12. ท่านเห็นว่า ผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้สิทธิ และการจัดเตรียมรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความเสียหายมากน้อยเพียงใด พบอุปสรรคปัญหาหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

13. ท่านเห็นว่า ในการใช้สิทธิยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ของผู้เสียหายตามบทบัญญัติกฎหมายในปัจจุบัน มีอุปสรรคปัญหาหรือไม่ อย่างไร (เช่น ดำเนินการไม่ทันกำหนดเวลา/ ไม่ทราบการแจ้งสิทธิเพราะย้ายที่อยู่หรือเพราะเหตุอื่น/ ไม่เข้าใจสิทธิตามกฎหมาย/ เห็นว่าการดำเนินการยุ่งยาก ไม่สามารถบังคับได้จริง ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....

14. ในชั้นของการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และในชั้นพิจารณาในศาล ท่านพบข้อมูลในสำนวนคดี หรือมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมหรือไม่ว่า ผู้เสียหายได้มีการยื่นคำร้องขอรับเงินค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ณ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม จากมูลการกระทำความผิดเดียวกัน ด้วยหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....

15. ในการพิจารณาสิ่งคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ศาลได้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือไม่ว่า ผู้เสียหายได้มีการยื่นคำร้องขอรับเงินค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จากมูลการกระทำความผิดเดียวกัน ณ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ด้วยหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

16. ท่านเห็นว่า ในการที่จำเลยไม่ต่อสู้คัดค้านเกี่ยวกับประเด็นการเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และศาลพิจารณามีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่จำเลยแล้ว ศาลได้ให้ความสำคัญในเรื่องว่าจำเลยได้ชดใช้เงินให้แก่ผู้เสียหายก่อนศาลอ่านคำพิพากษาแล้วหรือไม่ มาเป็นเหตุในการบรรเทาโทษทางอาญาของจำเลยตามคำพิพากษาในคดีนั้นหรือไม่ อย่างไร และหากไม่มีการชดใช้ค่าสินไหมใดๆแก่ผู้เสียหายก่อนมีคำพิพากษา จำเลยยังจะได้รับประโยชน์บรรเทาโทษ (รอการลงโทษ) หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

17. ท่านเห็นว่า การบังคับค่าสินไหมทดแทนที่ศาลสั่งให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งผู้เสียหายต้องเป็นผู้ดำเนินการเอง ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคใดหรือไม่ (เช่น การสืบทรัพย์/ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการบังคับคดี/ ความยุ่งยากในการดำเนินการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/ระยะเวลา และโอกาสในการได้รับชดใช้จริง/ หันไปหาวิธีการที่ยั่งยืนน้อยกว่าด้วยการขอรับค่าสินไหมทดแทนจากรัฐตามกฎหมายอื่น ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....

.....

18. ท่านเห็นว่า การบังคับค่าสินไหมทดแทนที่ศาลสั่งให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ควรมีหน่วยงานช่วยเหลือผู้เสียหายในการดำเนินการหรือไม่ และหน่วยงานดังกล่าว ควรเป็นหน่วยงานเดียวกับองค์กรผู้รับผิดชอบตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม) หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

19. ท่านเห็นว่า การใช้สิทธิของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีความซ้ำซ้อนกันหรือไม่ อย่างไร และรัฐควรมีกระบวนการป้องกันความซ้ำซ้อน (เช่น *การตรวจสอบข้อมูลในแต่ละชั้น/ การประสานงานระหว่างองค์กรผู้รับผิดชอบ/ การกำหนดให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบเป็นองค์กรเดียวกัน ฯลฯ*) หรือกำหนดให้การใช้สิทธิตามกฎหมายใดเป็นแนวทางหลักและแนวทางรองในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

.....

.....

.....

.....

20. ท่านเห็นว่า ควรมีแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 อย่างไร (*รวมถึงการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมาย*)

.....

.....

.....

21. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายสมคิด สายเจริญ
วัน เดือน ปี เกิด	19 กุมภาพันธ์ 2506
การศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ประวัติการทำงานโดยย่อ	อัยการจังหวัดคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อัยการจังหวัดนครนายก อัยการจังหวัดชัยภูมิ
ตำแหน่งปัจจุบัน	อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเมือง

เรื่อง แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย
ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

ผู้วิจัย นายสมคิด สายเจริญ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ตำแหน่ง อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานอัยการสูงสุด

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การสหประชาชาติได้รับรองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ประเทศไทยเองได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเยียวยาให้ความช่วยเหลือต่อผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเช่นกัน โดยเมื่อปี พ.ศ. 2544 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 อันเป็นระบบเยียวยาโดยรัฐ และต่อมาในปี พ.ศ. 2548 รัฐได้ขยายช่องทางในการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ด้วยการเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 44/1 ให้สิทธิผู้เสียหายยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาเพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนโดยไม่จำเป็นต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่างหาก เพื่อลดภาระด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล อย่างไรก็ตามแม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ใช้บังคับมาเป็นเวลากว่าสิบปีแล้วก็ตาม แต่กลับพบว่าการใช้สิทธิเรียกร้องตามบทบัญญัติดังกล่าวยังไม่เป็นที่แพร่หลาย โดยผู้เสียหายบางส่วนเลือกพึ่งพามาตรการการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นระบบเยียวยาโดยรัฐที่ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิผ่านหน่วยงานของรัฐโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการนำคดีขึ้นสู่ศาล

จากสถิติข้อมูลที่มีการเผยแพร่บนเว็บไซต์ของกรมคุ้มครองสิทธิ กระทรวงยุติธรรม พบว่าในปีงบประมาณ 2560 คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายมีคำวินิจฉัยชี้ให้จ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่ขอรับความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 เป็นเงินจำนวนประมาณ 590,000,000 บาท (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, ออนไลน์, 2560) อันถือเป็นภาระด้านการงบประมาณของภาครัฐที่

ค่อนข้างสูงมาก ดังนั้นหากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังมิได้ให้ความสำคัญต่อการหาแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ก็ย่อมส่งผลเป็นการเบี่ยงเบนการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายจากการเรียกร้องเอาจากผู้กระทำความผิดอาญาโดยตรงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องการเยียวยาจากภาครัฐ ก่อให้เกิดผลกระทบด้านภาระทางงบประมาณของรัฐ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในฐานะมาตรการเยียวยาหลักเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องค่าตอบแทนเพื่อความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาที่พบในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์จากจำเลยผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในฐานะมาตรการหลักในการเยียวยาความเสียหายเป็นสำคัญ ในส่วนของหลักการช่วยเหลือและการชดเชยความเสียหายจากภาครัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 จะทำการศึกษาโดยสังเขปเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างกับระบบเยียวยาโดยผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยไม่พิจารณาลึกในรายละเอียด
2. ขอบเขตด้านประชากร มุ่งเน้นศึกษาแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิด้านการดำเนินคดีอาญา ประกอบด้วยพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านคดีอาญา ทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด รวม 11 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาบทบัญญัติกฎหมาย แนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมาย รวมถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ทฤษฎีการลงโทษในคดีอาญา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้เสียหายในคดีอาญา แนวคิดเกี่ยวกับ ปฎิญาสากลงว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้ผู้ได้รับความเสียหายจาก อาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985 แนวคิดเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับ คดีอาญา แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้ ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตราการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ของต่างประเทศและบทบาทอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานอัยการในการอำนวยความสะดวก ในคดีอาญาและคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของประชาชนและภาครัฐ

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ดำเนินการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วย พนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการดำเนินคดีอาญาโดยใช้วิธีการ ทั้งในกรุงเทพมหานครและ ต่างจังหวัด

2. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์ในการ ช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่อในคดีอาญาผ่านกระบวนการใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายทางแพ่งของ ผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เปรียบเทียบกับ หลักการช่วยเหลือและการชดเชยความเสียหายจากภาครัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 พิจารณาร่วมกับข้อมูลผลการ สัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านคดีอาญา (ข้อมูลปฐมภูมิ) โดยใช้วิธีการประสม ประสานข้อมูลเข้าด้วยกัน แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดมาใช้วิเคราะห์ แนวโน้มสภาพปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในปัจจุบัน พร้อมทั้งนำแนวคิดเกี่ยวกับ มาตราการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศและความเห็นของ นักนิติศาสตร์มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหาย ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายใน คดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ไม่มี การบัญญัติให้ตัดสิทธิซึ่งกันและกัน ผู้เสียหายจึงสามารถใช้สิทธิเรียกร้องตามบทบัญญัติทั้งสองได้ พร้อมกัน อย่างไรก็ตาม ฎีกาฎหมายทั้งสองฉบับยังมิได้มีส่วนเชื่อมโยงกันหรือกำหนดทิศทาง การบังคับใช้ มาตราการเยียวยาผู้เสียหายทั้งสองระบบให้มีการดำเนินไปอย่างคู่ขนาน หรือกำหนดให้ผู้เสียหาย ดำเนินการตามมาตรการใดเป็นหลักก่อนและมาตรการใดเป็นส่วนเสริม ทำให้การเลือกใช้สิทธิ

เรียกร้องของผู้เสียหายขึ้นกับปัจจัยของการรับทราบถึงสิทธิ ความสะดวกรวดเร็วและความยืดหยุ่นในการใช้สิทธิ รวมไปถึงโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนในความเป็นจริง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานอัยการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการดำเนินคดีอาญาทั้งในท้องที่กรุงเทพมหานคร และในต่างจังหวัดได้สะท้อนถึงอุปสรรคปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 หลายประการ อาทิเช่น การไม่ทราบถึงสิทธิตามกฎหมาย การขาดความเข้าใจในการรวบรวมเอกสารหลักฐานและการจัดทำคำร้องขอเป็นหนังสือข้อจำกัดในด้านกำหนดเวลาการยื่นคำร้องในกรณีที่ทำให้การรับสารภาพและศาลมีคำพิพากษาไปในคราวเดียวกัน การขาดทุนทรัพย์ในการจัดหาทนายความเพื่อช่วยเหลือระหว่างกระบวนการใช้สิทธิในศาล การไม่มีองค์กรผู้รับผิดชอบในการใช้สิทธิของผู้เสียหาย เนื่องจากผู้เสียหายยังคงต้องเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการจัดเตรียมคำร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งผู้เสียหายมีความจำเป็นในการจัดหาทนายความเข้าช่วยดำเนินการทางกฎหมายในชั้นพิจารณาและการบังคับคดีโดยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้วยตนเอง ทั้งที่ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าท้ายที่สุดแล้วแม้ศาลจะมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามที่ผู้เสียหายเรียกร้องแล้วจำเลยจะดำเนินการตามคำพิพากษานั้นหรือไม่ เนื่องจากจำเลยในคดีอาญาส่วนมากแล้วเป็นผู้มีฐานะยากจน และที่สำคัญพบว่าการใช้สิทธิของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีช่องทางในการใช้สิทธิแยกจากกันโดยไม่ตัดสิทธิซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้เสียหายบางรายอาจใช้สิทธิซ้ำซ้อนและได้รับค่าสินไหมทดแทนจากทั้งสองมาตรการเกินไปกว่าค่าเสียหายที่ได้รับจริง เนื่องจากปัจจุบันการใช้สิทธิตามบทบัญญัติกฎหมายทั้งสองฉบับยังไม่มีเชื่อมโยงฐานข้อมูลกัน ยิ่งคงขึ้นอยู่กับว่าผู้เสียหายจะเปิดเผยถึงการใช้สิทธิของตนให้หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายทราบหรือไม่ และยังไม่มียกเว้นบทบัญญัติกฎหมายให้รัฐเข้าสวมสิทธิของผู้เสียหายไล่เบี้ยค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยซึ่งถูกฟ้องคดีในภายหลังในจำนวนเงินค่าตอบแทนที่รัฐได้จ่ายให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านการปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมาย รัฐควรพิจารณาแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้สิทธิ กล่าวคือ ควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งให้ผู้เสียหายหรือทนายซึ่งเข้าร้องทุกข์ดำเนินคดีอาญาทราบถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กำหนดให้มีองค์กรช่วยเหลือผู้เสียหายในการดำเนินคดีชั้นศาลและการบังคับคดีตามคำสั่งของศาล กำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจไล่เบี้ยเอาค่าเสียหายที่ได้จ่ายให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เอาจากผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลได้ เพื่อไม่ให้รัฐต้องรับภาระด้านงบประมาณในการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมมากจนกระทบต่อการใช้งบประมาณใน

การพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ รวมทั้งกำหนดให้มีกลไกเชื่อมโยงฐานข้อมูลการใช้สิทธิเรียกร้องตาม บทบัญญัติกฎหมายทั้งสองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้เสียหายจากการกระทำความผิด อาญา

2. ข้อเสนอแนะด้านการปฏิบัติการ ควรส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนแจ้งผู้เสียหาย ทราบถึงสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในโอกาสแรกและ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์จำนวนค่าเสียหาย รวมถึงบันทึก คำให้การของผู้เสียหายเกี่ยวกับความประสงค์ใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายที่ได้รับ และจำนวนเงินค่าเสียหายที่เกี่ยวข้องเท่าที่เป็นไปได้ ในส่วนของพนักงานอัยการควรยึดถือปฏิบัติตาม หนังสือเวียนสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0027(ปม)/ว 54 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554 เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 อย่างเคร่งครัด และพนักงานอัยการควรระบุไว้ใน ตอนท้ายของหนังสือแจ้งสิทธิด้วยว่า “หากพยานกำหนดระยะเวลาการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้ว ก็ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะไปดำเนินการฟ้องร้อง เรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยเป็นคดีแพ่ง ภายใต้เงื่อนไขอายุความทางแพ่ง” เพื่อให้ผู้เสียหาย ทราบว่ายังมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วยกระบวนการทางกฎหมายอื่นในกรณีที่พยาน กำหนดระยะเวลายื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ด้วย และเมื่อ คดีขึ้นสู่ศาล หากจำเลยให้การรับสารภาพแต่ผู้เสียหายยังไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากจำเลย หรือได้รับการเยียวยาบ้างแล้วแต่ยังไม่สมควรแก่พฤติการณ์ ศาลควรเลื่อนการอ่านคำพิพากษา พร้อมแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิและหากผู้เสียหายประสงค์จะได้รับการเยียวยาจากจำเลยก็ให้รีบ ดำเนินการยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลาที่ศาลกำหนดเสียก่อน โดยให้ความสำคัญกับการนำเอา พฤติการณ์การบรรเทาผลร้ายโดยจำเลยมาประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของจำเลย โดยศาล ควรสอบถามผู้เสียหายว่าผู้เสียหายได้ดำเนินการเรียกร้องค่าตอบแทนตาม พระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ด้วย หรือไม่ หรือเคยได้รับเงินค่าตอบแทนตามกฎหมายดังกล่าวแล้วเป็นจำนวนเท่าใด แล้วบันทึกไว้ใน สำนวนคดีเพื่อเป็นดุลพินิจในการพิจารณามีคำสั่งคำร้อง เพื่อมิให้การใช้สิทธิของผู้เสียหายซ้ำซ้อนมาก ไปกว่าความเสียหายที่ได้รับจริง

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการต่อยอดการวิจัยเกี่ยวกับหน่วยงานผู้มี อำนาจช่วยเหลือในการบังคับตามคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและมาตรการบังคับคดีตามคำสั่ง คำร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพิ่มเติม อาทิเช่น มาตรการในการบังคับคดี โดยการหักเงินจากการทำงานของนักโทษ ตามแนวทางที่ นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒนโรจน์ (2552 : 114) ได้ เสนอไว้ รวมถึงแนวคิดการให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามกฎหมายที่มีลักษณะ คล้ายคลึงกัน ตามแนวทางที่ กานดา ปานดำ (2557 : 95 - 96) ได้เสนอไว้ อีกทั้ง ควรมีการต่อยอด การวิจัยเกี่ยวกับแนวทางขยายฐานของค่าสินไหมทดแทนซึ่งไม่ควรจำกัดแต่เพียงทรัพย์สินที่เป็น กรรมสิทธิ์ของจำเลยแต่ควรรวมไปถึงการใช้แรงงานด้วยความสมัครใจของจำเลย และการส่งเสริมให้ จำเลยชวนชววยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแม้จะอยู่ระหว่างการจำคุกเพื่อเป็นเหตุในการบรรเทาโทษ (ลดโทษ) อีกทางหนึ่งนอกเหนือไปจากการได้รับผลจากการอภัยโทษ ลดโทษในวโรกาสต่างๆ